

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Νοέμβρης-Δεκέβρης 2016 Νο119 Τιμή: 4€

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

ΣΤΗ ΔΕΞΙΑ ΚΑΤΟΛΙΣΘΗΣΗ ΚΛΙΜΑΚΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

- Καπιταλισμός και αναπηρία • Είναι το προκαριάτο, προλεταριάτο;
- Η μάχη ενάντια στην ακροδεξιά στην Ευρώπη
- Χρειαζόμαστε το ενιαίο μέτωπο σήμερα;
- Το Κεφάλαιο του Μαρξ - μια αποκρυπτογράφηση που δεν τελειώνει ποτέ

119 Τεύχος Νοέμβρης - Δεκέμβρης 2016

2 Στην δεξιά κατολίσθηση Κλιμάκωση της αντίστασης

Μαρία Στύλληου

8 Καπιταλισμός και αναπηρία

Δήμητρα Κυρίλληου

13 Η μάχη ενάντια στην ακροδεξιά στην Ευρώπη

Συνέντευξη με τους
David Albrich, Αυστρία
Volkhard Mosler, Γερμανία

Θανάσης Καμπαγιάννης

19 Είναι το προκαριάτο, προλεταριάτο;

Σωτήρης Κοντογιάννης

23 Χρειαζόμαστε το ενιαίο μέτωπο σήμερα;

Λέανδρος Μπόλιαρης

28 Μια αποκρυπτο- γράφηση που δεν τελειώνει ποτέ

Πάνος Γκαργκάνας

33 Βιβλιοκριτική

Τάσος Κωστόπουλος
Κόκκινος Δεκέμβρης

Κώστας Βησασόπουλος

Αλεξάνδρα Κολοναί
Το γυναικείο ζήτημα

Κατερίνα Θωίδου

Δημήτρης Σκλαβενίτης
Κάτσε καλά Γεράσιμε

Γιώργος Πίττας

Συλλογικό
Τετράδια Μαρξισμού

Λέανδρος Μπόλιαρης

Φάρελ Ντομπος
Η εξέγερση των Τίμπερς

Λένα Βερδέ

Ο Σοσιαλισμός από τα Κάτω είναι το δίμηνο περιοδικό του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλληου

Σύνταξη: Κώστας Βησασόπουλος, Αργυρή Ερωτοκρίτου, Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλιαρης, Κώστας Σαρρής, Εξώφυλλο, σχεδιοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης,

Υπεύθυνη διακίνησης: Ελεάννα Τσώλη, 210 5247140, Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14, Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, ISSN: 2241-7176

Για επικοινωνία: socialismopotakato@gmail.com www.socialismfrombelow.gr

Διαδήλωση 20 Σεπτεμβρίου στις Βρυξέλλες
ενάντια στις εμπορικές συμφωνίες της
ΕΕ με Καναδά και ΗΠΑ

Στη δεξιά κατολίσθηση Κλιμάκωση της αντίστασης

Η Μαρία Στύλλου υποστηρίζει ότι οι μάχες που έχουμε μπροστά μας είναι πολύ καθοριστικές για να ανατρέψουμε μνημόνια, ρατσισμό και πόλεμο. Χρειάζεται να τις οργανώσουμε.

Το τελευταίο δίμηνο του 2016 συμπυκνώνει τη διάφευση των προσδοκιών για έξοδο από τη μακρόσυρτη κρίση που έχει συγκλονίσει όχι μόνο την Ελλάδα αλλά ολόκληρο τον πλανήτη. Δεν είναι «μόνο» οι διακηρύξεις του Αλέξη Τσίπρα για επιστροφή στην ανάπτυξη που ηχούν όλο και πιο παράταιρα. Είναι η προεδρία του Μπαράκ Ομπάμα στις ΗΠΑ που ξεκίνησε με υποσχέσεις για τερματισμό της πολεμόχαρης πολιτικής του Μπους και τελειώνει με κλιμάκωση του πολέμου στη Μέση Ανατολή. Και βέβαια, η πολυεπίπεδη κρίση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όλα αυτά μαζί συνθέτουν ένα σκηνοθέτο όπου η συζήτηση μέσα στην Αριστερά για τις εναλλακτικές παίρνει νέες διαστάσεις, τόσο σε άμεσα ζητήματα οργάνωσης της εργατικής αντίστασης στα μνημόνια, στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις και στον ρατσισμό, όσο και στα στρατηγικά ζητήματα της προοπτικής. Αλλά ας ξεκινήσουμε από το πώς διαμορφώνεται η κατάσταση.

Η ατζέντα της Ε.Ε.

Η τελευταία σύνοδος στις Βρυξέλλες, με την παρουσία και της Τερέζα Μέι – πρωθυπουργού της Βρετανίας – δεν κατάληξε σε συμφωνία: ούτε για το ποιες

θα είναι οι σχέσεις πηγαίνοντας προς το Brexit και μετά από αυτό, ούτε τι θα γίνει με τις συμφωνίες απελευθέρωσης του διεθνούς εμπορίου μετά τις αντιρροήσεις της Βαλονίας, ούτε τι θα γίνει με τους πρόσφυγες μέσα και έξω από τα σύνορα της ΕΕ.

Η οικονομική κρίση της Ευρωζώνης βρίσκεται στο κέντρο του προβλήματος. Ως τον «μεγαλύτερο ασθενή της παγκόσμιας οικονομίας» χαρακτηρίζουν την Ευρωζώνη σε κύριο άρθρο τους οι Φαϊνάνσιαλ Τάιμς. Οι ευρωπαϊκές τράπεζες κινδυνεύουν ανά πάσα στιγμή, τα κράτη μέλη είναι βουτηγμένα στα χρέη και στα ελλείμματα, οι ρυθμοί ανάπτυξης είναι

πολύ χαμηλοί, και η Γερμανία συνεχώς πιέζει για νέα προγράμματα λιτότητας που χειροτερεύουν την κατάσταση.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες το δημοψήφισμα για το Brexit στη Βρετανία και η απόφαση της τοπικής Βουλής του κρατιδίου της Βαλονίας (η γαλλόφωνη περιοχή του Βελγίου) να αρνηθεί την επικύρωση της εμπορικής συμφωνίας με τον Καναδά (CETA), επιδρούν αρνητικά για την ΕΕ και χειροτερεύουν την κατάστασή της.

Ενδεικτικό για τα προβλήματα που ανοίγει η διαπραγμάτευση για το Brexit είναι το γεγονός ότι η Γερμανία κινδυνεύει να βγει χαμένη από την αποχώρηση της Βρετανίας. Συνήθως η συζήτηση επικεντρώνεται στις απώλειες που μπορεί να έχει ο βρετανικός καπιταλισμός αν το Σίτι του Λονδίνου ως τραπεζικό κέντρο αποκοπεί από την ΕΕ. Ωστόσο, η Γερμανία είναι μεγάλος εξαγωγέας υπηρεσιών προς τη Βρετανία και το ισοζύγιο μεταξύ τους είναι πλεονασματικό για τη Γερμανία. Να το πούμε απλά, το Brexit είναι πρόβλημα και για την Ντότσε Μπανκ στην πιο δύσκολη στιγμή της και όχι μόνο για το Σίτι.

Αντίστοιχα, δεν είναι οι διαφωνίες της Βαλονίας για την CETA που περιορίζουν το διεθνές εμπόριο. Η πραγματικότητα είναι ότι η οικονομική κρίση και πόσο έχει μειωθεί ο ρυθμός των επενδύσεων σε όλον τον κόσμο τραβάει το χαλί κάτω από τα πόδια της νεοφιλελεύθερης «παγκοσμιοποίησης». Σύμφωνα με στοιχεία που αναφέρει ο Μάρτιν Γουλφ στους Φαίνάνσιαλ Τάιμς.

«Ανάμεσα στο 1960 και το 2015, το παγκόσμιο εμπόριο ανέβαινε κατά μέσο όρο 6,6% κάθε χρόνο, σε πραγματικές τιμές, ενώ ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης (ή της ανόδου της παραγωγής) ήταν κατά μέσο όρο 3,5%. Ανάμεσα στο 2008 και το 2015, ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης του παγκόσμιου εμπορίου

ου έπεσε στα 3,4% σε πραγματικές τιμές, ενώ ο ρυθμός ανάπτυξης της παγκόσμιας παραγωγής έπεσε στα 2,4%».¹

Το ότι η μείωση του παγκοσμίου εμπορίου είναι αποτέλεσμα της πτώσης του ρυθμού των επενδύσεων φαίνεται και από τη σύνθεση των εισαγωγών και εξαγωγών. Αυτό που περιορίστηκε είναι η ζήτηση κεφαλαιουχικών αγαθών, που είναι αναγκαία για νέες επενδύσεις στην παραγωγή. Επιληθεύεται η ανάλυση του Μαρξ για το πώς λειτουργεί η οικονομική κρίση. Ξεκινάει με σταμάτημα των επενδύσεων και των προσλήψεων και στη συνέχεια απλώνεται σε όλη την οικονομία με τον περιορισμό της ζήτησης, νέο γύρο κλεισιμάτων και απολύσεων, περιορισμό στις εμπορικές συναλλαγές και κρίση στις τράπεζες.

Σ' αυτές τις συνθήκες οι υποσχέσεις της κυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ ότι η πιστή εφαρμογή του τρίτου μνημονίου θα ανοίξει το δρόμο για συμφωνία για το χρέος, για συμμετοχή της Ελλάδας στην ποσοτική χαλάρωση της ΕΚΤ και στο τέλος σε κρουνο νέων επενδύσεων που περιμένουν στη γωνία για να μπουν, ανήκουν στη σφαίρα της οικονομικής φαντασίας.

Η ποσοτική χαλάρωση δεν έχει οδηγήσει την Ευρώπη σε οικονομική ανάπτυξη, παρόλο που συμπληρώνεται ένας χρόνος από την απόφαση του Ντράγκι και της ΕΚΤ να ρίχνει κάθε μήνα 80 δις για αγορές ομολόγων, με τον ίδιο τρόπο που δεν λειτουργήσει και στις ΗΠΑ. Προσωρινές μικρές ανακαμψεις μπορούν να υπάρχουν σε περίοδο παρατεταμένης οικονομικής ύφεσης. Όμως καμιά απ' αυτές δεν είναι αρκετή και δυνατή για να βγάλει την παγκόσμια οικονομία από τον λάκκο που βρίσκεται. Μέσα στη βαρβαρότητα του καπιταλισμού, η ανταπάτη ότι μπορούμε να «αξιοποιούμε τις ρωγμές για να αλλάξουμε συσχετισμούς αποφεύγοντας τις

συγκρούσεις» έχει οδηγήσει σε εκατόμβες για το εργατικό κίνημα και για την αριστερά, και παλιότερα και κινδυνεύει και τώρα.

Εκατόμβες νεκρών από τους ιμπεριαλιστικούς πολέμους!

Χαλέπι και Μοσούλη, είναι δυο πόλεις σε μικρή σχετικά απόσταση μεταξύ τους, που πριν τις ιμπεριαλιστικές επιδρομές (παλιότερες και πρόσφατες) ήταν μέρος μιας ενιαίας περιοχής στη Μέση Ανατολή. Οι ανταγωνισμοί της Γαλλικής και Βρετανικής αυτοκρατορίας πάνω στο πτώμα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, έβαλαν σύνορα και έσπασαν την περιοχή σε διαφορετικά κράτη. Η Γαλλία πήρε τον έλεγχο της Συρίας και η Βρετανία τον έλεγχο του Ιράκ. Το Χαλέπι πέρασε στη Συρία και στη γαλλική αυτοκρατορία, η Μοσούλη πέρασε στο Ιράκ και στη Βρετανική αυτοκρατορία.

Σήμερα ο κόσμος στο Χαλέπι έχει την επιλογή να γίνει πρόσφυγας για να γλιτώσει από τα ρώσικα βομβαρδιστικά και τον στρατό του Ασαντ, και ο λαός στη Μοσούλη έχει να πληρώσει με τη ζωή του έναν πόλεμο που ξεκίνησε το 2003 με εισβολή των ΗΠΑ και που συνεχίζεται ακόμα και σήμερα. Η προοπτική που ανοίγεται δεν είναι η απελευθέρωση ούτε για τη Μοσούλη ούτε για το Χαλέπι, αλλά η κλιμάκωση των σκληρών ανταγωνισμών ανάμεσα σε μεγάλους και μικρούς ιμπεριαλισμούς για το ποιος θα ελέγξει την περιοχή. Στο σφαιρικό των ανταγωνισμών Ρωσίας και ΗΠΑ, έχουν μπει η Τουρκία, το Ιράν, η Σαουδική Αραβία, με κίνδυνο να απλωθεί η ανάφλεξη παντού.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν βρίσκεται έξω απ' αυτούς τους ανταγωνισμούς ούτε στη Μέση Ανατολή, ούτε στο δεύτερο μεγάλο μέτωπο, στη σύγκρουση με τη Ρωσία στην Ουκρανία. Η Ε.Ε. συμμετέ-

Το 51% στις ΗΠΑ είναι ενάντια στην αποστολή στρατού στη Συρία. Ουρές και διαμαρτυρίες για ψωμί και είδη πρώτης ανάγκης στη Μοσούλη.

Μυτιλήνη 18 Οκτώβρη 2016. Μεγάλο συλλαλητήριο αλληλεγγύης στους πρόσφυγες.

χει μαζί με τις ΗΠΑ στο οικονομικό εμπόργκο ενάντια στη Ρωσία και στηρίζει με στρατό την ανάπτυξη δυνάμεων του ΝΑΤΟ στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης σε όλα τα σύνορα με τη Ρωσία.

Η Ελλάδα συμμετέχει στο ΝΑΤΟ, και συμμετείχε στην τελευταία διάσκεψη του που αποφάσισε την κλιμάκωση της στρατιωτικής παρουσίας απέναντι στη Ρωσία. Παράλληλα έπαιξε σημαντικό ρόλο στην επαναπροσέγγιση ανάμεσα στην Αίγυπτο και το Ισραήλ μετά την καταστολή της Αραβικής Άνοιξης, δημιουργώντας ένα νέο κουαρτέτο (Ελλάδα, Ισραήλ, Αίγυπτος και Κύπρος), με στόχο να αναβαθμίσουν τη στρατιωτική παρουσία τους την Ανατολική Μεσόγειο και την ευρύτερη περιοχή. Η βάση της Σούδας, παραδοσιακό στήριγμα της ελληνικής εμπλοκής στις επεμβάσεις των ΗΠΑ, τώρα διευκολύνει και τις επεμβάσεις της ΕΕ στη Λιβύη και την αεροπορία του Ισραήλ και τη συνεργασία με το πολεμικό ναυτικό της Αιγύπτου.

Αυτές είναι κινήσεις που δεν σημαίνουν «σταθερότητα» και ειρήνη, αλλά όξυνση των ανταγωνισμών στην περιοχή. Η Ελλάδα παρέα με τον Σίσι και το Ισραήλ αλλά και τη Σαουδική Αραβία απέναντι στον Ερντογάν και την Τουρκία. Δεν είναι τυχαία η άνοδος της έντασης στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και στο Αιγαίο και στην Κύπρο. Οι κορώνες για σεβασμό του διεθνούς δικαίου δεν μπορούν να συγκαλύψουν τις ενέργειες που υποδαυλίζουν την ένταση ούτε την εμπλοκή στη νέα κλιμάκωση των ιμπε-

ριαλιστικών επεμβάσεων στο Ιράκ και στη Συρία.

Το κλείσιμο των συνόρων

Το απαραίτητο συμπλήρωμα αυτών των επεμβάσεων είναι η ρατσιστική πολιτική της ΕΕ απέναντι στους πρόσφυγες. Παρά τις διαφωνίες ανάμεσα στα κράτη μέλη που γίνονται ορατές στις Συνόδους Κορυφής, ο κοινός παρονομαστής είναι ο φυσικός αποκλεισμός των προσφύγων στα σύνορα και ο κοινωνικός αποκλεισμός τους μέσα στην Ευρώπη.

Τα τελευταία στοιχεία δείχνουν ότι μέσα στους δέκα πρώτους μήνες του 2016 ο αριθμός των προσφύγων που πνίγηκαν στα νερά της Μεσογείου ξεπέρασε το τραγικό σύνολο του 2015. Αντί για τα νερά του Αιγαίου, τα περισσότερα «ναυάγια» σημειώνονται στα ανοιχτά της Αιγύπτου και της Λιβύης. Και η μόνη ιδέα που συζητούν οι ηγέτες της «πολιτισμένης Ευρώπης» είναι να σφραγίσουν τα περάσματα όπως έκαναν και με την Τουρκία, δηλαδή με συμφωνίες με την Αίγυπτο και τη Λιβύη.

Δεν έχουν καμιά ηθική αναστολή. Πιο μεγάλη δυσκολία θεωρούν το χάος που επικρατεί στη Λιβύη, όπου δεν μπορούν να βρουν μια σταθερή συνεργάσιμη κυβέρνηση. Γι' αυτό είναι πολύ πιθανό ότι ο έλεγχος των «προσφυγικών ροών» μπορεί να πάρει τη μορφή μιας νέας επέμβασης στη Λιβύη. Τα όρια ανάμεσα σε αυτό που ονομάζουν ευρωπαϊκή συνοριοφυλακή (αναβαθμισμένη

Frontex) και στις πολεμικές επεμβάσεις είναι ρευστά, όπως άλλωστε δείχνει ο Ερντογάν που μπαίνει στρατιωτικά στη Συρία και στο Ιράκ στο όνομα της δημιουργίας «ασφαλούς περιοχής» για τους πρόσφυγες έξω από τα τουρκικά σύνορα. Η συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας για το προσφυγικό αποδεικνύεται όχι μόνο ρατσιστική αλλά και πολεμική.

Η μεγαλύτερη εξυτηρέτηση στην Ε.Ε. που προσφέρει η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ είναι η συμφωνία με την Τουρκία να κλείσουν τα σύνορα στους πρόσφυγες και να προχωρήσουν σε μαζικές απελάσεις. Στη συνάντηση που οργάνωσε ο Τσίπρας στην Αθήνα με τους ηγέτες της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Ισπανίας, της Πορτογαλίας, της Μάλτας και της Κύπρου, βασικό ζήτημα ήταν το πώς συντονίζεται όλος ο Νότος της ΕΕ σ' αυτή την προοπτική. Πίσω από τα μεγάλα λόγια για ένα προοδευτικό άξονα του Νότου βρίσκεται η απειλή ότι η Μεσόγειος μετατρέπεται σε μια απέραντη πολεμική ζώνη με συμμετοχή της Ε.Ε. για να εμποδίσει τους πρόσφυγες να φτάσουν στις ακτές της.

Αδιέξοδες συμμαχίες

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες ξεδιπλώνεται μια διαρκής προσαρμογή της ηγεσίας Τσίπρα προς τα δεξιά. Οι δικαιολογίες για αυτή την πορεία είναι γνωστές και ακούστηκαν και στο Συνέδριο του ΣΥΡΙΖΑ: «με το δημοψήφισμα δημιουργήσαμε ρωγμές για αλλαγή των συσχετισμών στην Ευρώπη, το Grexit θα

ήταν καταστροφή, φτάσαμε τη διαπραγμάτευση στα όριά της, τώρα θα αξιοποιήσουμε τις νέες δυνατότητες για να βρούμε από την κρίση με ανάπτυξη και δίκαιη κατανομή των καρπών της».

Δίπλα σε αυτή την αφήγηση έρχεται ως συμπλήρωμα μια πολιτική συμμαχιών όχι μόνο με τη δεξιά σοσιαλδημοκρατία του Ρέντσι και του Ολάντ σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά και με τη λεγόμενη «δημοκρατική δεξιά». Χαρακτηριστικό είναι ένα άρθρο του Γιώργου Καρτερού στην Αυγή που μιλάει για την ανάγκη για ένα πλατύ δημοκρατικό μέτωπο απέναντι στην «εκτροχιασμένη δεξιά». Πρόκειται ουσιαστικά για αναβάθμιση και συστηματοποίηση των ανοιγμάτων προς την καραμανλική πτέρυγα της ΝΔ με στόχο όχι μόνο τη στήριξη για τις κυβερνητικές επιλογές αυτή την περίοδο αλλά και την προοπτική μετά τις επόμενες εκλογές.

Αυτός ο χειρισμός οδηγεί από υποχώρηση σε υποχώρηση και τελικά σε αποτυχία.

Πρώτο πεδίο υποχώρισεων είναι η οικονομική πολιτική. Αρχικά, το αντάλλαγμα για την πιστή υλοποίηση του τρίτου Μνημόνιου θα ήταν η ρύθμιση του χρέους άμεσα, μέσα στο 2016 και πριν αρχίσει ο εκλογικός κύκλος στη Γερμανία και τη Γαλλία. Τώρα που φτάνουμε στο τέλος της χρονιάς και η κυβέρνηση εφαρμόζει όλα τα άγρια προαπαιτούμενα και της πρώτης και της δεύτερης αξιολόγησης, η ρύθμιση του χρέους πάει για το 2018 και βάλει. Ως υποκατάστατο για αυτό το αντάλλαγμα (που πάει περίπατο) προβάλλεται τώρα η ελληνική συμμετοχή στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ, αν προλάβει να εγκριθεί πριν τελειώσει αυτό το πρόγραμμα. Στο τέλος, ακόμη και η εκταμίευση κάποιας υποδότης για να πληρωθούν οι δανειστές θα θεωρείται θρίαμβος.

Ο Τσίπρας μιλάει στο συνέδριο.

Ένα δεύτερο πεδίο υποχώρισεων είναι η αντιμετώπιση των προσφύγων. Η επιμονή για πιστή εφαρμογή της Συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας είναι διαρκής κατήφορος. Νομικά, ψηφίστηκε ρύθμιση που περιορίζει τις δυνατότητες των προσφύγων για άσυλο, ενώ αντίθετα διευκολύνει τις μαζικές απελάσεις στην Τουρκία ως «ασφαλή χώρα». Οι ίδιοι που κόπτονται για την τήρηση της Συνθήκης της Λωζάννης (με προεξάρχοντα τον Προκόπη Παυλόπουλο, τον καραμανλικό Πρόεδρο της Δημοκρατίας που ανέδειξε ο ΣΥΡΙΖΑ) φροντίζουν να γίνει κουρελόχαρτο η Συνθήκη της Γενεύης για τα δικαιώματα των προσφύγων. Στην πράξη, οι κατ' ευφημισμό «χώροι υποδοχής» έχουν μετατραπεί σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και οι πρόσφυγες στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου αντιμετωπίζουν εσωτερικά σύνορα με την απαγόρευση να μετακινηθούν στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Όσο για τα προσφυγόπουλα, η υπόσχεση ότι θα μπουν στα σχολεία μετατράπηκε σε απογευματινές ομάδες για μικρό (συμβολικό) αριθμό σε κάποια σχολεία, που ακόμη και αυτό εγκαταλείπεται: τα παιδιά βρίσκονται έγκλειστα στα στρατόπεδα μαζί με όλους τους πρόσφυγες κάτω από τη «στοργική» φροντίδα της αστυνομίας, του στρατού και των συνεργαζόμενων ΜΚΟ. Το υπουργείο Παιδείας έχει στο ενεργητικό του και την αναδίπλωση για τη διδασκαλία των Θρησκευτικών. Οι κραυγές των δεσποτάδων έφεραν άμεσα συνάντηση της Ιεραρχίας με τον Πρωθυπουργό και υποχώριση της κυβέρνησης.

Και βέβαια ακόμη πιο χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του νόμου Παππά για τα κανάλια. Μια ρύθμιση που προοριζόταν να δείξει ότι η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ υποχρεώνει και τους πλούσιους να πληρώσουν κάτι για τη λειψασία των δημόσιων αγαθών σκόνησε στην

απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας να κρίνει το νόμο αντισυνταγματικό. Οι συμμαχίες με τη «δημοκρατική δεξιά» αποδείχθηκαν ανίσχυρες να εμποδίσουν το δικαστικό κατεστημένο να δώσει ένα πολιτικό χαστούκι στην κυβέρνηση.

Το συνέδριο και η εναλλακτική

Μέσα σε αυτή τη συγκυρία, το δεύτερο συνέδριο του ΣΥΡΙΖΑ κατέγραψε δυο σημαντικές διαπιστώσεις. Το πρώτο ότι η ηγεσία του κάνει μια τεράστια προσπάθεια να πείσει τα μέλη του για τη δεξιά προσαρμογή του, και δεύτερο ότι αυτό συναντάει αντιδράσεις από τον κόσμο που στήριξε τον ΣΥΡΙΖΑ. Αντιδράσεις που καταγράφτηκαν ακόμα και στο ίδιο το συνέδριο, έστω κι αν η ηγεσία το οργάνωσε για να το ελέγξει. Αυτή η αντιφατική εικόνα απαιτεί μια εξήγηση.

Τα ρεφορμιστικά κόμματα έχουν ανάγκη τα συνέδρια γιατί έχουν ανάγκη να συσπειρώσουν την επιρροή τους και να την οργανώσουν στο κόμμα. Τα ρεφορμιστικά κόμματα δεν είναι η πρώτη επιλογή της κυρίαρχης τάξης για να διαχειριστούν το κράτος της. Αυτό ήταν ολοφάνερο πριν από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά ισχύει και για την περίοδο της «ομαλότητας» μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ακόμα και εκεί που συνεργάστηκαν σε κοινές κυβερνήσεις μετά την απελευθέρωση, η κυρίαρχη τάξη το έκανε κάτω από την πίεση ενός αριστερού κινήματος που είχε βγει από την περίοδο της Αντίστασης. Αλλά ακόμα και σ' αυτές τις συνθήκες η συνεργασία ήταν αντιφατική – και για την κυρίαρχη τάξη και για τα ρεφορμιστικά κόμματα.

Στη δεκαετία του '30, στην περίοδο της μεγάλης οικονομικής κρίσης, της ανεργίας και του φασισμού έμοιαζε ότι ο ρεφορμισμός και τα ρεφορμιστικά κόμματα θα τελείωναν. Ο Τρότσκι έγραψε ότι «στην περίοδο ενός καπιταλισμού σε παρακμή, δεν μπορεί να γίνει συζήτηση για κοινωνικές μεταρρυθμίσεις και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των μαζών. Σε τέτοια περίοδο κάθε σοβαρό αίτημα του προλεταριάτου και των μικροαστών ξεπερνάει τα όρια των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής και του αστικού κράτους».² Η διαπίστωση του Τρότσκι ότι η οικονομική κρίση οδηγεί στην αδυναμία των ρεφορμιστικών κομμάτων να συνεχίσουν δεν επαληθεύτηκε ούτε πριν ούτε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Για να καταλάβουμε πώς μπορεί ένα

6 Οκτώβρη 2016. Τεράστιο το απεργιακό συλλαλητήριο για τη σωτηρία του ΕΣΥ.

κόμμα όπως ο ΣΥΡΙΖΑ σήμερα να έχει επιρροή μέσα στην εργατική τάξη και να αναγκάζεται να οργανώνει συνδεδυμένα για να κρατήσει την επιρροή του, χρειάζεται να πάρουμε τη βοήθεια του Ένγκελς. Έγραφε: «οι συνθήκες της εργατικής τάξης είναι η πραγματική βάση και το σημείο εκκίνησης για όλα τα κοινωνικά κινήματα σήμερα... Η γνώση των συνθηκών (που ζει) το προλεταριάτο είναι τελείως απαραίτητες για τους σοσιαλιστές».³ Ακόμα και όταν οι οικονομικές ριζές του ρεφορμισμού εξαφανίζονται, ο ρεφορμισμός δεν θα εξαφανιστεί από μόνος του. Πολλές από τις ιδέες συνεχίζουν για μεγάλο χρονικό διάστημα, έστω και εάν έχουν εξαφανιστεί οι υλικές συνθήκες που του εξασφάλισαν την ύπαρξη. Η ανατροπή του ρεφορμισμού μπορεί να έρθει μόνο από τη συνειδητή επαναστατική δράση, από τις πρωτοβουλίες και τις ενέργειες των επαναστατών. Οι ρεφορμιστικές ηγεσίες έχουν επίγνωση της βαρύτητας που έχει η σχέση τους με την τάξη και έχουν ανάγκη να συσπειρώσουν το κόμμα τους, ακόμα και στις μεγαλύτερες δεξιές προσαρμογές τους – ιδιαίτερα τότε.

Δuo κρίσιμα συνέδρια

Ας σταθούμε σε δυο ιστορικά παραδείγματα από την Ελλάδα: Το δεύτερο συνέδριο της ΕΔΑ του Δεκεμβρίου του '62 – τότε που η ηγεσία της ΕΔΑ ετοιμαζόταν να συνεργαστεί με τον Γεώργιο Παπανδρέου και την Ένωση Κέντρου και το 12ο συνέδριο του ΚΚΕ τον Μάη του 1987, ένα χρόνο πριν τη δημιουργία του Ενιαίου Συνασπισμού με την ΕΑΡ του Κύρκου το 1988.

Στο δεύτερο συνέδριο της η ΕΔΑ είχε να αντιμετωπίσει τρία σοβαρά ζητήμα-

τα. Το πρώτο, την εμφάνιση της Ένωσης Κέντρου και την πολιτική του ανέンドτου που κήρυξε ο Γ. Παπανδρέου. Το δεύτερο, την κλιμάκωση ενός νέου εργατικού και νεολαιίστικου κινήματος, και το τρίτο, τη σινοσοβιετική διαμάχη και τις αντιδράσεις που άρχισαν να υπάρχουν στο εσωτερικό της – και από παλιά στελέχη, αλλά και μέσα στη νεολαία που δεν συμφώνησε με την φιλοσοβιετική θέση που είχε πάρει η ΕΔΑ.

Το «στίγμα» του συνεδρίου ήταν ο στόχος για ένα «πλατύ μαζικό κόμμα» και αυτό συγκεκριμενοποιήθηκε πάνω στα εξής: στη συνεργασία με την Ένωση Κέντρου, στην αλλαγή στη θέση της ΕΔΑ απέναντι στην Κοινή Αγορά (ΕΟΚ), και στην ανοιχτή αντίθεση με την Αλβανία και την Κίνα. Σε σχέση με την Κοινή Αγορά, η γραμμή αλλάζει και από αντίθεση γίνεται σταδιακή προσαρμογή: «χωρίς να παραιτούμαστε από το αίτημα της απαγκίστρωσης της χώρας μας από την ΚΕΑ (Κοινή Ευρωπαϊκή Αγορά) και την χάραξη μιας αδέσμευτης οικονομικής πολιτικής, σήμερα πρέπει να αντιπαλεύουμε τις καταστροφικές της συνέπειες για κάθε κοινωνικό στρώμα».⁴

Μετά απ' αυτό το συνέδριο η δεξιά προσαρμογή είναι ραγδαία. Η στάση της ηγεσίας της ΕΔΑ μετά τη δολοφονία Λαμπράκη είναι αποκαλυπτική. Ο Λαμπράκης δολοφονείται δυο χρόνια από τις εκλογές της βίας και νοθείας που εξασφάλισαν στην ΕΡΕ να βγει πλειοψηφία και να σχηματίσει κυβέρνηση. Για τον κόσμο, την εργατική τάξη και τη νεολαία η δολοφονία ήταν η μεγάλη ευκαιρία για να οργανωθεί μια μετωπική σύγκρουση με την κυρίαρχη τάξη, με τα ανάκτορα και με τη δεξιά, και να την

κερδίσει. Άλλωστε αυτό το κίνημα είχε αυτοπεπονηθεί ότι μπορούσε να τα καταφέρει γιατί οργάνωνε απεργίες αλλά και φοιτητικά συλλαλητήρια και καταλήψεις με αιτήματα «λεφτά για την παιδεία».

Αντί γι' αυτό, η ΕΔΑ οργάνωσε μια «πάνδημη» κηδεία που δεν ακούστηκε ούτε ένα σύνθημα και που η ηγεσία της και η Αυγή την επόμενη μέρα περηφανεύονταν ότι ήταν «ειρηνική». Το μόνο σύνθημα που επιτρεπόταν ήταν «Ο Λαμπράκης ζει». Ακόμα και το πολιτικό γραφείο του παράνομου τότε ΚΚΕ υποστήριζε ότι τα συνδικάτα και η αριστερά έπρεπε να καλέσουν σε απεργίες και συλλαλητήρια αλλά η ηγεσία της ΕΔΑ ήταν αντίθετη. Είχε την εκτίμηση, όπως όλα τα ρεφορμιστικά κόμματα σε τέτοιες συνθήκες, ότι η δολοφονία Λαμπράκη κατάγραφε τη δύναμη των από πάνω, και όχι τα αδιέξοδα τους. «Ο Λαμπράκης έπεσε σαν δρυς αλλά με τη θυσία του προβλήθηκαν με εκτυφλωτικό φως οι τρομεροί κίνδυνοι που απειλούν τα υπολείμματα της Δημοκρατίας και της ομαλότητας. Η στυγερή δολοφονία του αποτέλεσε αποφασιστικό στοιχείο μιας νέας κατάστασης που δημιουργείται στη χώρα μας».⁵

Η συνέχεια μετά απ' αυτήν τη στάση ήταν μονόδρομος. Τα όρια της αντιπολίτευσης και της πολιτικής της ΕΔΑ από και και πέρα ήταν τα όρια της πολιτικής και των επιλογών της Ένωσης Κέντρου και του Γ. Παπανδρέου.

Στις βουλευτικές εκλογές που γίνονται τον Νοέμβριο του 1963 η ηγεσία της ΕΔΑ διαπραγματεύεται να στηρίξει την Ένωση Κέντρου σε μια σειρά από νομούς, ενώ στις εκλογές που γίνονται τον Φλεβάρη του 1964 εφαρμόζει τον λεγό-

μενο «ελιγμό». Η ΕΔΑ κατέβηκε μόνο σε 31 εκλογικές περιφέρειες, πήρε 11, 80% και έβγαλε 22 βουλευτές. Στις υπόλοιπες 24 περιφέρειες δεν κατέβασε δικούς της υποψήφιους και υποστήριξε την Ένωση Κέντρου. Στις εκλογές του 1964 η Ένωση Κέντρου πήρε 52,22% και έβγαλε 171 βουλευτές. Οι «ελιγμοί», οι πολιτικές υποχωρήσεις και οι συμβιβασμοί της ηγεσίας της ΕΔΑ οδήγησαν στη συρρίκνωση της δύναμης της, στο χάσιμο της ηγεμονίας της μέσα στον κόσμο των κινήσεων και της αντίστασης. Άφησε όλο αυτό το κίνημα βορά στα χέρια της Ένωσης Κέντρου με αποκορύφωμα το φρενάρισμα της λαϊκής έκρηξης στα Ιουλιανά του 1965.

Μια αντίστοιχη καμπή με τη δεξιά στροφή της ΕΔΑ σημειώνεται στο 12ο συνέδριο του ΚΚΕ που γίνεται τον Μάη του 1987. Χαρακτηριστική είναι η ερώτηση που μίλησε τότε στον Χαρίλαο Φλωράκη: «Γιατί στις αποφάσεις δεν υπάρχει ούτε μια φράση για τη δικτατορία του προλεταριάτου;». Η απάντηση του γραμματέα ήταν «Τώρα μιλάμε για αγώνες και όχι για το σοσιαλισμό»...

Σύμφωνα με τις θέσεις του 12ου, η προώθηση «της αλλαγής με κατεύθυνση το σοσιαλισμό» (τέταρτο κεφάλαιο των θέσεων) έχει τρεις βασικές προϋποθέσεις: η πρώτη είναι η «οικοδόμηση ενός συνασπισμού των αριστερών και προοδευτικών δυνάμεων», η δεύτερη, «η διαμόρφωση ενός κοινού προγράμματος» και η τρίτη, «η κατάκτηση της κυβερνητικής εξουσίας».⁶

«Για το ΚΚΕ, το να κερδίσει την εμπιστοσύνη όσων στήριξαν το ΠΑΣΟΚ απαιτεί θυσίες κι αυτές είναι διατεθειμένο να τις κάνει. Και γι' αυτό όχι μόνο πετάει ολόκληρα κομμάτια απ' το πρόγραμμά του, που μέχρι τότε λειτουργούσαν σαν ιδεολογική στήριξη για τον κόσμο του (π.χ. δικτατορία του προλετα-

ριάτου) αλλά και κάνει, για πρώτη φορά, ανοιχτή υπόκληση στον ευρωκομμουνισμό, με το ότι διαλύει την εργατική τάξη μέσα σε μια πλουραλιστική συνπαροξική κοινωνικών τάξεων, στρωμάτων και υποκειμένων.

Έτσι, συνολικά το πρόγραμμα που προτείνει αυτή τη στιγμή το ΚΚΕ, στα βασικά του σημεία μοιάζει μ' αυτό του ΠΑΣΟΚ το '81.⁷

Οι μάχες σήμερα

Τα δεξιά ανοίγματα του ΣΥΡΙΖΑ σήμερα πάνε πολύ πιο πέρα και από το Κέντρο και το ΠΑΣΟΚ φτάνοντας στη Νέα Δημοκρατία, όχι μόνο σαν πρόσωπα (π.χ. Πολύδωρας), αλλά και σαν πολιτική. Η αντιμετώπιση των «προσφυγικών ροών» ως πρόβλημα και η εμπλοκή στην επιβολή «σταθερότητας» στην περιοχή παρέα με το ΝΑΤΟ και την ΕΕ είναι το αντιδραστικό περιεχόμενο αυτών των ανοιγμάτων.

Η ανάγκη για να χτίσουμε την επαναστατική αριστερά σαν εναλλακτική απέναντι στο σημερινό δεξιό κατήφορο του ΣΥΡΙΖΑ προβάλλει επιτακτικά. Και μπορούμε να πούμε ότι αυτή η προοπτική είναι όχι μόνο αναγκαία αλλά και ρεαλιστική. Αρκεί να κινηθούμε ταυτόχρονα σε δυο τομείς. Στην οργάνωση και στήριξη των αγώνων ενάντια στις αντεργατικές επιθέσεις των μνημονίων και του ρατσισμού αλλά και στην προβολή της αντικαπιταλιστικής ανατροπής σαν γνήσια διεξόδο από τη συνολική κρίση του συστήματος.

Σε πείσμα όσων κηρύττουν την απογοήτευση και αποστράτευση του κόσμου, οι εργαζόμενοι απαντούν με απεργίες σε κάθε χτύπημα. Το καρναβάνι για τη σωτηρία του ΕΣΥ στα Νοσοκομεία ξεσήκωσε Θεσσαλονίκη και Αθήνα και άνοιξε το δρόμο για την Πανελλαδι-

κή απεργία της ΑΔΕΔΥ στις 24 Νοέμβρη. Στην ΕΥΔΑΠ, έδειξαν μαχητικά τι θα γίνει αν η κυβέρνηση προχωρήσει τα σχέδια για ιδιωτικοποίηση του νερού. Η Συνέλευση Εργατικής Αντίστασης που οργανώνει ο Συντονισμός ενάντια στα Μνημόνια στις 4 Δεκέμβρη είναι μια ευκαιρία για να δικτυωθούν από τα κάτω όλες οι κινήσεις των εργατικών χώρων.

Χιλιάδες ακτιβιστές μπαίνουν σε δράση σε κάθε σχολείο και σε κάθε στρατόπεδο προσφύγων για να απομονώσουν τις ακροδεξιές προκλήσεις, να αγκαλιάσουν τα προσφυγόπουλα και να οδηγήσουν τη Χρυσή Αυγή στην καταδίκη που της αξίζει. Η Διεθνής Συνάντηση που οργάνωσε η ΚΕΕΡΦΑ στις 15-16 Οκτώβρη έβαλε την ατζέντα για το αντιρατσιστικό και το αντιφασιστικό κίνημα με κορύφωση την Πανευρωπαϊκή μέρα δράσης στις 18 Μάρτη 2017 σε συντονισμό με το Λονδίνο, τη Βιέννη, το Βερολίνο, τη Βαρκελώνη.

Η ανάδειξη της αντικαπιταλιστικής αριστεράς, της ΑΝΤΑΡΣΥΑ σε κορμό για όλες αυτές τις αντιστάσεις, είναι αυτή τη στιγμή στην ημερήσια διάταξη. Σαν δύναμη που συσπειρώνει ενωτικά όλο τον κόσμο του αγώνα και ταυτόχρονα προβάλλει τη συνολική εναλλακτική λύση για έναν κόσμο χωρίς φτώχεια, ρατσισμό και πόλεμο: να περάσει ο έλεγχος του πλούτου στα χέρια της ίδιας της εργατικής τάξης. ■

Σημειώσεις

1. Η μείωση του παγκόσμιου εμπορίου ήρθε για να μειωθεί. *Ε.Τ.* Τετάρτη 26/10 σελ. 9
2. Τρότσκι, «Η επιθανάτια αγωνία του καπιταλισμού»
3. Ένγκελς, «Οι συνθήκες της εργατικής τάξης στην Αγγλία»
4. 2ο συνέδριο της ΕΔΑ
5. Ανακοίνωση της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΕΔΑ μετά την κηδεία του Λαμπράκη στις 30/5/63
6. Από τη μηνιαία *Εργατική Αλληλεγγύη*, Μάρτης 1987
7. *Εργατική Αλληλεγγύη*, όπως και παραπάνω

Συνέλευση στη Νομική που αποφάσισε την κατάληψη ενάντια στην επιβολή διδάκτρων.

Καπιταλισμός και αναπηρία

Τα μνημόνια χειροτερεύουν τη ζωή των αναπήρων. Η Δήμητρα Κυρίλλου γράφει για την αντίσταση του κινήματος.

Οι παραολυμπιακοί αγώνες στο Ρίο έφεραν στη δημοσιότητα τους ανάπηρους ανθρώπους.¹ Συγκινητικές εικόνες έκαναν το γύρο του κόσμου, μιλώντας ακόμα και για «υπερανθρώπους» και προσωρινά δόθηκε η εντύπωση ότι η εποχή που οι ανάπηροι και οι ανάπηρες αντιμετώπιζονταν με οίκτο ή περιφρόνηση σαν «σπαστικά» και «σακάτηδες» έχει παρέλθει οριστικά.

Πριν σβήσουν τα φλας από τις κάμερες έγινε γνωστό ότι ανάπηροι αθλητές από φτωχότερες χώρες δεν κατάφεραν καν να ταξιδέψουν στη Βραζιλία γιατί είχαν κοπεί τα έξοδα για τα οδοιπορικά τους. Στη Βρετανία, ακτιβιστές οργάνωσαν διαμαρτυρίες ενάντια στις περικοπές και τη διάλυση του κοινωνικού κράτους. Στην Ελλάδα η κίνηση «Μηδενική ανοχή» μίλησε ανοιχτά για καλλιέργεια λανθασμένων εντυπώσεων από την καμπάνια του ΟΠΑΠ με τίτλο «Αδύνατον», με αποκορύφωμα ένα σποτ που ουσιαστικά εκβιάζει την στιγμιαία συγκίνηση και συμπάθεια προς τους ανάπηρους και ένα γενικόλογο ευχολόγιο κατανόησης και καταξίωσης, αγνοώντας το πραγματικό υπόβαθρο: τον κοινωνικό χαρακτήρα της διάκρισης που αντιμετωπίζουν οι ανάπηροι μέσα στην καπιταλιστική κοινωνία.²

Παρά την πρόοδο που έχει συντελεστεί σε επίσημο επίπεδο σχετικά με την αποδοχή των ανάπηρων, η παγκόσμια κατάσταση είναι σοκαριστική. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ),³ οι ανάπηροι-ες αποτελούν πλέον περίπου το 15% του πληθυσμού του πλανήτη (από 10% το 2008), δηλαδή 1 δισεκατομμύριο. Οι διακρίσεις που αντιμετωπίζουν είναι μεγάλες και ξεκάθαρες: Το ποσοστό απασχόλησης στις αναπτυγμένες χώρες είναι μόλις 44% σε σχέση με τον μέσο όρο που φτάνει το 75%, και η πρόσβαση στην εκπαίδευση αποτελεί μέχρι και σήμερα πολυτέλεια για τους περισσότερους. Η μεγάλη πλειοψηφία των ανάπηρων είναι φτωχοί και

ακόμα μεγαλύτερο ποσοστό ζει στις φτωχές χώρες, χωρίς οικονομική υποστήριξη και υποδομές.

Τα μνημόνια βλάπτουν σοβαρά τους ανάπηρους

Η διάλυση του κοινωνικού κράτους στις χώρες της Δύσης έχει αρχίσει να ξηλώνει τη δημόσια υγεία και τις κατακτήσεις που είχαν κερδίσει οι ανάπηροι με τις διεκδικήσεις τους στο παρελθόν, ενώ οι νεοφιλελεύθερες κυβερνήσεις έχουν εξαπολύσει κυριολεκτικά κινήρι μαγισσών ενάντια στους «δήθεν ευπαθείς που ρημάζουν την οικονομία». Στόχος τους το τσάκισμα όχι μόνο των επιδομάτων, αλλά και όλου του πλέγματος υγείας, παιδείας, προσβασιμότητας και ανεξάρτητης διαβίωσης που είχε κτιστεί μια προηγούμενη περίοδο.

Η Ελλάδα υπέγραψε το 2007 το πρωτόκολλο του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ανθρώπων με αναπηρία, το οποίο τυπικά κατοχυρώνει τεράστιες δυνατότητες.⁴ Όμως η κατάσταση για τους περίπου ένα εκατομμύριο ανάπηρους είναι απλά τραγική: Η συμμετοχή τους στην εκπαίδευση είναι μόλις 15%, το ποσοστό απασχόλησης 20 με 25%, για τους περισσότερους δεν υπάρχουν δυνατότητες για αξιοπρεπή ανεξάρτητη ζωή, οπότε τα βάρη πέφτουν στις εργατικές οικογένειες, συχνά με κατάληξη τα νοσοκομεία και ιδρύματα, που λειτουργούν σε οριακές συνθήκες χωρίς ειδικευμένο προσωπικό. Τα άσυλα έπρεπε μέχρι το 2015 να έχουν αντικατασταθεί από δομές αποασυλοποίησης, δηλαδή ξενώνες, οικοτροφεία και κέντρα προεπαγγελματικής εκπαίδευσης. Είναι όμως γνωστό ότι περισσότεροι από 900 ανάπηροι εξακολουθούν να είναι τρόφιμοι κρατικών ιδρυμάτων (δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία για το «έργο» των ιδρυμάτων της Εκκλησίας). Μια «έφοδος» ακτιβιστών στο ΚΕΠΕΠ στα Λεχαινά τον Νοέμβριο του 2015 αποκάλυψε παιδιά δεμένα με ιμάντες πάνω σε

κρεβάτια-κλουβιά και απάνθρωπες καταστάσεις άγνοιας, παραίτησης και εγκατάλειψης.⁵

Πολλές από τις κατακτήσεις του κινήματος ανάπηρων είναι άγνωστες στην Ελλάδα, όπως οι υποδομές για την κίνηση και προσβασιμότητα για ανάπηρους, οι οποίες είναι θεμελιώδεις ώστε να μπορούν, ακόμα κι όταν έχουν κατακτήσει κάποια δικαιώματα να τα μετατρέψουν σε πραγματικότητα: Αν και ο Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός από το 2000 προβλέπει υποχρεωτικό «Καθολικό σχεδιασμό», αυτό συχνά δεν τηρείται. Αποτέλεσμα: σχολεία και δημόσια κτήρια χωρίς ράμπες και χωρίς ασανσέρ, μέσα μαζικής μεταφοράς χωρίς πρόβλεψη για αμαξίδιο, περιστατικά όπου σκύλοι-συνοδοί πετάγονται έξω από δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους.

Τα μνημόνια και οι περικοπές τείνουν να αποτελειώσουν την πολιτική των πενιχρών επιδομάτων και την υγειονομική περιθάλψη και υποστήριξη. Ποιός μπορεί να ξεχάσει την άθλια προπαγάνδα με αφορμή τους «ψευτο-τυφλούς» της Ζακύνθου το 2010, εξ' αιτίας της οποίας χιλιάδες αληθινού τυφλού έμειναν για μήνες χωρίς σύνταξη και από τότε πολλοί ανάπηροι αντιμετωπίζουν σφιχτότερες διαδικασίες και κλειστές πόρτες; Ποιός μπορεί να αγνοήσει το οριζόντιο κόψιμο των δωρεάν ορθοπεδικών ειδών και τεχνητών μελών για ανθρώπους με κινητικά προβλήματα με το δεύτερο μνημόνιο; Όταν ένα αμαξίδιο κοστίζει 5000 ευρώ και το κράτος καλύπτει τα 800, η κατάληξη είναι ανάπηροι που έχουν να βγουν από το σπίτι τους χρόνια⁶ και βέβαια πεθαίνουν σε μικρή ηλικία. Απέναντι σε αυτή την συνειδητή εγκατάλειψη, η κίνηση της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ να αυξήσει το ποσοστό εισόδου των ΑμεΑ στο Δημόσιο εκτός διαδικασίας ΑΣΕΠ από 10 σε 15% είναι συμβολική αν όχι υποκριτική, μια και ο αριθμός προσλήψεων παραμένει εδώ και χρόνια σε αμελητέα επίπεδα.

Αντιπροσωπεία της Κίνησης “Μηδενική Ανοχή” συμμετέχει σε συνέδριο στο Λονδίνο ενάντια στις περικοπές.

Ο καπιταλισμός δημιουργεί ανάπηρους

Στις περισσότερες νομαδικές και προφουεδαρχικές κοινωνίες γενικά υπήρχε φροντίδα για τους ανάπηρους και τα προσβύτερα μέλη της κοινότητας, καταμερίζοντας τις εργασίες ανάλογα με την δυνατότητα και την φυσική δύναμη του κάθε μέλους. Στις φεουδαρχικές κοινωνίες, παρά τις προκαταλήψεις που κυριαρχούσαν, υπήρχε πάντα θέση για αυτούς στο οικογενειακό νοικοκυριό. Η «ιστορική ήττα» των ανάπηρων ήρθε με την επικράτηση του καπιταλισμού και κυρίως με τη βιομηχανική επανάσταση, όταν η παραγωγή μεταφέρθηκε στα εργοστάσια καταστρέφοντας τα μικρά νοικοκυριά και επιβάλλοντας ένταση, ταχύ ρυθμό και πολύωρες βάρδιες στην εργασία. Οι αλλαγές αυτές επέβαλαν το πρότυπο του αρτιμελούς, αποδοτικού εργατή. Αυτός άξιζε το μεροκάματο κι ας ήταν πενιχρό. Ασθενείς (σωματικά ή ψυχικά), ανάπηροι, ηλικιωμένοι δεν είχαν θέση σ' αυτό τον κόσμο, αποκλείστηκαν από την παραγωγή και χωρίς μισθό έπρεπε να στηρίζονται στις οικογένειές τους.

Σιγά-σιγά εμφανίστηκαν οι θεωρίες που μιλούσαν για «βάρος» και κοινωνικό πρόβλημα στις πλάτες της εργατικής οικογένειας που ήδη βρισκόταν στο όριο της επιβίωσης και ξεκίνησε η διαδικασία ιδρυματοποίησης, ο εργλεισμός σε άσυλα, ειδικά σχολεία και νοσοκομεία. Παράλληλα ξεκίνησε η προσπάθεια μέσω της ιατρικής για έρευνα, ταξινόμηση και επιστημονική αντιμετώπιση των ασθενειών και των μορφών αναπηρίας. Για πρώτη φορά μπόρεσε να γίνει διαχωρισμός των ψυχικών νοσημά-

των και απόπειρα κατανόησής τους, αν και συχνά με αντιδραστική θεωρητικοποίηση. Για παράδειγμα, το 1866 έγινε ταυτοποίηση του συνδρόμου Ντάουν από τον μεταρρυθμιστή Λάνγκτον Ντάουν, όμως ακολουθώντας τα βικτωριανά ήθη της εποχής κατέληξε στο ότι πρόκειται για εκφυλισμένο είδος και έμεινε για χρόνια γνωστό σαν «Μογγόλο»!

Ο καπιταλισμός εξελισσόταν στην πρώτη ιστορικά μορφή παραγωγικής οργάνωσης που είχε τη δυνατότητα να θρέψει, να ντύσει και να στεγάσει τον πληθυσμό ολόκληρου του πλανήτη, ενώ η επιστημονική και ιατρική πρόοδος παρείχε τις βάσεις για κατανόηση και θεραπεία πολλών ασθενειών. Όμως η εργατική τάξη που παρήγαγε όλο αυτό τον πλούτο βρισκόταν αποκλεισμένη από οποιοδήποτε έλεγχο στη διαδικασία παραγωγής και τις αποφάσεις. Όποιος εξαιρείτο από την παραγωγή λόγω εργατικού ατυχήματος, ή άλλης βλάβης (γενετικής ή επίκτητης), πεταγόταν στο περιθώριο και εξοστρακίζόταν από την κοινωνία γενικότερα. Η αναπηρία είναι καρπός του καπιταλιστικού συστήματος και βιώνεται σαν ειδική μορφή κοινωνικής καταπίεσης. Η διάκριση γεννήθηκε μέσα στη βιομηχανική επανάσταση αλλά επεκτάθηκε μαζί με την παγκοσμιοποίηση του συστήματος σε όλες τις γωνιές του πλανήτη, συχνά με την πιο ακραία εξαθλιωμένη μορφή που βλέπουμε στις φτωχογειτονιές των μεγαλουπόλεων των φτωχών χωρών.

Η οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη του συστήματος αντί να μειώσει, αύξησε τους ανάπηρους. Δίπλα στα θύματα των πολεμικών συγκρούσεων προστέθηκαν οι τερατογενέσεις και οι καρ-

ζίνου της ατομικής ενέργειας και της μόλυνσης του περιβάλλοντος. Οι φαρμακευτικές εταιρίες ευθύνονται για χιλιάδες ανάπηρα παιδιά, από τα «παιδιά της θαλιδομίδης», μέχρι τα παιδιά φορέων του HIV στην Αφρική που δεν μπορούν να προμηθευτούν τα πανάκριβα σχετικά φάρμακα. Πρόσφατα στην Ινδία 47.000 νήπια χρησιμοποιήθηκαν ουσιαστικά σαν πειραματόζωα για ένα νέο εμβόλιο πολιομυελίτιδας και κόλλησαν την ασθένεια μέσω του εμβολίου! Η στέρηση των φτωχών χωρών από υποδομές, καθαρό νερό και στοιχειώδεις ιατρικούς ελέγχους προκαλεί ασθένειες που σήμερα θα μπορούσαν να έχουν αποφευχθεί. Το 80% των ανάπηρων ζει στις φτωχές χώρες.

Τα τελευταία χρόνια η οικονομική κρίση, οι ανισότητες και το εργασιακό άγχος έχουν πολλαπλασιάσει τα ψυχικά νοσήματα κάθε είδους, ενώ οι μεγαλύτερες απαιτήσεις σε γνώση έκαναν ορατές μαθησιακές δυσκολίες όπως η δυσλεξία. Κάθε φορά τις επιπτώσεις καλούνται να αντιμετωπίσουν οι παθόντες σε ατομικό επίπεδο και όχι αυτός που τις προκάλεσε.

Η ιδέα ότι οι ανάπηροι είναι λιγότερο παραγωγικοί, λιγότερο ικανοί, περισσότερο εξαρτώμενοι από κάποιου είδους υποστήριξη είναι σήμερα κυρίαρχη – ακόμη κι αν δεν ομολογείται ανοιχτά, και με καπιταλιστικούς όρους αρκετά πραγματική. Οι αναπνυγμένες καπιταλιστικές οικονομίες επενδύουν σε λειτουργίες που συνδέονται με την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης όπως η υγεία, η παιδεία, οι κοινωνικές υπηρεσίες γιατί χρειάζονται εργατικό δυναμικό υγιές, εξειδικευμένο και έτοιμο για δουλειά. Αλλά σε κάθε σχεδιασμό μπαίνουν τεχνο-οικονομικά κριτήρια. Η αποκατάσταση μικρότερων «βλαβών» είναι προτιμότερη από τη χρονοβόρα και απαιτητική αγωγή μακρόχρονων παθήσεων με αμφίβολη κατάληξη για την τελική υγεία του ασθενούς, που περνάει σε χαμηλότερη προτεραιότητα. Η ρίζα της καταπίεσης βρίσκεται στο κριτήριο της κερδοφορίας. Οι περισσότεροι εργοδότες θεωρούν τους ανάπηρους εργαζόμενους τους «πρόβλημα», κάτι το δύσκολο, ιδιαίτερο και διαφορετικό, που τους κοστίζει περισσότερο και αποδίδει λιγότερο κι επομένως είναι οι πρώτοι που πετάνε εκτός παραγωγής αν και έρευνες απέδειξαν ότι η επιβάρυνση δεν είναι τελικά τόσο μεγάλη. Οι ανάπηροι εργάτες παράγουν πλούτο και υπεραξία αλλά με κριτήριο το κέρδος οι

καπιταλιστές τους θεωρούν «φύρα».

Το καπιταλιστικό σύστημα διαφεί την κοινωνία σε τάξεις με αντικρουόμενα συμφέροντα και υπονομεύει τον τρόπο που σχετίζονται οι άνθρωποι μεταξύ τους. Οι ανθρώπινες σχέσεις υποβιβάζονται σε συναλλαγές μεταξύ πελατών και εμπόρων που ανταγωνίζονται για το ποιός θα διαπρέψει στην κούρσα για βαθμούς, για μπόνους, για προαγωγή, για ατομική διάκριση. Πολλοί ανάπηροι εστιάζουν στη νοοτροπία του μέσου όρου της κοινωνίας και στις απαράδεκτες συμπεριφορές που πράγματι συμβαίνουν, όμως η ουσία της καταπίεσης δεν βρίσκεται στα μυαλά των ανθρωπών. Αμηχανία και συντηρητισμός απέναντι στους ανάπηρους ασφαλώς υπάρχει αλλά ο στιγματισμός είναι σύμπτωμα, όχι ρίζα του προβλήματος. Γι' αυτό δεν αρκούν οι ευχές και η επιμόρφωση ούτε η αντικατάσταση των λέξεων με πολιτικά ορθούς όρους για να σταματήσει η καταπίεση (παρόλο που είναι σωστό να σταματήσει η προσβλητική γλώσσα).

Η καταπίεση των ανάπηρων έχει ομοιότητες με άλλες μορφές καταπίεσης που βιώνουν κοινωνικές ομάδες όπως οι ΛΟΑΤΚΙ και οι μετανάστες αλλά η καρδιά της καταπίεσης βρίσκεται λιγότερο στη δαιμονοποίηση του «διαφορετικού» και περισσότερο στην εγκατάλειψη και την περιθωριοποίηση ενός κομματιού που δεν αποδίδει τόσο όσο απαιτεί το σύστημα.

Αυτό δεν σημαίνει ότι οι ανάπηροι δεν έχουν χρησιμοποιηθεί σαν αποδιοπομπαίοι τράγοι. Τη δεκαετία του 1920, εμφανίστηκε η ρατσιστική θεωρία του Ευγονισμού που κήρυξε τον μύθο της τετελεσμένης σύνδεσης ανάμεσα στην αναπηρία (φυσική ή διανοητική) και την εγκληματικότητα. Πατώντας στις χειρότερες δοξασίες περί φυλετικής ανωτερότητας ισχυριζόταν ότι η συνεχιζόμενη γέννηση ανάπηρων παιδιών αποτελούσε απειλή για τη φυλετική καθαρότητα. Μέχρι το 1938 είχε εξελιχθεί σε επίσημη πολιτική και 33 πολιτείες των ΗΠΑ νομοθέτησαν προγράμματα στείρωσης, τα οποία ευθύνονται για την υποχρεωτική στείρωση πάνω από 63.000 ανάπηρων από το 1921 μέχρι το 1964. Μέσω νόμων ή όχι, η ευγονική στείρωση ήταν συνηθισμένη πρακτική μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα σε χώρες όπως η Βρετανία, η Δανία, η Ελβετία, η Σουηδία, ο Καναδάς.⁸

Δεν είναι να απορεί κανείς, που η ακραία απόληξη της Ευγονικής θεωρίας βρήκε αξία εφαρμογή στη ναζιστική Γερμανία του Χίτλερ. Εκεί, η εξόντωση των

16 Ιούνη 2015. Διαδήλωση στη Βουλή για Ιθαγένεια για όλα τα παιδιά

ανάπηρων αποτέλεσε το πρώτο στάδιο στα σχέδια του για «εξαγνισμό» της Άριας φυλής από αυτούς που θεωρούσε αδύναμους ή μη παραγωγικούς. Ο ναζισμός πρέσβευε ότι η αναπηρία είναι δείγμα εκφυλισμού και επομένως οι ανάπηροι «δεν άξιζαν να ζουν» ούτε να «τους τρέφουν». Η υποχρεωτική στείρωση για ανθρώπους με αναπηρίες ψηφίστηκε το 1933, και εφαρμόστηκε σε 400.000 ανάπηρους. Η κορύφωση αυτής της εκστρατείας ήταν η επιχείρηση T-4, το διαβόητο πρόγραμμα μαζικής εξόντωσης ανάπηρων με δηλητηριώδη αέρια σε υποτιθέμενα λουτρά και πούλμαν. Οι μέθοδοι που εφαρμόστηκαν λίγα χρόνια μετά στο Ολοκαύτωμα των Εβραίων είχαν δοκιμαστεί με το πρόγραμμα T-4, με αποτέλεσμα πάνω από 275.000 νεκρούς, χωρίς να υπολογίζονται τα θύματα που εξοντώθηκαν μέσα στα στρατόπεδα.⁹ Για αυτό το έγκλημα δεν έχει ζητήσει συγγνώμη κανείς. Ούτε όμως για τις ευγονικές στείρωσεις, που διακριτικά εγκαταλείφθηκαν μετά την κατακραυγή από τις θρηωδίες του ναζισμού.

As μιλήσουμε για αναπηρία

Η δημόσια εικόνα για τους ανάπηρους και τις ανάπηρες έχει βελτιωθεί τα τελευταία χρόνια, αλλά στην πραγματικότητα επιφανειακά. Η ουσία της καταπίεσης που αντιμετωπίζουν κρύβεται πίσω από τις πρακτικές της φιλανθρωπίας και του πολιτικά ορθού λόγου.

Ακόμα όμως και κυρίαρχοι οργανισμοί όπως ο ΠΟΥ και ο ΟΗΕ έχουν αναγκαστεί να γίνουν πιο περιεκτικοί στους ορισμούς της αναπηρίας. Έτσι η έκθεση του ΠΟΥ (2011) αναφέρεται σε τρία διαφορετικά στοιχεία: Το πρώτο είναι οι βλάβες στις σωματικές δομές

και λειτουργίες, η στέρηση μέρους ή του συνόλου ενός μέλους, η ύπαρξη ενός ελαττωματικού μέλους, το δεύτερο είναι οι περιορισμοί στις ατομικές δραστηριότητες και το τρίτο είναι οι περιορισμοί που σχετίζονται με τη συμμετοχή στην κοινωνία και στα κοινά.¹⁰

Πρόκειται για μεγάλο βήμα σε σχέση με το «ιατρικό μοντέλο» που θεωρεί την αναπηρία ατομικό πρόβλημα που πρέπει να θεραπευθεί ώστε το άτομο να ομαλοποιηθεί, να γίνει δηλαδή ίδιο με αυτό που θεωρείται «φυσιολογικό» στην κοινωνία. Η ιατρική προσέγγιση έχει σήμερα υποχωρήσει σε σχέση με το «κοινωνικό μοντέλο», σύμφωνα με το οποίο δεν υπάρχει ζήτημα «δυσλειτουργίας» του μεμονωμένου ανάπηρου ανθρώπου, δηλαδή την αναπηρία δεν την προκαλεί η βλάβη, αλλά η κοινωνία μέσω των αρνητικών συμπεριφορών, του στιγματισμού και των αποκλεισμών από τη δημόσια ζωή. Το ζήτημα επομένως δεν είναι να γιατρευτεί το ανάπηρο άτομο, αλλά να αλλάξει η κοινωνία, ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζει τους ανάπηρους, ώστε να ζουν με ισοτιμία και αξιοπρέπεια.

Το «κοινωνικό μοντέλο» δεν έπεσε από τον ουρανό. Υπήρξε καρπός της ανάλυσης μιας ομάδας αριστερών, της «Ένωσης Αναπήρων κατά του Διαχωρισμού» (UPIAS), που το 1976 δήλωνε: «Κατά την άποψή μας, είναι η κοινωνία που καθιστά ανάπηρους τους ανθρώπους με σωματικές βλάβες. Η αναπηρία επιβάλλεται επιρρόσθετα από τις βλάβες μας με τρόπο τέτοιο που απομονώνομαστε χωρίς λόγο και αποκλειόμαστε από την πλήρη συμμετοχή μας στην κοινωνία. Επομένως οι ανάπηροι είναι ένα καταπιεσμένο κομμάτι της κοινωνίας».¹¹ Η θεωρία αυτή εξελίχθηκε στη συνέχεια

από τον μαρξιστή Μάικλ Όλιβερ¹² με στόχο (κατά τον ίδιο) να δώσει εργασία στους ανάπηρους που θέλουν να αγωνιστούν.

Από τη φιλανθρωπία στα κινήματα χειραφέτησης

Η πρώτη μορφή στήριξης των ανάπηρων έφερε τη σφραγίδα του καπιταλιστικού συστήματος και της κυρίαρχης τάξης. Κυρίες της καλής κοινωνίας και καλοστεκούμενοι χορηγοί έστησαν τις πρώτες φιλανθρωπικές οργανώσεις για την προστασία και την υποστήριξη των ανάπηρων, σε εποχές που το μέσο προσδόκιμο ζωής στις εργατοπόλεις ήταν από 17 μέχρι 37 χρόνια και οι μεταδοτικές αρρώστιες θέριζαν. Με τη στροφή του εικοστού αιώνα όμως, η άνοδος του εργατικού κινήματος και του συνδικαλισμού στην Ευρώπη τροφοδότησε τον σχηματισμό των πρώτων συλλογιστικών ανασήρων, που σε συνεργασία με τα εργατικά σωματεία διεκδίκησε καλύτερες συνθήκες δουλειάς και ανθρώπινες συντάξεις. Το 1920 η Εθνική Ένωση Τυφλών και Ανάπηρων οργάνωσε μια πανεθνική διαδήλωση στην πλατεία Τραφάλγκαρ με σύνθημα «Δικαιώματα, όχι φιλανθρωπία». Ήδη το 1913 η Έλεν Κέλερ έγραφε «Πολλές νέες γυναίκες γεμάτες αφοσίωση και καλή θέληση ασχολούνται με επιφανειακές αγαθοεργίες. Προσπαθούν να ταΐσουν τους φτωχούς χωρίς να γνωρίζουν τα αίτια της φτώχειας, να περιθάλλουν τους άρρωστους χωρίς να ξέρουν τα αίτια της αρρώστιας... Εμείς αγωνιζόμαστε για κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, όμως έχουμε ανάγκη για κοινωνικό μετασχηματισμό».¹³

Το σύγχρονο κίνημα χειραφέτησης ανάπηρων εμφανίστηκε στις ΗΠΑ και αρκετοί ακτιβιστές το περιέγραψαν με τον όρο «το τελευταίο κίνημα πολιτικών

δικαιωμάτων» σε αντιστοιχία με το κίνημα για τα δικαιώματα των μαύρων που έδωσε την έμπνευση και την αυτοπεποίθηση για αγώνες. Τα «Κυλιόμενα τετράτροχα» (Rolling Quads) ήταν μια οργάνωση φοιτητών σε αμαξίδια στο πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια που ίδρυσαν το 1971 το πρώτο Κέντρο Ανεξάρτητης Διαβίωσης και πρόβαλαν αιτήματα για τερματισμό του ιδρυματισμού μέσα από τη δυνατότητα για αυτοδύναμη διαβίωση. Μέσα σε λίγα χρόνια είχαν δημιουργηθεί εκατοντάδες παρόμοια κέντρα στις ΗΠΑ, τον Καναδά, τη Βραζιλία, τη Βρετανία. Οι ανάπηροι βρέθηκαν στην καρδιά της γενικής ριζοσπαστικοποίησης της αμερικάνικης νεολαίας. Χαρακτηριστικές φωτό από το συνέδριο του Δημοκρατικού κόμματος στο Σικάγο το 1968 δείχνουν ανάπηρους σε αμαξίδια στην πρώτη γραμμή να δίνουν τη μάχη μαζί με τους αγωνιστές του αντιπολεμικού κινήματος. Συνδυάζοντας τον ακτιβισμό με την πολιτική πίεση στα κόμματα που κυβερνούσαν, τα κινήματα χειραφέτησης ανάπηρων απέσπασαν από τις κυβερνήσεις νομοθετικές μεταρρυθμίσεις, προγράμματα ανεξάρτητης διαβίωσης και «καθολικού σχεδιασμού» των πόλεων. Αυτές τις κατακτήσεις προσπαθούν σήμερα να πάρουν πίσω οι διαχειριστές του συστήματος με τις νεοφιλελεύθερες τακτικές τους. Παρά την υποχώρηση των παλιών πρωτοπόρων ακτιβιστών, νέες συλλογικότητες ανάπηρων έχουν αναδυθεί μέσα από τους αγώνες ενάντια στις περικοπές. Στη Βρετανία οι «Ανάπηροι ενάντια στις περικοπές» (DPAC) και τα «Μαύρα τρίγωνα», στον Καναδά το TDPM, στην Ελλάδα η «Μη-δενική ανοχή».

Και στην Ελλάδα

Ο αγώνας των τυφλών στη Μεταπολίτευση ήταν καμπή για το κίνημα των ανασήρων.

Με το σύνθημα «Ψωμί, παιδεία και όχι επαιτεία» στις 2 Μάη 1976 300 περίπου άνθρωποι με προβλήματα όρασης κατέλαβαν τον «Οίκο τυφλών» στην Καλλιθέα και για μήνες τον μετέτρεψαν σε ορμητήριο δυναμικών και οργανωμένων κινητοποιήσεων με αίτημα την αλλαγή του καθεστώτος διοίκησης και διαχείρισης, του οποίου τον αποκλειστικό έλεγχο είχε ως τότε η Αρχιεπισκοπή Αθηνών σε συνεργασία με την αμερικανική πρεσβεία. Οι οικότροφοι του ιδρύματος και οι συμπαράστατες τους κατήγγειλαν δημόσια τη διοίκηση για κακοδιαχείριση και ανάλγητη συμπεριφορά και υπερβαίνοντας, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, την περιθωριοποίηση των ανθρώπων με αναπηρία, διεκδίκησαν με συγκεντρώσεις, καταλήψεις και δικαστικούς αγώνες την παρέμβαση του κράτους και την ενεργοποίηση του κόσμου, ώστε να αλλάξουν ριζικά οι όροι της καθημερινής τους διαβίωσης. Αυτός ο τρομερός αγώνας ήταν παιδί της ριζοσπαστικοποίησης της μεταπολίτευσης και της εξέγερσης του Πολυτεχνείου, από την οποία παραφύρασαν το κεντρικό τους σύνθημα, αλλά και τα υπόλοιπα «Έξω η χούντα απ' τη σχολή», «Ψωμί, δουλειά και όχι ζητιανιά», «Έξω οι εκμεταλλευτές» που εξέφραζαν το κλίμα και τη διάθεση της περιόδου.

Το ντοκιμαντέρ της Μαίρης Χατζημηχάλη-Παπαλιού «Ο αγώνας των τυφλών» κατέγραψε τα γεγονότα και κάθε φορά που προβάλλεται θυμίζει ότι δεν επρόκειτο για μεμονωμένη στιγμή αλλά για πολιτικό αγώνα διαρκείας ενάντια στον αρχιεπίσκοπο, την αμερικάνικη πρεσβεία και την κυβέρνηση Καραμανλή, γι' αυτό συγκέντρωσε τη συμπαράσταση της εργατικής τάξης, της αριστεράς, της νεολαίας, της προοδευτικής

διανοήσης. Εργάτες με πανό από την «Πίτσος» βάδισαν με πορεία προς το κατελιγμένο κτήριο, εκατοντάδες αλληλέγγυοι στήριξαν τους εξεγερμένους όταν η διοίκηση κλειδωσε τις αποθήκες με τα τρόφιμα και κάλεσε την αστυνομία, είκοσι χιλιάδες συγκεντρώθηκαν σε συναυλία αλληλεγγύης στο γήπεδο του Πανιωνίου. Χρειάστηκαν πάνω από τρία χρόνια καθημερινών αγώνων έξω από το κοινοβούλιο, στο ΙΚΑ, στα δικαστήρια (οι πρωτεργάτες παραπέμφθηκαν σε δίκη με τον νόμο 4000 για τεμπλοισμό!) μέχρι να νικήσουν. Ο Οίκος τυφλών και η τεράστια περιουσία του που τη λυμαίνονταν το παπαδαριό και οι παρατρεχάμενοι της προεβείας πέρασε στο κράτος σαν Κέντρο Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Τυφλών, που περιλάμβανε δημόσιο αναγνωρισμένο σχολείο και αρκετά πράγματα (όχι όλα) άλλαξαν προς το καλύτερο. Πάνω απ'όλα όμως οι άνθρωποι με προβλήματα όρασης κέρδισαν την αξιοπρέπεια και τη θέση τους σαν ισότιμα μέλη της μαχόμενης εργατικής τάξης και όχι σαν μηχανές οίκτου (και ουσιαστικά εκμετάλλευσης) όπως τους αντιμετώπιζαν μέχρι τότε. Όσο για το ντοκιμαντέρ, δεν προβλήθηκε στο επίσημο πρόγραμμα του φεστιβάλ Καννών γιατί η κυβέρνηση Καραμανλή αρνήθηκε να του δώσει την απαραίτητη «ελληνικότητα», αλλά παίχτηκε σε παράπλευρη εκδήλωση και ξεσήκωσε τη στήριξη όλου του αριστερού κόσμου του φεστιβάλ και της Γαλλίας.

Η μάχη του Οίκου τυφλών έδωσε έμπνευση και σε άλλα κομμάτια ανάπηρων, με πιο γνωστό τον χώρο των κωφών¹⁴ που οργανώθηκε και έκδωσε την εφημερίδα «Ο κόσμος της σιωπής». Βασικό αίτημα των κωφών ήταν η αναγνώριση και προώθηση της νοηματικής γλώσσας, που για χρόνια ήταν απαγορευμένη γιατί δεν την θεωρούσαν γλώσσα αλλά παντομίμα -ένα είδος επικοινωνίας που ταιριάζει σε κατώτερα όντα! Η επίσημη αναγνώριση της ελληνικής νοηματικής γλώσσας έγινε μόλις πριν από μερικά χρόνια, με την ψήφιση του νόμου 2817/2000.

Για μια κοινωνία χωρίς αναπηρία

Η υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ανάπηρων, της ανεξάρτητης διαβίωσής τους, της πρόσβασής τους σε όλους τους χώρους της πόλης και όλες τις σφαίρες της κοινωνικής ζωής, στην εργασία, την εκπαίδευση, την υγεία είναι σήμερα ζωτικής σημασίας και είναι ζήτημα ταξικό.

Είναι δεμένο με τις μάχες ενάντια στις περιοχές και τη λιτότητα, άρα ενάντια στα μνημόνια. Δεν θέλουμε επιστροφή στα άσυλα, αλλά να κλείσουν αυτά που ακόμη υπάρχουν και να αντικατασταθούν από ανθρώπινες δομές. Να μην εξαρτώνται οι ανάπηροι από τη φιλανθρωπία της αστικής τάξης και των ΜΚΟ, αλλά να ζουν με αξιοπρέπεια. Οι ανάπηροι και οι ανάπηρες δεν είναι μόνοι-ες. Η εργατική τάξη, τα συνδικάτα, η αριστερά μπορούν να παίξουν τεράστιο ρόλο. Άλλωστε είναι αποδεδειγμένο ότι η αναπηρία έχει ταξικό πρόσημο.

Οι διακρίσεις ισχύουν για όλους τους ανάπηρους και τις ανάπηρες, όμως δεν βιώνουν όλες οι κοινωνικές τάξεις με τον ίδιο τρόπο και ένταση τις επιπτώσεις της. Τα μέλη της αστικής τάξης διαθέτουν μέσα για περιθάλψη και υποστήριξη που κάνει την αναπηρία τους βιώσιμη, τα μέλη της εργατικής τάξης και της φτωχολογιάς όχι. Ο ίδιος ο Στίβεν Χόκινγκ δηλώνει: «*Επωφελούμαι από την πρόσβαση σε πρώτης τάξης υγειονομική φροντίδα. Μέσω μιας ομάδας από προσωπικούς βοηθούς μπορώ να ζω και να δουλεύω με άνεση και αξιοπρέπεια. Το σπίτι και το γραφείο μου είναι σχεδιασμένα με πλήρη προσβασιμότητα... Είναι καθαρό ότι η πλειοψηφία των ανθρώπων με αναπηρίες στον πλανήτη αντιμετωπίζουν εξαιρετική δυσκολία με την καθημερινή επιβίωση, για να μην αναφερθούμε στην απασχόληση και την προσωπική αυτοεκπλήρωση*».¹⁵

Γιατί δεν μπορούν όλοι οι ανάπηροι να έχουν την υποστήριξη που απολαμβάνει ο Στίβεν Χόκινγκ; Αυτό φέρνει τη συζήτηση στην αλλαγή της κοινωνίας. Ο καπιταλισμός δημιούργησε τις προϋποθέσεις για μια κοινωνία που θα μπορούσε να ικανοποιεί τις ανάγκες όλων των πολιτών της, όμως αυτή η δυναμική εμποδίζεται από τους όρους διαίωσης του συστήματος της εκμετάλλευσης. Η ανθρώπινη υπόσταση, η δυνατότητα -κατά τον Μαρξ- να αλλάξει ο άνθρωπος την κοινωνία και τον εαυτό του μέσα από την εργασία παραμένει στον έλεγχο της καπιταλιστικής τάξης. Η ανατροπή αυτής της τάξης είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να σταματήσει η εκμετάλλευση και να απελευθερωθεί η κοινωνία, προς μια κοινωνία, η οποία «...θα γράψει κάτω από τη σημαία της: από τον καθένα ανάλογα με τις δυνατότητές του, στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του».¹⁶ Με αυτή τη βασική αρχή, οι επιστήμες, η τεχνική, η ιατρική θα μπορούν να περάσουν στον έλεγχο των

ιδίων των ενδιαφερόμενων και όχι των αφεντικών.

Μια κομμουνιστική κοινωνία πιθανά δεν θα μπορεί να διορθώσει όλες τις βλάβες των ανάπηρων ανθρώπων, αλλά θα αλλάξει το πώς βιώνεται η βλάβη από τον καθένα και την καθεμιά. Θα σταματήσει την ανταγωνιστική συσσώρευση -ρίζα των πολέμων και της μόλυνσης του περιβάλλοντος που αποτελούν πηγή για πολλά είδη βλαβών. Ένα παράδειγμα είναι οι αιτίες τύφλωσης, που μπορούν να εκμηδενιστούν με απλά μέτρα.¹⁷ Μέσω της ισότιμης συνεργασίας (αντί της εκμετάλλευσης) θα είναι δυνατή η αποδοχή της διαφορετικότητας κάθε τύπου. Μια τέτοια κοινωνία μπορεί να ελαττώσει σοβαρά τις αιτίες και τις επιπτώσεις στη ζωή των ανθρώπων με βλάβες -σωματικές ή διανοητικές-, ώστε επιτέλους να μην υπάρχουν ανάπηροι. ■

Σημειώσεις

1. Ορολογία: Χρησιμοποίησε τις λέξεις «ανάπηροι-ες», «άνθρωποι με αναπηρία», σε αντιπαράθεση με το «ΑΜΕΑ» (άνθρωποι με ειδικές ανάγκες που είναι προϊόν «φιλανθρωπικής» αντιμετώπισης του προβλήματος και απορρίπτεται πλέον από το μεγαλύτερο τμήμα των ίδιων.
2. Βλ. https://www.facebook.com/mideniki.anoxi/videos/1228611453865862/?_mref=message Πολλά από τα στοιχεία αυτού του άρθρου προέρχονται από τη δουλειά της κίνησης χειραφέτησης ΑμεΑ «Μηδενική Ανοχή», στους ακτιβιστές της οποίας και στον Αντώνη Ρέλλα οφείλουμε ένα μεγάλο ευχαριστώ.
3. http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf
4. http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=46
5. <https://www.youtube.com/watch?v=MsOyfOG4rEk&feature=youtu.be>
6. <https://insidestory.gr/article/mia-hora-gia-toys-artimeleis?token=DAAlI92352>
7. Roddy Slorach, Marxism and disability, International Socialism Journal, No 129, σελ. 115
8. Roddy Slorach, όπ.π., σελ. 116
9. Disability Rights Advocates, 2001, Forgotten Crimes: The Holocaust And People With Disabilities, http://www.canonsocialwerk.eu/1943_apeldoom/forgotten_crimes.pdf
10. http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf, σελ.5
11. <http://disability-studies.leeds.ac.uk/files/library/UPIAS-fundamental-principles.pdf>
12. Oliver, Michael, 1990, The Politics of Disablement (Palgrave Macmillan).
13. Crow, Liz, 2000, "Helen Keller: Rethinking the Problematic Icon", Disability and Society, volume 15, number 6, αναφέρεται από Roddy Slorach, όπ.π.
14. Ο όρος «κωφάλαοι» δεν είναι αποδεκτός από τους ίδιους-ες (δεν θεωρούν τον εαυτό τους άλαο) <http://www.idrimakofon.gr/?tag=%CE%BA%CF%89%CF%86%CE%AC%CE%BB%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CF%82>
15. http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf, σελ. 9
16. Μαρξ, Κριτική του προγράμματος της Γκότα
17. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs282/en/>

Η άνοδος της άκρας δεξιάς στην Ευρώπη και η δράση του αντιρατσιστικού και του αντιφασιστικού κινήματος αποτελούν ένα από τα σταθερά σημεία ενασχόλησης του "Σοσιαλισμός από τα Κάτω". Σ' αυτό το τεύχος επιλέξαμε να παρουσιάσουμε δύο συνεντεύξεις από συντρόφους στην Αυστρία και τη Γερμανία, με αφορμή και τη Διεθνή Συνάντηση που οργάνωσε η ΚΕΕΡΦΑ στις 15-16 Οκτώβρη στην Αθήνα. Ο David Albrich από την Αυστρία και ο Volkhard Mosler από τη Γερμανία μίλησαν στον Θανάση Καμπαιάννη.

ΑΥΣΤΡΙΑ

Οι προεδρικές εκλογές αναβλήθηκαν εκ νέου για το μήνα Δεκέμβριο. Πες μας ποιοι είναι οι υποψήφιοι και ποιες είναι οι εκτιμήσεις. Θα κάνει διαφορά η αναβολή και η επανάληψη των εκλογών;

Οι τελευταίες δημοσκοπήσεις προβλέπουν μάχη στήθος με στήθος μεταξύ του Norbert Hofer (FPO) και του Alexander van der Bellen (πρώην μέλος του κόμματος των Πρασίνων).

Ο Norbert Hofer, ο υποψήφιος για το Κόμμα της Ελευθερίας (FPO), είναι φασίστας και ρατσιστής. Είναι μέλος των φασιστικών φοιτητικών αδελφοτήτων (των λεγόμενων "Burschenschaften"), που έχουν τις ρίζες τους στο αντισημιτικό, γερμανικό εθνικιστικό κίνημα στα τέλη του 19ου αιώνα. Αυτό το κίνημα κορυφώθηκε με το Τρίτο Ράιχ και το Ολοκαύτωμα. Το σύμβολό του ήταν ένα λουλούδι, το μπλε κενταύριο, το οποίο ήταν και το έμβλημα των Ναζί μεταξύ 1933 και 1938 στην Αυστρία, όταν ο αγκυλωτός σταυρός ήταν απαγορευμένος από το κληρικο-φασιστικό αυστριακό καθεστώς. Ο Hofer φόρεσε το μπλε

Η μάχη ενάντια στην ακροδεξιά στην Ευρώπη

Ο David Albrich είναι ηγετικό μέλος της οργάνωσης Linkswende, αδελφής οργάνωσης του ΣΕΚ στην Αυστρία, και μέλος της αντιρατσιστικής κίνησης «Πλατφόρμα για μια ανθρώπινη πολιτική ασύλου».

κενταύριο στην ορχομοσία του στο κοινοβούλιο.

Ο Hofer είναι διαβόητος εχθρός του Ισλάμ και θεωρείται ως σκληροπυρηνικός στο κόμμα του. Έχει πει ότι «Το Ισλάμ δεν είναι κομμάτι της Αυστρίας». Όταν ο Anders Breivik δολοφόνησε 77 ανθρώπους στη Νορβηγία, υποκινούμενος από αντι-ισλαμικό μίσος, ο Hofer υπερασπίστηκε ένα υψηλόβαθμο στελεχος του FPO που ήταν γνωστός για το μίσος του στο Ισλάμ και που στη συνέχεια σχετικοποίησε τη μαζική δολοφονία και εκδιώχθηκε από το κόμμα. Ένας άλλος βουλευτής του FPO, που μετέπειτα διαγράφηκε, αποκάλεσε τον προφήτη Μωάμεθ «παιδόφιλο». Ο Hofer τον υπερασπίστηκε λέγοντας, "Στην πραγματικότητα είναι αλήθεια."

Ο αντίπαλός του, ο Αλέξανδρος Van der Bellen, ήταν ο πρώην επικεφαλής του αριστερού-φιλελεύθερου κόμματος των Πρασίνων. Υπάρχουν πολλά εμπόδια για τους ανθρώπους της εργατικής τάξης να ψηφίσουν τον Van der Bellen. Οι οικονομικές απόψεις του είναι νεοφιλελεύθερες και ο ίδιος είναι ένας διαπρύσιος υποστηρικτής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Στην προεκλογική εκστρατεία του, ο Van der Bellen είπε ότι ένα μικρό κράτος όπως η Αυστρία εξαρτάται από την ΕΕ, αλλιώς δεν θα μπορούσε να "υποστηρίξει τις εξαγωγές της και εξωτερικά να κατακτήσει τον κόσμο". Η κύρια κριτική του για τον Hofer δεν είναι ότι είναι φασίστας και ρατσιστής, αλλά ότι είναι κατά της ΕΕ.

Παρ' όλα αυτά, στο δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών τον Μάιο, ο Van der Bellen πέτυχε μια πενιχρή νίκη. 50 τοις εκατό των ψηφοφόρων του δήλωσε

ότι τον ψήφισε για να αποτρέψει τον Norbert Hofer από το να γίνει πρόεδρος. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, η κυβέρνηση ξεκίνησε μια φοβερή ρατσιστική εκστρατεία κατά των μουσουλμάνων, των Τούρκων και των προσφύγων, και το κλίμα γύρισε υπέρ του Hofer. Περιμέναμε τότε μια σαφή νίκη για τον Hofer.

Αλλά τώρα η εκλογή αναβλήθηκε λόγω ελαττώματος των ταχυδρομικών ψήφων και το FPO είναι για πρώτη φορά σε αμυντική θέση. Ένας από τους δικαστές του Συνταγματικού Δικαστηρίου, το οποίο διέταξε την επανάληψη των εκλογών, βγήκε και μίλησε εναντίον του FPO και υπονόησε ότι το FPO είχε ήδη προγραμματίσει να ασκήσει έφεση κατά των αποτελεσμάτων των εκλογών πριν ακόμα από τις εκλογές. Προσθέστε στο γεγονός αυτό ότι το κίνημα αλληλεγγύης προς τους πρόσφυγες ξαναβγαίνει ενάντια στις απελάσεις, και καταλαβαίνετε ότι το παιχνίδι είναι πάλι ανοιχτό όσον αφορά τα αποτελέσματα των εκλογών της 4ης Δεκεμβρίου.

Τι είδους κόμμα είναι το FPO; Μίλησε μας περισσότερα για την ιστορία του και τη στρατηγική του.

Το FPO είναι στον πυρήνα του ένα φασιστικό κόμμα. Μιλώντας για πυρήνα, εννοούμε τους συνδέσμους προς τις άλλες νεοναζιστικές οργανώσεις και τις φοιτητικές αδελφότητες που έχω ήδη αναφέρει. Τα μέλη αυτών των ομάδων πήραν υψηλές θέσεις στη μηχανή των Ναζί και ήταν οι οργανωτές του Ολοκαυτώματος. Ο ίδιος ο ηγέτης του FPO, Heinz-Christian Strache, και ο προεδρικός υποψήφιος Hofer είναι μέλη των εν λόγω ομάδων.

Ο πρόγονος του κόμματος ιδρύθηκε σε ένα αμερικάνικο στρατόπεδο όπου υψηλόβαθμοι Ναζί ήταν αιχμάλωτοι στο τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η αποναζιστικοποίηση γρήγορα σταμάτησε με αποτέλεσμα να δοθεί χάρη σε πρώην ναζιστές. Όταν οι σύμμαχοι απεμπλόκηκαν από την Αυστρία το 1955, το FPO ιδρύθηκε και επίσημα. Πρώτος ηγέτης του ήταν ο Anton Reinthaller, ένας ταξίαρχος των SS.

Η ηγεσία του FPO ήξερε από την αρχή ότι έπρεπε να κρύψει τις πραγματικές προθέσεις της και να τις καλύψει πίσω από μια φιλελεύθερη-δημοκρατική μάσκα. Ο Reinthaller είπε ότι «ο νεοναζισμός είναι μια απειλή για την πατρίδα μας και ένας θανάσιμος κίνδυνος για

Διαδήλωση στην Βιέννη "Μέσα οι πρόσφυγες, έξω το FPO"

το κόμμα μας". Το FPO χρησιμοποιεί μια διπλή στρατηγική: χιτίζει ένα νόμιμο εκλογικό κίνημα, αλλά την ίδια στιγμή ριζοσπαστικοποιεί τους ψηφοφόρους του και τους συγχωνεύει σε μια ανεξάρτητη δύναμη, παρόμοια με αυτή που εξασφάλισε την επιτυχία του Χίτλερ, μια δύναμη που να είναι σε θέση στο μέλλον να σπείρει την τρομοκρατία στις οργανώσεις της εργατικής τάξης, των μεταναστών και των άλλων μειονοτήτων.

Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας, μέλη του FPO προσπάθησαν να βαδίσουν εναντίον κέντρων ασύλου, τραγουδώντας παλιά πολεμικά τραγούδια στις συγκεντρώσεις τους και συγκεκριμένα εξαπλώνοντας θεωρίες συνωμοσίας, ότι οι «άλλοι» θα τους κλέψουν τη νίκη στις εκλογές. Η πρόθεσή τους να αμφισβητήσουν το δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών δεν είχε να κάνει με το ξεκαθάρισμα τού αν πράγματι υπήρξαν λαθροχειρίες (δεν έχουν ποτέ αποδειχθεί), αλλά με το ξεσήκωμα μιας ψευδοεπαναστατικής διάθεσης εναντίον «του συστήματος» - ακριβώς όπως έκαναν οι Ναζί.

Τα φασιστικά κόμματα έχουν κάνει μεγάλες προσπάθειες να νομιμοποιηθούν - στη Γαλλία, αυτή η στρατηγική του Εθνικού Μετώπου έχει πάρει το όνομα της "αποδιαβολοποίησης". Έχει το FPO προσπαθήσει να κάνει το ίδιο από την εποχή Χάιντερ μέχρι σήμερα;

Ναι, το FPO επιδιώκει αυτή τη στρατηγική, όπως και και τα άλλα φασιστικά κόμματα, που συχνά χαρακτηρίζονται ως «ευρω-φασιστικά». Ότι η ηγεσία του FPO σκοπίμως κρύβει τις πραγματικές προθέσεις της (να τσακίσει τις οργανώσεις της εργατικής τάξης, όταν έρθει η κατάλληλη στιγμή) μπορεί να το δει κανείς στις συνεχείς διαμάχες ανάμεσα στις φοιτητικές αδελφότητες και στο ίδιο το FPO - υπάρχουν συγκρούσεις για το πόσο ανοιχτά πρέπει να εκδηλώνονται δημόσια.

Αλλά κάνουν λάθη, κάτι που ανοίγει τη δυνατότητα να τους "διαβολοποιήσουμε" εκ νέου. Όταν ο Strache ανέλαβε το κόμμα το 2005, μετά την αυτοκαταστροφή του Haider μέσα στην κυβέρνηση (το FPO σχημάτισε κυβέρνηση συνασπισμού με τους Συντηρητικούς το 2000 και η βάση των ψηφοφόρων του γρήγορα κατέρρευσε), οι βουλευτές του FPO φορούσαν το μπλε κενταύριο μέσα στο κοινοβούλιο, ένα σαφές σημάδι για τις παραδόσεις και τις ρίζες του κόμματος. Είναι σαν να έδειχναν σε όλους τους δημοκράτες το μεσαίο δάχτυλο: "Κοιτάξτε, δεν μπορείτε να κάνετε τίποτα γι' αυτό". Αλλά οι αντι-φασίστες άρπαξαν την ευκαιρία - τώρα οι δημοσιογράφοι παντού επανέρχονται σ' αυτό το ζήτημα και βάζουν τον Hofer στο εδώλιο του κατηγορουμένου.

Τα μέλη του FPO απορρίπτουν έντονα κάθε κατηγορία ότι είναι φασίστες. Ο ίδιος ο ηγέτης του FPO, ο Strache, δήλωσε σε μια συνέντευξη Τύπου, «Δεν ήμουν ποτέ νεο-ναζιστής και δεν είμαι νεο-ναζιστής». Πρόσφατα, έφτασε μάλιστα να συγκρίνει τις διαμαρτυρίες ενα-

ντίον του και των υποστηρικτών του με το Ολοκαύτωμα και είπε, "Είμαστε οι νέοι Εβραίοι".

Ακόμη και υπό την ηγεσία του Haider υπήρχαν συγκρούσεις. Το 1986 ήταν τα μέλη των φασιστικών φοιτητικών αδελφοτήτων που έδωσαν στον Haider την ηγεσία του κόμματος, και ο ίδιος έχει ανοιχτά υπερασπιστεί τα μέλη των Waffen-SS. Αλλά τη δεκαετία του 1990, ο ίδιος αντικατέστησε αυτούς τους ανθρώπους από την κορυφή του κόμματος με πιο φιλελεύθερες προσωπικότητες που αργότερα έγιναν υπουργοί στην κυβέρνηση το 2000. Αλλά ο φασιστικός πυρήνας του κόμματος παρέμεινε πάντοτε άθικτος και έχει το πάνω χέρι, καθώς το κόμμα συχνά εκκαθαρίζεται από τους φιλελεύθερους αχρυνθρώπους: το 1955 στην ίδρυσή του, το 1986 και το 2005.

Τα μέσα ενημέρωσης αποδίδουν συνήθως την άνοδο της ακροδεξιάς στην άφιξη των προσφύγων. Ποιά ήταν η άμεση απάντηση στην άφιξη των προσφύγων στην Αυστρία;

Είναι ανοησία να συνδέει κανείς την άνοδο της ακροδεξιάς με την άφιξη των προσφύγων. Το FPÖ έφτανε ήδη το 30-35% στις δημοσκοπήσεις πριν απ' αυτή. Μπόρεσε να επωφεληθεί από τη ρατσιστική απξέντα της κυβέρνησης και από το γεγονός ότι δεν υπάρχει πραγματική εναλλακτική λύση μέσα στο κοινοβούλιο. Στην πραγματικότητα, η εξέγερση των προσφύγων και των απλών ανθρώπων ενάντια στην «Ευρώπη-Φρούριο» έδωσε, για πρώτη φορά εδώ και χρόνια, τη δυνατότητα να αμφισβητηθεί η άνοδος των φασιστών.

Ήδη μήνες πριν οι πρόσφυγες γρεμίσουν τα σύνορα στις αρχές του Σεπτεμβρίου 2015, χιλιάδες προσέφεραν τροφή, στέγη και φάρμακα στα υπερπλήρη κέντρα προσφύγων στην Αυστρία. Μια αυθόρμητη διαδήλωση στο τέλος του Αύγουστου του 2015 έφερε 20.000 ανθρώπους στους δρόμους της Βιέννης και όταν αργότερα χιλιάδες πρόσφυγες έφτασαν στους σιδηροδρομικούς σταθμούς, έγιναν δεκτοί με ενθουσιασμό από τους χιλιάδες που ήταν ήδη ενεργοποιημένοι.

Φέραμε τις διάφορες πρωτοβουλίες και τους ανθρώπους μαζί σε μια συμμαχία που ονομάζεται «Πλατφόρμα για μια ανθρώπινη πολιτική ασύλου» και αρχίσαμε την κινητοποίηση για μια μαζική διαδήλωση στις 3 Οκτωβρίου 2015, μία εβδομάδα πριν από τις τοπικές

εκλογές στη Βιέννη. 150.000 άνθρωποι βγήκαν στους δρόμους εκείνη τη φανταστική μέρα. Ήταν μια μέρα που πραγματικά άλλαξε τον πολιτικό λόγο, και ξαφνικά δεν άκουγες πια τίποτα για το FPÖ. Το όπλο της αλληλεγγύης καθόρισε τις τοπικές εκλογές: το FPÖ μειώθηκε από 35% στις δημοσκοπήσεις σε 31% - που είναι βέβαια ακόμα πάρα πολύ, αλλά πλέον έγινε σαφές ότι: αν θέλουμε να σταματήσουμε τους φασίστες, θα πρέπει να πολεμήσουμε τον ρατσισμό.

Πώς οργανώνεται το αντιφασιστικό και αντιρατσιστικό κίνημα στην Αυστρία; Έχουν υπάρξει κινητοποιήσεις για να σταματήσουν τους φασίστες από το να βαδίσουν; Ποιά είναι η σύνδεση με το κίνημα αλληλεγγύης προς τους πρόσφυγες;

Οι βασικές κινητήριες δυνάμεις είναι για το αντι-φασιστικό κίνημα η «Επίθεση ενάντια στη Δεξιά» και για το αντι-ρατσιστικό κίνημα η «Πλατφόρμα για μια ανθρώπινη πολιτική ασύλου», η οποία συγκεντρώνει περίπου 140 οργανώσεις, πρωτοβουλίες και μεμονωμένα άτομα. Η προσπάθεια αυτή υποστηρίζεται από σημαντικές ομάδες βοήθειας στους πρόσφυγες και συνδυάζει διάφορες τοπικές πρωτοβουλίες που διοργανώνουν μαθήματα γλώσσας και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου με τους πρόσφυγες.

Και οι δύο αυτοί συνασπισμοί ενώθηκαν την άνοιξη του τρέχοντος έτους για να σταματήσουν το FPÖ να βαδίζει εναντίον δύο κέντρων προσφύγων στη Βιέννη. Ο Strache στην αρχή του 2015 έκανε άμεσες αναφορές στο γερμανικό ρατσιστικό κίνημα Pegida, από όπου ξεπήδησαν άτομα που τρομοκράτησαν πρόσφυγες και μετανάστες και έβαλαν φωτιά σε κέντρα ασύλου. Και στις δύο περιπτώσεις οι διαδηλωτές αντιμετώπισαν άμεσα τους φασίστες και τους σταμάτησαν από το να βαδίσουν. Κλειδί για την επιτυχία ήταν η δουλειά με τις τοπικές κοινωνίες και τους ίδιους τους πρόσφυγες. Σε μια περίπτωση, η τοπική εκκλησία χτύπησε τις καμπάνες ως ένδειξη διαμαρτυρίας, όταν ο ηγέτης του FPÖ προσπάθησε να ξεκινήσει την ομιλία του.

Ορισμένοι υποστήριζαν εκ των προτέρων, ότι δεν θα πρέπει να τους προκαλέσουμε. Αλλά το αποτέλεσμα της ανοικτής αντίστασης ήταν ότι οι φασίστες γελοιοποιήθηκαν και αναγκάστη-

καν να εγκαταλείψουν τα σχέδιά τους σε κατάσταση απόγνωσης. Από την άλλη πλευρά, οι άνθρωποι που αντιστάθηκαν στους φασίστες κέρδισαν μεγάλη αυτοπεποίθηση. Η αλληλεγγύη ανάμεσα στις διάφορες κοινότητες δυναμώσε. Στη συνέχεια, μια τοπική πρωτοβουλία, η οποία έχει κάνει πολλή δουλειά με τους πρόσφυγες, γνώρισε μια μαζική εισροή 120 νέων ανθρώπων που γίνανε μέλη για να βοηθήσουν.

Σε μια άλλη περίπτωση, τον Ιούνιο ήμασταν στην πρώτη γραμμή εναντίον των νεο-ναζί του ρατσιστικού κινήματος των "Ταντοτιστών" (ένα φασιστικό κίνημα δρόμου που έχει τις ρίζες του στη Γαλλία), οι οποίοι προσπάθησαν να βαδίσουν μέσα από μια εργατογειτονιά γεμάτη με μετανάστες. Η αστυνομία προσπάθησε να διαλύσει τους αντι-διαδηλωτές με κλομπ και σπρέι πιπεριού, αλλά τους σταματήσαμε από το να βαδίσουν απευθείας μέσα στην περιοχή.

Έχει υπάρξει οποιαδήποτε πολιτική έκφραση του κινήματος στα αριστερά της σοσιαλδημοκρατίας;

Η Αυστριακή Συνδικαλιστική Ομοσπονδία (OGB) κάλεσε τα μέλη της να πάρουν ενεργά μέρος στη βοήθεια των προσφύγων και το τοπικό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα (SPO) στη Βιέννη υποστήριξε την μαζική διαμαρτυρία στις 3 Οκτωβρίου - την ίδια στιγμή που η κοινοβουλευτική ομάδα, η οποία βρίσκεται σε μια κυβέρνηση συνασπισμού με το συντηρητικό Λαϊκό κόμμα (ÖVP), από την πρώτη ημέρα των ανοικτών συνόρων προσπάθησε να τα ξανακλείσει. Έτσι, υπήρχε εξ αρχής σύγκρουση μέσα στο εργατικό κίνημα.

Το κίνημα των προσφύγων ενίσχυσε αμέσως τη σοσιαλδημοκρατική νεολαία και τους φοιτητές. Η αντίφαση ξέσπασε ανοιχτά, όταν η νεολαία αποδοκίμασε τον σοσιαλδημοκράτη ηγέτη και καγκελάριο Werner Faymann στη διαδήλωση της Πρωτομαγιάς. Τον εξώθησε να παραιτηθεί, κάτι που είναι μοναδικό στην ιστορία του αυστριακού εργατικού κινήματος.

Αυτή η δυναμική, μια αναβίωση του ρεφορμισμού, στη συνέχεια, βρήκε την έκφρασή της στον νέο Αυστριακό καγκελάριο και επικεφαλής στο κόμμα Christian Kern ο οποίος υποσχέθηκε να αλλάξει πορεία. Αλλά, όπως μπορούμε να δούμε και αλλού στην Ευρώπη, το περιθώριο ελιγμών και των μεταρρυθμίσεων είναι πολύ περιορισμένο, κι έτσι

πολύ γρήγορα αναπτύχθηκαν νέες συγκρούσεις - μπορεί να το δει κανείς αυτό καθώς ο Kern ενδίδει στην πίεση του FPÖ και προσαρμόζεται στις απομονωτικές πολιτικές του Βίκτορ Όρμπαν.

Είσαι μέλος μιας επαναστατικής σοσιαλιστικής οργάνωσης, της Linkswende. Πώς δρα η οργάνωσή σας στις συνθήκες αυτές και ποιά είναι η σημασία του να είναι κανείς μέλος μιας τέτοιας οργάνωσης;

Χτίζουμε μια σφιχτή οργάνωση που είναι σε θέση να παρέμβει στο κίνημα αλληλεγγύης στους πρόσφυγες, που μπορεί να αντέξει διαφορετικές πολιτικές και θεωρητικές πιέσεις μέσα απ' αυτό το κίνημα και που μπορεί να ενισχύσει τον επαναστατικό πόλο μέσα στο κίνημα και να συνδέσει τον αγώνα για τα δικαιώματα των προσφύγων με την αντικαπιταλιστική προοπτική - μία προοπτική που διατυπώνει μια θεμελιώδη κριτική του καπιταλιστικού συστήματος και των συνόρων του και ανοίγει το δρόμο για έναν κόσμο, όπου ο καθένας μπορεί να ταξιδέψει και να πάει όπου επιθυμεί.

Ο επαναστάτης Λέον Τρότσκι έγραψε κάποτε ότι «χωρίς την καθοδήγηση μιας οργάνωσης, η ενέργεια των μαζών θα εξατμιζόταν σαν ατμός που δεν συγκεντρώνεται σε ένα πιστόνι». Κατά το τελευταίο έτος, μάζες απλών ανθρώπων άρχισαν να ασχολούνται με την πολιτική, για πρώτη φορά. Ως μια σχετικά μικρή οργάνωση με 60 μέλη, καταφέραμε να ξεκινήσουμε μια πλατφόρμα, όπου ενώσαμε αυτή την αντίσταση και οργανώσαμε μια μαζική διαμαρτυρία 150.000 ανθρώπων. Ο καθένας και η καθεμία μπορεί να κάνει μια σημαντική διαφορά και γι' αυτό αξίζει να ενταχθεί σε ένα επαναστατικό κόμμα. ■

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Τι είδους κόμμα είναι το AFD; Πώς δημιουργήθηκε, τι εκλογικά αποτελέσματα είχε μέχρι σήμερα και ποια είναι η σχέση του με τη γερμανική φασιστική δεξιά;

Το AFD είναι ένα δεξιό κόμμα με ένα ισχυρό φασιστικό ρεύμα μέσα του. Ιδρύθηκε το 2013 ως ένα αντί-ΕΕ κόμμα. Από την αρχή, εθνικο-συντηρητικά, ακροδεξιά και φασιστικά στοιχεία ήταν κομμάτι του AFD.

Τον Ιούλιο του 2015, ο ιδρυτής της AFD, Bernhard Lücke, ανατράπηκε από μια συμμαχία εθνικο-συντηρητικών, όπως η σημερινή ηγέτης Frauke Petry, και φασιστών, όπως οι Björn Hocke και Alexander Gauland. Έτσι, βήμα-βήμα, η ακροδεξιά κερδίζει επιρροή.

Ο Volkhart Mosler είναι μέλος του Die Linke στη Γερμανία και μέλος της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού Marx21.

Αλλά, καθώς στη Γερμανία οι ανοιχτοί φασίστες έχουν ένα σοβαρό πρόβλημα λόγω της ιστορίας του φασισμού και του Ολοκαυτώματος, προσπαθούν να κρύψουν το πραγματικό τους πρόσωπο. Η Frauke Petry και άλλοι προσπαθούν να κρατήσουν μια αξιοσέβαστη εικόνα, την ίδια στιγμή που ανοιχτά ρατσιστικές και ρεβιζιονιστικές επιθέσεις από διάφορα ηγετικά στελέχη του AFD γίνονται ανεκτές από την ηγεσία.

Μ' αυτή τη μέθοδο, είναι σε θέση να κινητοποιούν κοινωνικές δυνάμεις σε μια ρατσιστική βάση και ταυτόχρονα να δίνουν σήμα προς τη φασιστική δεξιά ότι μπορεί να υπολογίζει στο AFD.

Τον Απρίλιο του 2016, το AFD αποφάσισε το κομματικό του πρόγραμμα. Το πρόγραμμα αντανάκλα διαφορετικά δεξιά ρεύματα μέσα στο AFD (εθνικό-φιλελεύθερο, εθνικο-συντηρητικό, φασιστικό). Αυτό που τους ενώνει όλους είναι ο αντι-μεταναστευτικός και αντι-μουσουλμανικός ρατσισμός. Το AFD απαιτεί την απέλαση των προσφύγων, υποστηρίζει ότι το Ισλάμ δεν ανήκει στη Γερμανία, θέλει να απαγορευτούν οι μινι-αρέδες και η μαντίλα, ενώ αποκαλεί το Ισλάμ "επικίνδυνη ιδεολογία".

Η στροφή προς τα δεξιά του AFD συνοδεύτηκε από την κινητοποίηση του λεγόμενου PEGIDA - τον χειμώνα του 2014 και το 2015. Δεκάδες χιλιάδες κατέβηκαν στους δρόμους, ιδιαίτερα στην Ανατολική Γερμανία, αλλά και στη Δυτική, για να διαδηλώσουν εναντίον της "ισλαμοποίησης της Δύσης".

Βασίστηκαν πάνω στον χρόνιο ρατσισμό που καλλιεργήθηκε από τους συντηρητικούς αλλά και κάποιους σοσιαλδημοκράτες όπως ο πρώην υπουργός του Βερολίνου και μέλος της Εκτελεστικής της Bundesbank, Thilo Sarrazin.

Το AFD έχει στενούς δεσμούς με διαφορετικά ρεύματα της φασιστικής δεξιάς. Για παράδειγμα είχαν τον ηγέτη της οργάνωσης "Λίγκα Γερμανικής Άμυνας" στην εκλογική τους λίστα για το κρατίδιο του Βερολίνου. Τελικά, ο Kay Nerstheimer εξελέγη, αλλά στη συνέχεια εγκατέλειψε την κοινοβουλευτική ομάδα του AFD. Αυτό είναι λογικό, δεδομένου ότι το AFD πρέπει να κρατήσει ένα αστικό προσώπιο.

Έχει, επίσης, στενούς δεσμούς με το "Identitäre Bewegung", ένα φασιστικό κίνημα νεολαίας (που ξεκίνησε από τη Γαλλία), μερικά μέλη του οποίου κατέβηκαν με το AFD στις εκλογές. Υπάρχουν ακόμα στενοί δεσμοί μεταξύ του ηγέτη του AFD της Θουριγγίας Björn

Hocke και του νεοφασιστικού "Institut für Staatspolitik", μια δεξαμενή σκέψης της νέας φασιστικής δεξιάς.

Το 2014, το AFD μπόρεσε να μπει στα κοινοβούλια των ομόσπονδων κρατιδίων του Βραδεμβούργου, της Θουριγγίας και της Σαξονίας. Το 2015, κατάφερε να κερδίσει μεταξύ 5% και 6% στα δυτικά κρατίδια του Αμβούργου και της Βρέμης. Η έκρηξη συνέβη τον Μάρτη του 2016, όταν το AFD κέρδισε 24,3% στο ανατολικό γερμανικό κρατίδιο της Σαξονίας-Άνχαλτ, καθώς και 15,1% και 14,6% στα δυτικά γερμανικά κρατίδια της Βάδης-Βυρτεμβέργης και Ρηνανίας-Παλατινάτου αντίστοιχα.

Αυτό ήταν ένα σοκ. Τον Σεπτέμβριο συνέχισαν τις επιτυχίες τους στις εκλογές στο Βερολίνο (14,2%) και και στο Μεκλεμβούργο-Πομερανία (20,8%).

Ποιά ήταν η άμεση αντίδραση στην άφιξη των προσφύγων στη Γερμανία κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού του 2015 και πώς συνδέεται με την άνοδο του AFD; Η Μέρκελ απεικονίστηκε στα διεθνή μέσα ενημέρωσης ως μια καλοπροαίρετη ηγέτης που άνοιξε τα σύνορα στους πρόσφυγες. Τι ισχύει πραγματικά και πώς έχει εξελιχθεί η πολιτική της κυβέρνησης στο μεταξύ;

Πρέπει να είμαστε καθαροί ότι η άνοδος του AFD ήταν αποτέλεσμα μιας μακράς περιόδου ρατσιστικής πολιτικής που μετέτρεπε τους πρόσφυγες σε αποδιοπομπαίους τράγους, καθώς και μιας πλατιάς απογοήτευσης με το πολιτικό κατεστημένο που εκμεταλλεύτηκε και καναλιζάρισε το AFD. Χρησιμοποίησαν σίγουρα την άφιξη των προσφύγων, αλλά δεν ήταν αυτός ο λόγος για την άνο-

δο του AFD που είχε ξεκινήσει πολύ νωρίτερα.

Το 2015 η Μέρκελ έπρεπε να αντιδράσει στην επικείμενη άφιξη εκατοντάδων χιλιάδων προσφύγων που έρχονταν μέσω των Βαλκανίων. Το άνοιγμα των συνόρων συνοδεύτηκε από ένα τεράστιο κύμα αλληλεγγύης για τους πρόσφυγες.

Αυτό οδήγησε σε μια σκληρή αντίδραση του δεξιού ηγέτη του Βαυαρικού CSU (του αδελφού κόμματος της Merkel, CDU, στη Βαυαρία). Απαίτησε να αποφασιστεί ένα ανώτατο όριο για τον περιορισμό του αριθμού των προσφύγων.

Αν και η Μέρκελ κράτησε τη θέση της ότι δεν υπάρχει "όριο" στο δικαίωμα του ασύλου, η κυβέρνηση της αποφάσισε πολλά μέτρα για να περιορίσει την πρόσβαση των προσφύγων στην Ευρώπη και τη Γερμανία και να καταστήσει πιο δύσκολη τη διαμονή τους. Μπορούμε να αναφέρουμε εν τάξει τη συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας, τις στρατιωτικές αποστολές όπως η Eu-Navor-Med με τη συμμετοχή της Γερμανίας, καθώς και μια νέα πρωτοβουλία για να στέλνονται πίσω οι Αφγανοί πρόσφυγες, ταυτόχρονα με μια περαιτέρω σκλήρυνση της νομοθεσίας για το άσυλο.

Αυτός είναι ο λόγος που δεν πιστεύουμε ότι η Μέρκελ είναι μια "καλοπροαίρετη ηγέτης", παρόλο που υπερασπιζόμαστε την πολιτική ανοίγματος των συνόρων το καλοκαίρι του 2015 απέναντι στις επιθέσεις από τα δεξιά, έστω κι αν και πάλι δεν ήταν επαρκής.

Η άνοδος του AFD παίρνει όλα τα φώτα της διεθνούς δημοσιότητας, παρουσιάζοντας τη γερμανική πολιτική ως μία αντιπαράθεση μεταξύ της Μέρκελ και εκείνων που είναι στα δεξιά της. Τα διεθνή μέσα

ενημέρωσης δεν μπόρεσαν καν στον κόπο να μεταδώσουν τα αποτελέσματα της Αριστεράς στις εκλογές του Βερολίνου. Τι συμβαίνει στην Αριστερά;

Λέει πολλά για τα διεθνή μέσα ενημέρωσης το γεγονός ότι δεν αναφέρονται στην αριστερά. Στις εκλογές του Βερολίνου, το Die Linke κέρδισε 15,6%, ενώ στις δημοσκοπήσεις για τις επερχόμενες εθνικές εκλογές το Die Linke βρίσκεται μεταξύ 7 και 10% - την τελευταία φορά είχαμε 8,6%.

Αλλά φυσικά η ανάγκη για μια ισχυρή αριστερά, που είναι κομμάτι των κοινωνικών αγώνων και κινητήρια δύναμη για το αντι-ρατσιστικό και αντι-φασιστικό κίνημα, είναι πολύ μεγάλη.

Έχοντας πει αυτά, το Die Linke δεν εκπληρώνει πλήρως αυτές τις ανάγκες. Υπάρχει αντιπαράθεση για την στρατηγική του κόμματος. Ακόμα κι αν πλειοψηφία είναι υπέρ ενός ισχυρού αριστερού προφίλ για το κόμμα, υπάρχει μια ισχυρή ώθηση υπέρ ενός προσανατολισμού προς τις κυβερνητικές λύσεις. Η άνοδος του AFD και οι νέες "Κόκκινο-Κόκκινο-Πράσινες" κυβερνήσεις, π.χ. στη Θουριγγία και το Βερολίνο, πιέζουν προς αυτή την κατεύθυνση. Θα πρέπει επίσης να μην ξεχνάμε ότι το επίπεδο της τάξικης πάλης είναι χαμηλό και επικρατεί ο κατακερματισμός.

Υπάρχει επίσης αντιπαράθεση σχετικά με το ερώτημα, τι πρέπει να κάνει το Die Linke για την καταπολέμηση του ρατσισμού. Ορισμένοι πιστεύουν ότι θα πρέπει να μη μιλάμε πολύ για το ρατσισμό, αλλά να επικεντρωθούμε στα κοινωνικά αιτήματα. Άλλοι, στην αριστερή πτέρυγα του κόμματος, υποστηρίζουν ότι δεν πρέπει να δημιουργούμε συμμαχίες με τους σοσιαλδημοκράτες και του Πράσινους κατά του AFD. Και υπάρχει πάντοτε η συζήτηση σχετικά με την

Βερολίνο, Σεπτέμβριος 2016

ισλαμοφοβία και τη θρησκεία. Δεν είναι όλοι στο Die Linke πεισμένοι ότι θα πρέπει να πιέσουμε πολύ έντονα για να υπερασπιστούμε τους μουσουλμάνους και τη θρησκευτική ελευθερία.

Ποιά είναι η κατάσταση του κινήματος ενάντια στον ρατσισμό και τον φασισμό στη Γερμανία; Έχουν υπάρξει διαδηλώσεις σε ένδειξη αλληλεγγύης προς τους πρόσφυγες ή για να μπλοκαριστούν ακροδεξιές συγκεντρώσεις; Έχουν υπάρξει πρωτοβουλίες κατά του AFD;

Όταν το κίνημα του PEGIDA εμφανίστηκε το 2014/2015 υπήρξε ένα ισχυρό αντιρατσιστικό κίνημα εναντίον του. Εκατοντάδες χιλιάδες διαδήλωσαν σε όλη τη Γερμανία. Εκατομμύρια άνθρωποι καλωσόρισαν τους πρόσφυγες και, σήμερα που μιλάμε, εκατοντάδες χιλιάδες είναι ενεργοί στην παροχή βοήθειας στους πρόσφυγες, ώστε να ξεκινήσουν μια νέα ζωή στη Γερμανία.

Τον Μάρτιο του 2016, ιδρύθηκε η νέα συμμαχία "Aufstehen gegen Rassismus" ("Ξεσηκωθείτε ενάντια στον Ρατσισμό") που συσπειρώνει ανθρώπους από το Die Linke, τους Πράσινους, τους Νέους Σοσιαλιστές, την Attac, το Μουσουλμανικό Συμβούλιο της Γερμανίας, τους Φίλους της Γης, ακτιβιστές από τα συνδικάτα και πολλούς άλλους.

Η συμμαχία αυτή είναι μια οργάνωση ενάντια στο AFD τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο. Είχαμε μια πρώτη διαδήλωση πριν από τις εκλογές του Βερολίνου με 6.000 άτομα. Αυτό ήταν μόνο η αρχή. Εκπαιδεύουμε ανθρώπους να αντιδρούν στο ρατσισμό στη δουλειά, στο σχολείο, στη γειτονιά. Αυτές οι εκπαιδεύσεις ονομάζονται "Stammtischkämpfer-Ausbildung", δηλαδή "Εκπαιδεύσεις καθημερινών μαχητών".

Αυτή τη στιγμή προετοιμαζόμαστε για να εντάξουμε όσο το δυνατόν περισσότερο κόσμο σε δράση, καθώς το 2017 έχουμε εκλογές στο μεγαλύτερο ομόσπονδο κρατίδιο της Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας τον Μάιο και ομοσπονδιακές εκλογές τον Σεπτέμβριο.

Το SPD κυβερνά μαζί με το CDU τα τελευταία χρόνια. Ποιος ήταν ο αντίκτυπος αυτής της συγκυβέρνησης στα συνδικάτα; Έχουν υπάρξει απεργίες, συνδικαλιστικές δράσεις, κλπ, που να δημιουργούν πρόβλημα στο SPD και την κυβέρνηση;

Υπάρχουν ισχυροί δεσμοί μεταξύ των συνδικάτων και του SPD, τους οποίους καταφέραμε να σπάσουμε σε περιορισμένο μόνο βαθμό, όταν ιδρύσαμε το Die Linke. Η πολιτική ταξικού συμβιβασμού για να περάσει η Γερμανία αλώβητη από την κρίση του 2007-2008 ήταν επιτυχής από την άποψη της μείωσης της ανεργίας. Η ανελέητη πολιτική της κυβέρνησης Μέρκελ/Γκάμπριελ/Σόι-

μπλε στην ευρωπαϊκή κρίση βοήθησε τη γερμανική οικονομία.

Αυτή τη στιγμή βλέπουμε οι δεσμοί ανάμεσα στα συνδικάτα και το SPD να ισχυροποιούνται. Ταυτόχρονα, είδαμε μια αύξηση του αριθμού των απεργιών το περασμένο έτος, ιδίως στον τομέα των υπηρεσιών. Η οικονομική ανάκαμψη της Γερμανίας δεν αλλάζει την κατάσταση για το ένα τρίτο των εργαζομένων που δουλεύουν σε επισφαλείς θέσεις εργασίας.

Εκεί είναι που πρέπει να συνεχίσει να αγωνίζεται το Die Linke, για μια εναλλακτική πολιτική απέναντι στον "κοινωνικό εταιρισμό" μέσα στα συνδικάτα.

Είσαι μέλος του δικτύου Marx21, που δραστηριοποιείται στο εσωτερικό του Die Linke. Ποιοί είναι οι βασικοί τομείς δράσης σας και η στρατηγική σας όλη αυτή την περίοδο;

Υποστηρίζουμε, στη θεωρία και στην πράξη, ότι το Die Linke πρέπει να χτίσει ένα καθαρό αντικαπιταλιστικό και αντιρατσιστικό προφίλ. Πρέπει να είμαστε κομμάτι των κοινωνικών αγώνων και να κοντράρουμε τον ρατσισμό όπου εμφανίζεται. Για να το πετύχουμε αυτό, κάνουμε συζητήσεις σχετικά με τον χαρακτήρα του κράτους, τον ρόλο της θρησκείας, την ισλαμοφοβία, κλπ. Βλέποντας την πλόωση στη Γερμανία, η ανάγκη για έναν μαρξιστικό και επαναστατικό πόλο, που θα είναι σε θέση να μιλήσει με τις μάζες, είναι προφανής. ■

Από τη Διεθνή Συνάντηση στο Ρουφ, 15-16 Οκτώβρη 2016

Απεργοί της Deliveroo

Είναι το προκαριάτο, προλεταριάτο;

Ο Σωτήρης Κοντογιάννης απαντάει σε αυτούς που αμφισβητούν τη δύναμη της εργατικής τάξης σήμερα.

Η Deliveroo είναι μια βρετανική εταιρεία διανομής έτοιμου φαγητού. Οι πελάτες της είναι τα εστιατόρια του Λονδίνου (κύρια) και κάποιων άλλων μεγάλων πόλεων του Ηνωμένου Βασιλείου. Έχει περίπου 6000 εργαζόμενους που μεταφέρουν, με μηχανάκι, ποδήλατο ή ακόμα και με τα πόδια εκατοντάδες χιλιάδες γεύματα κάθε μέρα από τα συμβεβλημένα εστιατόρια στα γραφεία και τα σπίτια.

Η Deliveroo είναι μια από τις νέες επιχειρήσεις - θαύματα της εποχής μας. Ιδρύθηκε μόλις το 2013. Το κεφάλαιο της συγκεντρώθηκε σε μεγάλο βαθμό με την "μοντέρνα" μέθοδο του "Crowd funding" -από χιλιάδες μικροεπενδυτές μέσα από το διαδίκτυο.

Όλα είναι "μοντέρνα" στην Deliveroo. Οι εργαζόμενοι της δεν είναι "πραγματικά εργαζόμενοι": είναι αυτοαπασχολούμενοι, ελεύθεροι επαγγελματίες. Η εταιρεία δεν βαρύνεται ούτε με ασφαλι-

στικές εισφορές ούτε τους προσφέρει κάποια κάλυψη στην περίπτωση ασθένειας ή ατυχήματος. Ούτε με το κόστος αγοράς, συντήρησης, ασφάλισης κλπ για τα μηχανάκια βαρύνεται. Αυτά ανήκουν στους διανομείς. Το μόνο που τους προσφέρει είναι 7 λίρες για κάθε ώρα που τους απασχολεί, συν μια λίρα "έξτρα" για κάθε διανομή.

Το δίκτυο διανομής είναι "μοντέρνο". Στηρίζεται στη νέα τεχνολογία των υπολογιστών και των κινητών τηλεφώνων. Η διανομή έχει "ορθολογικοποιηθεί" μέχρι εκεί που δεν πάει άλλο. Ορθολογικοποίηση σημαίνει ότι οι ντελιβεράδες δεν "κάθονται" περιμένοντας την επόμενη παραγγελία: όταν "είναι στο σύστημα", διανέμουν. Όταν δεν υπάρχουν διανομές βγαίνουν "εκτός". Τόσο απλά. Ορθολογικοποίηση σημαίνει σπαστά ωράρια - ακραία σπαστά ωράρια. Μπορεί να δουλεύεις από τις 9:00 το πρωί ως τις 11:30 ύστερα να έχεις δυο ώρες "ρεπό" (χωρίς αμοιβή, αφού είσαι "εκτός")

και ύστερα να δουλεύεις ξανά από τις 13:30 ως τις 17:30.

Η ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών είναι "μοντέρνα". Οι διανομείς της Deliveroo είναι καλοντυμένοι -με τη στολή και το λογότυπο της εταιρείας. Το κουτί στο μηχανάκι είναι της εταιρείας. Το μπλοκάκι των αποδείξεων είναι της εταιρείας. Για αυτά οι εργαζόμενοι καταβάλλουν μια εγγύηση, όταν πιάνουν δουλειά στη Deliveroo, 150 λιρών.

Και ο έλεγχος της διανομής είναι μοντέρνος: όλα παρακολουθούνται στενά - ο χρόνος λήψης της παραγγελίας, ο χρόνος παράδοσης, ο χρόνος διανομής, η ικανοποίηση του πελάτη κλπ. Το κλείσιμο του κινητού τηλεφώνου του διανομέα, την ώρα που είναι "στο σύστημα" απαγορεύεται -και τιμωρείται με πρόστιμο από την εταιρεία.

Η Deliveroo κατάφερε, χάρι στη νέα τεχνολογία, στον χώρο της διανομής αυτό που είχαν καταφέρει οι βιομήχανοι του 19ου αιώνα χάρι στη μηχανή: την

οικονομία κλίμακας. Για τους εστιάτορες είναι πιο φτηνό να αναθέτουν τη διανομή στην Deliveroo από το να διατηρούν έναν δικό τους "στόλο" από ντελιβεράδες. Μέσα σε μια τριετία η Deliveroo φούντωσε. Μια περσινή αξιολόγηση εκτιμούσε την "αξία" της σε ένα δισεκατομμύριο λίρες.

Τον περασμένο Αύγουστο οι διανομείς της Deliveroo κατέβηκαν σε απεργία. Η αφορμή ήταν ένα καινούργιο σχέδιο της εταιρείας που καταργούσε ολοκληρωτικά την ωριαία αποζημίωση, αύξανε την αμοιβή ανά διανομή στις 3.75 λίρες και έκανε ακόμα πιο ευέλικτα τα ωράρια. Για την εταιρεία το νέο σύστημα σήμαινε μικρότερο κόστος και μεγαλύτερο δίκτυο στις ώρες αιχμής.

Το νέο σχέδιο εξόργισε τους διανομείς που άρχισαν, σε συνεργασία με το σωματείο IWGB (Ανεξάρτητοι Εργαζόμενοι στη Μεγάλη Βρετανία), να οργανώνονται. Οι στολές, η ηλεκτρονική δικτύωση, ο μεγάλος αριθμός των εργαζομένων μετατράπηκαν τώρα ξαφνικά σε εργαλεία οργάνωσης του αγώνα.

Η απεργία άρχισε στις 11 Αυγούστου. *"Βρισκόμαστε σήμερα στην έκτη ημέρα των απεργιακών κινητοποιήσεων", έγραφε στις 16 Αυγούστου η εφημερίδα The Guardian. "Μέχρι σήμερα αυτή η εντυπωσιακή, μη παραδοσιακή κινητοποίηση έχει δείξει ασυνδικαλιστους μέχρι τώρα οδηγούς να οργανώνονται μέσα από πραγματικές, φυσικές ή και "ηλεκτρονικές" συγκεντρώσεις, τη δημιουργία ενός απεργιακού ταμείου που συγκέντρωνε μέσα από Crowd Funding πάνω από 10 χιλιάδες λίρες και εστιάτορες και καταναλωτές να ζητάνε να μπει ένα τέλος στην εκμετάλλευση των οδηγών μέσω από το Twitter..."*

Την επόμενη ημέρα τα αφεντικά της Deliveroo αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν. Το νέο σύστημα πληρωμών, δήλωσαν σε μια προσπάθεια να αποκρύψουν το μέγεθος της ήττα τους, θα είναι "προαιρετικό". Οι ντελιβεράδες νίκησαν.

Αντίο προλεταριάτο;

Η νίκη της απεργίας των εργαζομένων στην Deliveroo κατάφερε ένα μεγάλο πλήγμα στην εργοδοσία. Ταυτόχρονα, όμως, ήταν και ένα μεγάλο πλήγμα για όλες αυτές τις "μοντέρνες" θεωρίες που υποστηρίζουν ότι οι αλλαγές στον καπιταλισμό -η παγκοσμιοποίηση, η νέα ψηφιακή τεχνολογία, οι νέες ευέλικτες εργασιακές σχέσεις κλπ- έχουν κάνει την εργατική τάξη αδύναμη πλέον να απαντήσει στις επιθέσεις των αφεντι-

κών.

Το "προλεταριάτο", ο ιστορικός νεκροθάφτης του καπιταλισμού σύμφωνα με τον Μαρξ, υποστηρίζουν διάφοροι ακαδημαϊκοί, δημοσιογράφοι και σχολιαστές, έχει συρρικνωθεί ή ακόμα και εξαφανιστεί. Τη θέση του έχει πάρει το "πρεκαριάτο" -εργαζόμενοι με επισφαλείς σχέσεις εργασίας, περιστασιακή απασχόληση, αβέβαιες και προσωρινές συμβάσεις εργασίας και ανύπαρκτα δικαιώματα. Αυτή η "νέα πληθειακή τάξη" λένε δεν έχει ούτε τη δυνατότητα να οργανωθεί συνδικαλιστικά, όπως είχε οργανωθεί η παραδοσιακή εργατική τάξη τον περασμένο αιώνα, ούτε να αντισταθεί, ούτε να προσφέρει ένα εναλλακτικό σχέδιο ή έστω όραμα κοινωνικής οργάνωσης απέναντι στον καπιταλισμό.

Δεν είναι η πρώτη φορά που η εργατική τάξη "διαγράφεται" -ακόμα και από την ίδια την αριστερά- από υποκείμενο της ιστορίας. Το 1965 ο Γερμανός φιλόσοφος Χέρμπερτ Μαρκουζε κυκλοφόρησε ένα βιβλίο με τίτλο "Ο Μονοδιάστατος Άνθρωπος" στο οποίο υποστήριζε ότι οι αλλαγές στον τρόπο ζωής είχαν άλλοτρώσει σε τέτοιο βαθμό την εργατική τάξη ώστε από αντίπαλος να έχει μετατραπεί σε στήριγμα του καπιταλισμού:

"Το γεγονός ότι ο εργοδότης και ο εργάτης βλέπουν το ίδιο πρόγραμμα τηλεόρασης, ότι η δακτυλογράφος ντύνεται το ίδιο καλά με την κόρη του διευθυντή της, ότι ο Νέγρος (τη δεκαετία του 1960 η λέξη 'Νέγρος' δεν είχε τη ρατσιστική χροιά που έχει σήμερα) διαθέτει Κάντιλακ και ότι όλοι διαβάζουν την ίδια εφημερίδα δεν σημαίνει ότι οι τάξεις εξαφανίστηκαν. Αντίθετα δείχνει μέχρι ποιο βαθμό οι καταπιεζόμενες τάξεις συμμετέχουν στις ανάγκες και τις ικανοποιήσεις που εξασφαλίζουν τη διατήρηση των κυρίαρχων τάξεων".¹ Οι "ιστορικές δυνάμεις ... που στο προηγούμενο στάδιο...εκπροσωπούσαν καινούργιες δυνατότητες και μορφές ζωής", είχαν πλέον εξαφανιστεί.²

Το 1980 ο γαλλο-αυστριακός φιλόσοφος Αντρέ Γκορξ έγραψε ένα βιβλίο με τον προκλητικό τίτλο "Αντίο προλεταριάτο" στο οποίο ισχυριζόταν ότι το κεφάλαιο έχει καταφέρει, μέσα από την "αυτοματοποίηση" και την "αποειδίκευση" να περιορίσει δραματικά τις δυνατότητες ελέγχου των εργατών πάνω στην παραγωγή:

"Ο Μαρξ πλανήθηκε... Η αυτοματοποίηση και αργότερα η πληροφορική καταργούν τις τέχνες και τις δυνατότη-

τες πρωτοβουλίας και αντικαθιστούν, ότι απομένει από εργάτες και ειδικευμένους υπαλλήλους με ένα νέο τύπο ειδικευμένων εργατών. Η άνοδος των επαγγελματιών εργατών, η δύναμή τους στο εργοστάσιο, η αναρχοσυνδικαλιστική τους οπτική δεν θα είναι παρά μια παρένθεση που θα κλείσουν ο Τείλορι-σμός και στη συνέχεια η 'επιστημονική οργάνωση της εργασίας' και τέλος η πληροφορική και η ρομποτική".³

Μέσα στην αριστερά αυτές οι ιδέες βρήκαν απήχηση στο ρεύμα της "αυτονομίας" που ξεκίνησε από την Ιταλία και εκφράστηκε με θεωρητικό τρόπο στα βιβλία του Τόνι Νέγκρι. Το υποκείμενο της ιστορίας δεν ήταν πια η παραδοσιακή εργατική τάξη της εποχής του Μαρξ αλλά τα νέα "αυτόνομα" κινήματα των καταπιεσμένων -οι γυναίκες, οι μετανάστες, οι αποκλεισμένοι, οι εργαζόμενοι στο περιθώριο, οι άνεργοι.

Η επιρροή αυτών των ιδεών έχει οδηγήσει κάποια τμήματα της σημερινής αριστεράς εδώ στην Ελλάδα όχι μόνο να αγνοούν τα "παραδοσιακά" τμήματα της εργατικής τάξης αλλά να τα αντιμετωπίζουν συχνά ακόμα και με εχθρότητα. Το παρακάτω απόσπασμα είναι χαρακτηριστικό:

"Τα ταξικά συμφέροντα της μεγάλης πλειοψηφίας της εργατικής τάξης βρίσκονται σήμερα σε κρίση συνδικαλιστικής εκπροσώπησης, με ελάχιστες συνδικαλιστικές δομές στους χώρους της εργασιακής επισφάλειας και της ανεργίας. Σε τεράστια απόσταση από την κοινωνική βάση του επίσημου συνδικαλισμού, που κυρίως αποτελεί μια δομή εκπροσώπησης μισθωτών κοινωνικών στρωμάτων και μέρους της εργατικής τάξης, σχετικά προστατευμένων από την οξύτητα της επίθεσης, εκτός του σκληρού πυρήνα της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης, με κοινωνική πρακτική που καθορίζεται από την ενδιάμεση ταξική του θέση... Ο διαχωρισμός του συνδικαλισμού, μεταξύ (ξεπουλημένης) ηγεσίας και (σε επαναστατική ασφυξία) βάσης, είναι προϊόν μιας πολύ βολικής θεωρίας, που θεωρεί τους εργαζομένους απλώς παραπλανημένους. Όπως στα πολιτικά κόμματα, έτσι και στη συνδικαλιστική κοινωνική εκπροσώπηση δεν υπάρχουν «συνεπείς» και «προδότες», υπάρχουν μόνο κοινωνικά συμφέροντα ή κοινωνικές προσδοκίες που εκπροσωπούνται σε βάρος άλλων συμφερόντων και άλλων προσδοκιών".⁴

Οι εργαζόμενοι στις (στο στόχαστρο του υπερταμείου, σήμερα) ΔΕΚΟ, οι

Θεσσαλονίκη, 10 Σεπτέμβρη 2016 - Εργαζόμενοι στα Λιπάσματα, οδηγοί Λεωφορείων και τεχνικοί τηλεόρασης ενωμένοι

εργαζόμενοι στο Δημόσιο, οι εργαζόμενοι στις μεγάλες ιδιωτικές εταιρείες με σχετικά σταθερές σχέσεις εργασίας είναι "μεσοστρώματα" σύμφωνα με τον συντάκτη του κειμένου αυτού. Η θέση τους βρίσκεται ανάμεσα στο κεφάλαιο και τους άνεργους, τους εργαζόμενους σε επισφαλείς θέσεις εργασίας κλπ, το "πρεκαριάτο" δηλαδή (την πραγματική εργατική τάξη, σύμφωνα με το κείμενο). Η συμβιβαστική πολιτική του "επίσημου συνδικαλισμού" (της ΓΣΕΕ, της ΑΔΕΔΥ κλπ) δεν οφείλεται στον έλεγχο της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας αλλά είναι έκφραση των ίδιων των ταξικών συμφερόντων αυτού του "βολεμένου" μεσοστρώματος.

Καπιταλισμός και κοινωνικές τάξεις

Αυτή η προσέγγιση είναι προβληματική. Πρώτα απ' όλα στατιστικά: ακόμα και σήμερα, ύστερα από έξι χρόνια κρίσης και μνημονίων, η πλειοψηφία των εργαζομένων στην Ελλάδα συνεχίζει να εργάζεται σε σταθερές και μόνιμες θέσεις εργασίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ το 2014 υπήρχαν 2.25 εκατομμύρια εργαζόμενοι με μισθωτή σχέση εργασίας στην Ελλάδα. Από αυτούς τα δυο περίπου εκατομμύρια απασχολούνταν σε "μόνιμες" θέσεις εργασίας και μόνο οι 260 χιλιάδες ήταν "προσωρινές".⁵ Ακόμα και αν προσθέσει κανείς τους άνεργους (1.125 εκατομμύρια τον περασμένο Ιούνη)⁶ και το κομμάτι των αυτοαπασχολούμενων που είναι στην πραγματικότητα "εργαζόμενοι με μπλοκάκι", (300 χιλιάδες το 2014, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ)⁷ οι εργαζόμενοι με σταθερή σχέση εργασίας

συνεχίζουν να αποτελούν συντριπτική πλειοψηφία. Αν η πλειοψηφία των εργαζομένων "βρίσκεται εκτός του σκληρού πυρήνα της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης" τότε μάλλον έχουμε πάψει να ζούμε πια στον καπιταλισμό.

Αυτό δεν σημαίνει ότι η επισφάλεια είναι ανύπαρκτη. Ούτε ότι η αριστερά θα πρέπει να την παραβλέψει. Η ελαστικοποίηση των σχέσεων εργασίας, η διάβρωση των ωραρίων, η ενοικίαση εργαζομένων, τα "μπλοκάκια" κλπ ήταν και είναι μια από τις βασικές επιδιώξεις του νεοφιλελευθερισμού. Η μνημονιακή επίθεση δεν είχε (και δεν έχει) στο στόχαστρο μόνο τους μισθούς, τις συντάξεις, τη συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους και τη φορολογία. Έχει ταυτόχρονα στο στόχαστρο τις σχέσεις και συνθήκες εργασίας.

Η επισφάλεια έχει πράγματι διογκωθεί στα χρόνια της κρίσης και των μνημονίων. Ο διαχωρισμός, όμως, της εργατικής τάξης στα δυο, σε "σχετικά προστατευμένο ενδιάμεσο στρώμα" από τη μια και το "πρεκαριάτο" από την άλλη, σε δυο κομμάτια με διαφορετικά (και αντιπαραθετικά) συμφέροντα, είναι απλά λάθος.

Την ιδέα ότι το "πρεκαριάτο" αποτελεί σήμερα μια νέα, διακριτή, κοινωνική τάξη θεωρητικοποίησε το 2011 στο βιβλίο του "Το πρεκαριάτο, η νέα επικίνδυνη τάξη"⁸ ο Γκάι Στάντινγκ, καθηγητής, στο πανεπιστήμιο SOAS του Λονδίνου.

Η εργατική τάξη, όπως την όριζε ο Μαρξ, δεν υπάρχει πλέον, λέει ο Στάντινγκ:

"Η 'εργατική τάξη', οι 'εργάτες' και το 'προλεταριάτο' ήταν όροι ενσωματωμένοι στον πνευματικό και κοινωνικό πο-

λιτισμό μας επί αρκετούς αιώνες. Οι άνθρωποι μπορούσαν να ορίσουν τον εαυτό τους με όρους κοινωνικής τάξης. Επίσης, με αυτούς τους όρους μπορούσαν να τους αναγνωρίζουν και οι άλλοι άνθρωποι, ανάλογα με τον τρόπο που ήταν ντυμένοι, με το πως μιλούσαν και πως έπρατταν. Σήμερα, αυτά είναι μόνον κάτι περισσότερο από ετικέτες που φέρνουν στη μνήμη πράγματα του παρελθόντος".⁹

Οι ταξικές διαιρέσεις δεν έχουν εξαφανιστεί στον σημερινό κόσμο. Αλλά η ταξική διαστρωμάτωση στον σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο και τεχνολογικά αναπτυσσόμενο καπιταλισμό έχει γίνει πιο περίπλοκη από ότι ήταν στην εποχή του Μαρξ.

"Ενώ οι παλιές κοινωνικές τάξεις εξακολουθούν να υπάρχουν σε ορισμένα μέρη του κόσμου, σε γενικές γραμμές μπορούμε να εντοπίσουμε τώρα επτά ομάδες. Στην κορυφή είναι μια ελίτ, η οποία αποτελείται από ένα μικρό αριθμό παράλογα πλούσιων παγκόσμιων πολιτών που κυριαρχούν σε όλο τον πλανήτη... Κάτω από αυτή την ελίτ βρίσκεται η τάξη της μόνιμης και καλά αμειβόμενης μισθωτής υπαλληλίας των 'λευκών κολάρων' (the salariat),¹⁰ όσων ακόμη απολαμβάνουν σταθερή και πλήρη απασχόληση... Παράλληλα και σε αλληλεπίδραση μ' αυτή τη μισθωτή υπαλληλία, υπάρχει η (προς το παρόν) μικρότερη ομάδα των proficians. Ο όρος αυτός συνδυάζει τους παραδοσιακούς όρους του 'επαγγελματία' [professional] και του 'τεχνικού' [technician]... Κάτω από τους proficians... υπάρχει ένας συρρικνούμενος 'πυρήνας' χειρωνακτικά εργαζομένων, στην ουσία η παλιά 'εργατική τάξη'.

Κάτω από αυτές τις τέσσερις ομάδες, υπάρχει το συνεχώς αυξανόμενο σε μέγεθος 'πρεκαριάτο', πλαισιωμένο από μια στρατιά ανέργων και από μια αποκομμένη ομάδα κοινωνικά αδύναμων μη προσαρμοσμένων, η οποία ζει από τα 'αποφάγια' της κοινωνίας".

Ο Στάντινγκ ακολουθεί στην ανάλυση του αυτή τη μεθοδολογία για την κοινωνική διαστρωμάτωση του Μαξ Βέμπερ. Οι τάξεις δεν προσδιορίζονται μόνο από τη σχέση τους με την παραγωγική διαδικασία αλλά και από αυτό που ο Βέμπερ ονομάζει "κοινωνικό στάτους":

"Το πρεκαριάτο έχει χαρακτηριστικά κοινωνικής τάξης. Αποτελείται από ανθρώπους που διατηρούν ελάχιστες σχέσεις εμπιστοσύνης με το κεφάλαιο ή με το κράτος... Επίσης δεν έχει κανέναν από τους δεσμούς κοινωνικού συμβολαίου που δέσμευαν το προλεταριάτο... Επίσης, έχει μια παράξενη θέση ως προς τα κοινωνικά status, δεδομένου ότι δεν μπορεί να καταταγεί εύκολα ούτε στις υψηλού status απασχολήσεις των επαγγελματιών, ούτε στις μεσαίου status απασχολήσεις των τεχνικών... Το πρεκαριάτο έχει «ακρωτηριασμένο status»..."

Η θεωρία του Βέμπερ για την κοινωνική διαστρωμάτωση, όμως, δεν είναι απλά και μόνο διαφορετική από τη θεωρία του Μαξ για τις κοινωνικές τάξεις: είναι και αντιπαραθετική. Όπως γράφει ο Κίριαν Άλεν, καθηγητής κοινωνιολογίας στο πανεπιστήμιο του Δουβλίνου "ο Βέμπερ ήταν ένας φανατικός Γερμανός εθνικιστής και θιασώτης της ελεύθερης αγοράς... Το πιο διάσημο βιβλίο του έχει τίτλο 'Η προτεσταντική ηθική και το Πνεύμα του καπιταλισμού'. Το κεντρικό του ερώτημα είναι: γιατί ξεκίνησε ο καπιταλισμός από την κεντρική Ευρώπη και όχι από την Ασία; Η απάντηση του Βέμπερ εστιάζει στη θρησκεία - και ιδιαίτερα στην Προτεσταντική Μεταρρύθμιση".¹¹

Ο ίδιος ο Βέμπερ περιέγραφε τον εαυτό του σαν έναν "ταξικά συνειδητό αστό": "Ανήκω στην αστική τάξη, αισθάνομαι αστός και χάρη στην ανατροφή μου ασπάζομαι τις απόψεις και τα ιδανικά της".¹²

Ο Μαξ, αντίθετα, ήταν πρώτα και κύρια επαναστάτης. "Οι φιλόσοφοι", έγραφε στο διάσημο ρητό που είναι χαραγμένο στον τάφο του, "μέχρι τώρα προσπαθούσαν να ερμηνεύσουν τον κόσμο. Το ζήτημα, όμως, είναι να τον αλλάξουμε". Και αυτός που είχε το κίνητρο και τη δύναμη να τον αλλάξει στην

εποχή του καπιταλισμού ήταν, σύμφωνα με τον Μαξ, η εργατική τάξη.

Ο ιστορικός νεκροθάφτης του καπιταλισμού

Υπάρχουν δυο βασικοί λόγοι που κάνουν την εργατική τάξη τόσο ιδιαίτερη στον καπιταλισμό. Ο πρώτος είναι η "αλλοτρίωση": οι εργάτες δεν καταπιέζονται από κάποια "ανώτερη δύναμη". Καταπιέζονται από τα προϊόντα της δικής τους εργασίας. Καταπιέζονται από το κεφάλαιο. Αλλά η ίδια η ύπαρξη του κεφάλαιου στηρίζεται στην εκμετάλλευση των εργατών, στην "κλοπή" της εργασίας τους. Αυτό σημαίνει ότι οι εργάτες έχουν τεράστια δύναμη στα χέρια τους: αν σταματήσουν να δουλεύουν το κεφάλαιο παύει να υπάρχει.

Ο δεύτερος λόγος που κάνει την εργατική τάξη τόσο ιδιαίτερη είναι η συλλογικότητα. Οι καπιταλιστές χρησιμοποιούν όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους -τη φτώχεια, τα δικαστήρια και την αστυνομία, την προπαγάνδα για να εμποδίσουν τους εργάτες "να σταματήσουν να δουλεύουν". Αλλά η ίδια η λειτουργία του καπιταλισμού ενώνει ξανά και ξανά την εργατική τάξη -τα αφεντικά της Deliveroo το ανακάλυψαν αυτό με δραματικό (για τους ίδιους) τρόπο το περασμένο καλοκαίρι.

Η επισφάλεια δεν είναι καινούργιο φαινόμενο στον καπιταλισμό. Αντίθετα, μέχρι τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν ο κανόνας για την εργατική τάξη. Ο ίδιος ο Μαξ εξηγησε στα κείμενά του πως οι καπιταλιστές, ήδη από τον 19ο αιώνα, χρησιμοποιούσαν τον "εφεδρικό στρατό εργασίας" (τους άνεργους) για να εκφοβίσουν αυτούς που είχαν δουλειά. Τα σύνορα ανάμεσα στην ανεργία και την απασχόληση ήταν πάντα διάτρητα.

Το "πρεκαριάτο" δεν αποτελεί κάποια νέα, διακριτή από τους εργάτες, κοινωνική τάξη. Ούτε έχουν οι εργαζόμενοι σε επισφαλείς θέσεις εργασίας συμφέροντα αντιπαραθετικά με το υπόλοιπο κομμάτι της εργατικής τάξης.

Η αριστερά ούτε πρέπει, ούτε μπορεί να αγνοήσει την "επισφάλεια". Αλλά υπάρχουν δυο βασικές παγίδες που θα πρέπει να αποφύγει στην προσπάθειά της να συνδεθεί με τους ντελιβεράδες, τα voucher, τα μπλοκάκια. Η πρώτη είναι η αντίληψη ότι το "πρεκαριάτο" δεν μπορεί να οργανωθεί. Οι δυσκολίες υπάρχουν -αυτό κανένας δεν μπορεί να το παραβλέψει. Αλλά οι δυσκολίες προέρχονται πολύ περισσότερο από το μέ-

γεθος των εργασιακών χώρων (δυο-τρεις ντελιβεράδες που δουλεύουν πχ σε μια πιτσαρία) παρά από την ίδια την επισφάλεια.

Αλλά υπάρχει και ο δεύτερος κίνδυνος -η αντίστροφη παγίδα: η ιδέα ότι το "πρεκαριάτο" αποτελεί πλέον το "προνομιακό ακροατήριο" της αριστεράς, είτε γιατί είναι σήμερα η μόνη πραγματικά "επικίνδυνη τάξη", είτε γιατί είναι το μόνο τμήμα της εργατικής τάξης που έχει μείνει ακόμα "αμόλυπτο" από τον "επίσημο συνδικαλισμό". Η "παράδοσιακή εργατική τάξη" ήταν και εξακολουθεί να είναι η ραχοκοκαλιά του μεγάλου κύματος των κινητοποιήσεων που ζούμε από το 2010 μέχρι σήμερα.

Μια αριστερά που αδιαφορεί για τις μεγάλες μάχες επειδή έχει ανακαλύψει κάποια άλλα "προνομιακά ακροατήρια" γίνεται η ίδια αδιάφορη για την κοινωνία. ■

Σημειώσεις

1. Herbert Marcuse, Ο Μονοδιάστατος Άνθρωπος, Εκδόσεις Παπαζήση (1971), σελ 39
2. Στο ίδιο, σελ 40. "Αυτή είναι η κοινωνικο-ψυχολογική πλευρά του σημαντικότερου πολιτικού γεγονότος της σύγχρονης εποχής: της εξοφάνσης των ιστορικών εκείνων δυνάμεων που στο προηγούμενο στάδιο εκπροσωπούσαν καινούργιες δυνατότητες και μορφές ζωής".
3. Andre Gorz, Αντίο προλεταριάτο, Εκδόσεις "νέα σκέψη", 1986, σελ 49
4. Σπύρος Κοντομάρης, Η κοινωνική μήτρα του επίσημου συνδικαλισμού, http://syspeirosiaristeronmihanikon.blogspot.gr/2016/08/blog-post_80.html. Τον Οκτώβριο του 2016 ο Σπύρος Κοντομάρης έφυγε από την "Συσπείρωση Αριστερών Μηχανικών".
5. Ενημέρωση, Μηνιαία έκδοση του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, Τεύχος 225, Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 2015, σελ 17. Τα στοιχεία το πίνακα που παραθέτει το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ
6. Στο 23,4% η ανεργία τον Ιούνιο, Τα Νέα, 30.09.2016.
7. Έφτασαν τους 1.000.000 οι "ασάρτοι" εργαζόμενοι στην Ελλάδα, Τα Νέα, 04.07.2014
8. The Precariat, the New Dangerous Class, Guy Standing, Bloomsbury Academic 2011. Το βιβλίο είναι διαθέσιμο σε μορφή pdf στο διαδίκτυο.
9. Κείμενο παρουσίασης του βιβλίου από τον συγγραφέα. Δημοσιεύθηκε στο www.fronesis.nu το 2012. Στα ελληνικά μπορείτε να το βρείτε στο http://aftercrisisblog.blogspot.gr/2015/10/blog-post_6.html
10. Προέρχεται από τη λέξη salary (μισθός στα αγγλικά)
11. Kieran Allen, "Max Weber, a critical introduction", Pluto Press 2004 σελ 5 και 32. Ο Kieran Allen είναι καθηγητής κοινωνιολογίας στο πανεπιστήμιο του Δουβλίνου και ηγετικό μέλος του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος (SWP) της Ιρλανδίας.
12. Στο ίδιο, σελ 15

Καμιά απεργία δεν μπορεί να γίνει και κανένας αντιφασιστικός αγώνας δεν είναι αποτελεσματικός χωρίς κοινή δράση και συνεργασία όλης της Αριστεράς, όπως επιχειρηματολογεί ο Λέανδρος Μπόλδης.

Χρειαζόμαστε το ενιαίο μέτωπο σήμερα;

Η Τρίτη Διεθνής ανέδειξε την αξία του Ενιαίου Μετώπου μέσα στη Γερμανική Επανάσταση 1918-1923

Είναι το ενιαίο μέτωπο επίκαιρο και αναγκαίο σήμερα; Αυτή η συζήτηση ανοίγει πιεστικά στον κόσμο της Αριστεράς που έχει σοκαριστεί από τη δεξιά καταράκτα της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ, την αμφισβητεί και παλεύει εναντίον της. Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα παίζει κρίσιμο ρόλο στην πορεία της Αριστεράς που επιμένει στο δρόμο της σύγκρουσης με τις άρχουσες τάξεις και τους μηχανισμούς τους. Όταν η συζήτηση πάει από την ιστορία του εργατικού και κομμουνιστικού κινήματος στο εδώ και τώρα, αρχίζουν τα ερωτήματα και οι αμφιβολίες.

Με ποιες δυνάμεις, με ποια κόμματα, είναι το ερώτημα στον πυρήνα αυτών των αντιρρήσεων και των προβληματισμών. Κόμματα σαν τον ΣΥΡΙΖΑ στην

κυβέρνηση εφαρμόζουν νεοφιλελεύθερες πολιτικές στα χνάρια των χειρότερων παραδόσεων της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας, αλλού, στην Πορτογαλία, στηρίζουν σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις στο όνομα του ρεαλισμού. Από την άλλη το ΚΚΕ επιμένει στο δρόμο της περιχαράκωσης και του «σας τα λέγαμε». Άρα, είναι η κοινή κατάληξη τέτοιων εκτιμήσεων, το ενιαίο μέτωπο μπορεί να ήταν κατάλληλο για μια άλλη εποχή, αλλά σήμερα δεν έχει πεδίο εφαρμογής.

Γι' αυτό καταρχάς χρειαζόμαστε μια αφετηρία για το τι είναι και κυρίως που απευθύνεται η πολιτική του ενιαίου μετώπου. Είναι μια τακτική των επαναστατών με την οποία παίρνουν πρωτοβουλίες που προωθούν την κοινή δράση με δυνάμεις που δεν παλεύουν για την επα-

ναστατική ανατροπή του καπιταλισμού, που βρίσκονται δηλαδή στα δεξιά τους.

Αυτή η τακτική δεν είναι ένα «κόλπο» προς αναζήτηση μαζικού ακροατήριου. Παίρνει σαν αφετηρία αυτό που γνωρίζουν ή νιώθουν όλοι οι εργαζόμενοι: απέναντι στα τεράστια μέσα που διαθέτουν οι «από πάνω», την οικονομική και πολιτική τους ισχύ, εμείς έχουμε να αντιπαρατάξουμε τη δύναμη των αριθμών μας και των εννομένων αγώνων μας. Καμιά απεργία δεν μπορεί να κερδίσει αν οι εργαζόμενοι είναι διασπασμένοι. Οι επαναστάτες θέλουν να πρωταγωνιστήσουν σε αυτούς τους αγώνες για τις ανάγκες και τα αιτήματα της πλειοψηφίας των εργαζόμενων. Για να το κάνουν αυτό δεν αρκεί το κάλεσμα, πολύ περισσότερο τα τηλεσίγραφα, σε αυτό τον κόσμο να μπει κάτω από την σημαία

Εργάτες της Γαλλίας επέβαλαν ξανά την ενότητα το 1934 σπάζοντας την “Τρίτη Περίοδο”

μας.

Ταυτόχρονα, όμως, το επαναστατικό κόμμα που πρωταγωνιστεί στα ενιαία μέτωπα, δεν εξαφανίζεται σε αυτά. Τα ενιαία μέτωπα είναι πρωτοβουλίες για δράση και εκεί, στο πεδίο της δράσης, οι επαναστάτες έχουν ένα διπλό καθήκον. Να αποδείξουν ότι είναι οι καλύτεροι, πιο αποτελεσματικοί αγωνιστές αλλά και να διατηρήσουν την πολιτική και οργανωτική τους ανεξαρτησία. Αυτό τους δίνει τη δυνατότητα να παίρνουν πρωτοβουλίες που πάνε το κίνημα μπροστά, να απαντάνε στα διλήμματα που προκύπτουν στην πορεία του αγώνα, και να κερδίζουν μέσα από αυτές τις εμπειρίες νέες δυνάμεις στην οργανωμένη πάλη για την ανατροπή του καπιταλισμού.

Ανάγκη

Οι δεκαετίες του '20 και των αρχών του '30 είναι σχολείο από αυτή την άποψη. Τότε μπήκαν τα θεμέλια της πολιτικής του ενιαίου μετώπου, διατυπώθηκε συστηματικά. Τότε έγιναν οι πιο σοβαρές προσπάθειες να εφαρμοστεί στην πράξη, και γεννήθηκαν τα ερωτήματα και τα μπερδέματα από αυτή την εμπειρία.

Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος τέλειωσε με επαναστάσεις. Στην Ρωσία τον Οκτώβρη του 1917 τα εργατικά συμ-

βούλια, τα σοβιέτ, είχαν πάρει την εξουσία με ηγεσία ένα επαναστατικό, διεθνιστικό κόμμα, τους μπολσεβίκους. Ένα χρόνο μετά η Γερμανική Επανάσταση έφερε τα εργατικά συμβούλια στη καρδιά της Ευρώπης. Οι επαναστάτες που το 1914 ένιωθαν απομονωμένοι βρίσκονταν να κολυμπάνε στον αφρό ενός κύματος ριζοσπαστικοποίησης, αγώνων και επαναστάσεων. Από την Ουγγρική Δημοκρατία των Συμβουλίων το 1919 μέχρι την «κόκκινη διετία» των καταλήψεων και απεργιών στην Ιταλία, από την Γενική Απεργία στο μακρινό Σιάτλ των ΗΠΑ μέχρι τα πρώτα σκιρτήματα της επανάστασης και του εργατικού κινήματος στην Κίνα.

Μέσα σε αυτό το καμίνι άρχισαν να διαμορφώνονται μαζικά επαναστατικά κόμματα. Όταν ιδρύθηκε η Κομμουνιστική Διεθνής (Κομιντέρν) τον Μάρτη του 1919, εκτός από τους μπολσεβίκους το μόνο κόμμα-μέλος της που μπορούσε να ισχυριστεί ότι ήταν μαζικό, ήταν το Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας. Και αυτό, όμως, τότε είχε μόλις μερικές δεκάδες χιλιάδες μέλη. Ένα χρόνο μετά η εικόνα ήταν εντελώς διαφορετική. Στα τέλη του 1920 για παράδειγμα το γερμανικό είχε σχεδόν μισό εκατομμύριο μέλη και δίπλα σε αυτό υπήρχαν μαζικά κόμματα σε Γαλλία, Ιταλία, Τσεχοσλοβακία.¹

Η εργατική τάξη πήγαινε προς τα αριστερά, αλλά όχι με ομοιόμορφο τρόπο. Εκτός από τους επαναστάτες το κύμα της ριζοσπαστικοποίησης δυνάμωσε και τους ρεφορμιστές. Αυτό εκ πρώτης όψεως μοιάζει παράδοξο. Οι ηγεσίες των συνδικάτων και των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων είχαν κρατήσει μια άθλια, προδοτική στάση στο ξέσπασμα και τη διάρκεια του πολέμου. Είχαν στηριχτεί το ιμπεριαλιστικό σφαγείο, είχαν υπογράψει σύμφωνα «κοινωνικής ειρήνης» και στρατιωτικοποίησης της εργασίας. Στη συνέχεια, είχαν παίξει ανοιχτά αντεπαναστατικό ρόλο· στην περίπτωση της Γερμανίας οι σοσιαλδημοκράτες υπουργοί είχαν εξοπλίσει και ενθαρρύνει τα ακροδεξιά στρατιωτικά σώματα που δολοφόνησαν εκατοντάδες εργάτες και επαναστάτες όπως την Ρόζα Λούξεμπουργκ και τον Καρλ Λήμπνεχτ.

Για τα πιο μαχητικά και πρωτοπόρα τμήματα της τάξης, κόμματα σαν την γερμανική σοσιαλδημοκρατία είχαν ξοφλήσει με τη στάση τους. Όμως, για εκατομμύρια εργάτες και εργάτριες η στήριξη σε αυτά τα κόμματα και τα συνδικάτα ήταν το πρώτο βήμα της πολιτικής τους αφύπνισης και ριζοσπαστικοποίησης. Για αυτούς η «επίσημη» σοσιαλδημοκρατία ήταν το «κόκκινο» κόμμα που το είχε πολεμήσει η άρχουσα τά-

ξη όλα τα προηγούμενα χρόνια. Επίσης το «παλιό», «γνωστό» κόμμα που υποσχόταν έναν ασφαλή, ήρεμο δρόμο για την κοινωνική αλλαγή.

Από τη θεωρία στην πράξη

Τα επαναστατικά κόμματα έπρεπε να βρουν δρόμο προς αυτές τις «μάζες» αν δεν ήθελαν να μείνουν περιθωριακές ομάδες προπαγάνδας. Η καπιταλιστική επίθεση που άρχισε να ξεδιπλώνεται από τα τέλη του 1920 έβαζε αυτό το ζήτημα επί τάπητος. Ποιος θα πάρει την πρωτοβουλία για αγώνες και αντίσταση ενάντια στις απολύσεις, τις περικοπές μισθών, την καταστολή και την απειλή της ακροδεξιάς που σήκωνε κεφάλι στην Ιταλία και στην Γερμανία; Τότε άρχισε να διαμορφώνεται η πολιτική του ενιαίου μετώπου, όχι σαν εγκεφαλικό κατασκευάσμα αλλά με πρωτοβουλίες που κάποιες φορές έρχονταν από αγωνιστές που βρίσκονταν στη πρώτη γραμμή της πάλης.

Τον Γενάρη του 1921 οι κομμουνιστές συνδικαλιστές στη Στουτγάρδη έπεισαν τα συνδικάτα τους να απευθύνουν κάλεσμα δράσης στις ηγεσίες του συνδικάτου μετάλλου και της ADGB (της γερμανικής ΓΣΕΕ της εποχής) για μια σειρά αιτήματα: μείωση των τιμών στα τρόφιμα, αύξηση της φορολογίας στους καπιταλιστές και μείωση στους εργάτες, εργατικός έλεγχος στη διανομή τροφίμων και πρώτων υλών με «άνοιγμα των βιβλίων» των επιχειρήσεων, αφοπλισμός των ακροδεξιών συμμαχιών και εξοπλισμός των εργατών.²

Η πολιτική του ενιαίου μετώπου διατυπώθηκε «επίσημα» από την Κομιντέρν σε μια περίοδο από τα μέσα του 1921 μέχρι τα τέλη 1922 (ανάμεσα στο 3ο και το 4ο Συνέδριό της). Ο Λένιν και ο Τρότσκι σήκωσαν το κύριο βάρος της επιχειρηματολογίας σε αυτές τις συζητήσεις. Επέμεναν ιδιαίτερα ότι το ενιαίο μέτωπο απευθύνεται όχι μόνο στη βάση αλλά και στις ηγεσίες του ρεφορμισμού. Ο Τρότσκι εξηγούσε τον Μάρτη του 1922 σε μια εισήγησή του στην Εκτελεστική της Κομιντέρν:

«Αλλά δεν διασπαστήκαμε με αυτούς; Ναι, επειδή διαφωνούμε στα θεμελιώδη προβλήματα του εργατικού κινήματος. Όμως παρόλα αυτά επιδιώκουμε συμφωνία με αυτούς; Ναι, σε όλες τις περιπτώσεις που οι μάζες που τους ακολουθούν είναι έτοιμες να ενωθούν σε ένα κοινό αγώνα μαζί με τις μάζες που ακολουθούν εμάς και όταν αυτοί, οι ρεφορμιστές, αναγκάζονται σε μικρότερο ή

μεγαλύτερο βαθμό να γίνουν εργαλεία του αγώνα...». Σε πολλές περιπτώσεις και ίσως στην πλειοψηφία των περιπτώσεων οι οργανωτικές συμφωνίες δεν θα τηρηθούν ολοκληρωτικά ή δεν θα τηρηθούν καθόλου. Όμως είναι αναγκαίο να δίνεται πάντα στις μαχόμενες μάζες η ευκαιρία να καταλάβουν ότι η ανυπαξία της ενότητας στη δράση δεν οφείλεται στη δική μας τυπολατρική άρνηση να συνεργαστούμε, αλλά στην πραγματική έλλειψη διάθεσης για αγώνα των ρεφορμιστών.

«Οι ρεφορμιστές τρέμουν τις επαναστατικές δυνατότητες του μαζικού κινήματος. Το αγαπημένο τους πεδίο είναι το κοινοβουλευτικό βήμα, το γραφείο του συνδικάτου, οι επιτροπές μεσολάβησης, οι υπουργικοί προθάλαμοι. Εμείς, αντίθετα, πέρα από όλα τα άλλα, ενδιαφερόμαστε να σύρουμε τους ρεφορμιστές έξω από τα άσπλά τους και να τους βάλουμε δίπλα μας μπροστά στα μάτια των αγωνιζόμενων μαζών. Με τη σωστή τακτική μόνο κερδιζόμενοι θα βγούμε».³

Ο Τρότσκι απαντούσε σε συγκεκριμένες αντιρρήσεις που εκφράζονταν στις γραμμές της Κομιντέρν για την πολιτική του ενιαίου μετώπου. Οι εισιγήσεις ψηφίζονταν και τυπικά όλοι συμφωνούσαν «καταρχάς» με το ενιαίο μέτωπο. Όμως ολόκληρα ρεύματα (και ηγεσίες κομμάτων) θεωρούσαν ότι δεν είναι εφικτό. Είτε γιατί η εργατική τάξη ήταν πολύ πίσω είτε γιατί καμιά ηγεσία δεν ανταποκρινόταν στις προδιαγραφές του.

Η Γερμανία, όπου δρούσε το μεγαλύτερο Κομμουνιστικό Κόμμα εκτός Ρωσίας, ήταν το πιο σημαντικό πεδίο των πρωτοβουλιών του ενιαίου μετώπου. Τον Ιούνιο του 1922 μια φασιστική συμμορία δολοφόνησε τον υπουργό Εξωτερικών, τον Βάλτερ Ραθενάου (πολιτικά φιλελεύθερος, Εβραίος και βιομήχανος). Το KPD είχε ζητήσει ήδη από τα δυο σοσιαλδημοκρατικά κόμματα κοινή δράση ενάντια στις φασιστικές συμμορίες. Η δολοφονία προκάλεσε ένα κύμα οργής στην εργατική τάξη και τελικά η ηγεσία των σοσιαλδημοκρατών συμφώνησε σε κοινές διαδηλώσεις, που ήταν γιγάντιες.

Την ίδια ώρα που έβαζαν την υπογραφή τους, βέβαια, αρνούνταν κάθε σοβαρή συνέχεια στη δράση και σε αιτήματα όπως η εκκαθάριση του στρατού από την ακροδεξιά και η δημιουργία εργατικών πολιτοφυλακών αυτοάμυνας που πρότειναν οι κομμουνιστές. Αυτό που κέρδισε το KPD ήταν η εκτίμηση πλατιών στρωμάτων σοσιαλδημοκρατών

ή ανένταχτων εργατών/τριών ότι ήταν η μόνη δύναμη που σκόπευε να παλέψει στα σοβαρά τους φασίστες.

Παράλληλα, οι κομμουνιστές πρωταγωνίστησαν σε οικονομικούς αγώνες, για αυξήσεις –ο πληθωρισμός είχε αρχίσει να αυξάνει με ταχύτητα. Το έκαναν παρόλο που ήταν αδύναμοι στα συνδικάτα, ακόμα και σε αγώνες όπου οι ιδιοί ήταν εντελώς «εξωτερικοί». Όταν για παράδειγμα ένα «απολίτικο» συνδικάτο σιδηροδρομικών κατέβηκε σε απεργία τον Φλεβάρη του 1922, τα σοσιαλδημοκρατικά συνδικάτα το κατήγγειλαν και οι κομμουνιστές οργάνωσαν την συμπαράσταση.

Τα εργοστασιακά συμβούλια προορίζονταν από τους σοσιαλδημοκράτες ως διακοσμητικά όργανα «συμμετοχής» στη διοίκηση των επιχειρήσεων στο πλάι της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας. Οι κομμουνιστές τα έκαναν όργανα πάλης. Τα συμβούλια της περιφέρειας Βερολίνου ζήτησαν από τις συνδικαλιστικές ηγεσίες να καλέσουν μια πανεθνική συνδιάσκεψη και όταν αυτές αρνήθηκαν την κάλεσαν τα ίδια τον Νοέμβριο του 1922. Αυτά τα όργανα πάλης θα έπαιζαν αποφασιστικό ρόλο την επόμενη χρονιά. Ήταν αυτά που κάλεσαν την Γενική Απεργία τον Αύγουστο του 1923, με αποτέλεσμα την πτώση της κυβέρνησης σε συνθήκες κορυφώσεως της επαναστατικής κρίσης.

Οι απόπειρες να εφαρμοστεί το ενιαίο μέτωπο στην πράξη δεν σταμάτησαν το 1922-23. Η πορεία τους ήταν δεμένη με την συνολική πορεία της Κομιντέρν και αυτή με την σειρά της με τις εξελίξεις στην ίδια την Ρωσία. Η εμπειρία για παράδειγμα της Βρετανίας από το 1921 μέχρι την Γενική Απεργία του 1926 είναι γεμάτη από μαθήματα τόσο για το πως πρέπει όσο και για το πως δεν πρέπει να εφαρμόζεται αυτή η πολιτική.⁴

«Τρίτη περίοδος»

Ποια είναι η απάντηση όταν ο ρεφορμισμός μεταπορίζεται στα δεξιά και μάλιστα με θεαματικό τρόπο; Είναι το ενιαίο μέτωπο αναγκαίο και εφικτό σε τέτοιες συνθήκες; Στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '20 η σοσιαλδημοκρατία διεθνώς έκανε μια τέτοια στροφή που έγινε ακόμα πιο έντονη με το ξέσπασμα της παγκόσμιας κρίσης στα τέλη του 1929.

Αυτό συνέβη με το Εργατικό Κόμμα στην Αγγλία μετά την ήττα της Γενικής Απεργίας του 1926 με το τέρμα αυτής της πορείας να έρχεται το 1931, όταν το

κόμμα διασπάστηκε για την συμμετοχή στην «Εθνική Κυβέρνηση» με τους Συντηρητικούς. Η γερμανική σοσιαλδημοκρατία συμμετείχε σε κυβερνήσεις που επέβαλαν λιτότητα και αιματοβαμμένη καταστολή ανάμεσα στο 1928 και το 1930. Στη συνέχεια, τυπικά από την αντιπολίτευση, στήριξε ως το «μικρότερο κακό» απέναντι στους φασίστες τις αστικές κυβερνήσεις που κυβερνούσαν με διατάγματα ενόσω η κρίση αποκτούσε γιγάντιες διαστάσεις.

Η δεξιά στροφή των πολιτικών και συνδικαλιστικών ηγεσιών άνοιγε δυνατότητες για τους επαναστάτες να κερδίσουν μαζί με τον κόσμο που αμφισβητούσε αυτές τις προδοσίες. Όμως, η επιλογή της Κομιντέν δεν ήταν το άνοιγμα στην κοινή δράση, αλλά η καταγγελία και η περιχαράκωση, καλυμμένη με μπόλικη «επαναστατική» φρασεολογία.

Αυτή η στάση έχει μείνει στην ιστορία ως η πολιτική της «τρίτης περιόδου»⁸ και τα θεμέλιά της μπήκαν από το 6ο Συνέδριο της Κομιντέν τον Αύγουστο του 1928. Όμως, σε πλήρη μορφή η νέα «γραμμική» αναπτύχθηκε στο πρώτο μισό του 1929. Τον Ιούλη εκείνης της χρονιάς η Ε.Ε της Κομιντέν διακήρυξε ότι:

«Όπως η σοσιαλδημοκρατία μετεξελισσεται από τον σοσιαλμπερριαλισμό στον σοσιαλφασισμό και γίνεται μέρος της εμπροσθοφυλακής του σύγχρονου καπιταλιστικού κράτους... έτσι η σοσιαλφασιστική συνδικαλιστική γραφειοκρατία περνάει πλήρως στην πλευρά της μεγάλης αστικής τάξης... μετατρέποντας το ρεφορμιστικό συνδικαλιστικό μηχανισμό σε μια απεργοσπαστική οργάνωση».

Όπως σημειώνει ο Ντάνκαν Χάλας: «Αυτό που σήμαινε στην πράξη ο παραπάνω ωκεανός ανοησίας ήταν η άρνηση του ενιαίου μετώπου, όχι ξεκάθαρα φυσικά, αλλά μέσω της πρότασης για ενιαιομετωπική δράση 'μόνο από τα κάτω'. Οι σοσιαλδημοκράτες ήταν τώρα ο κύριος εχθρός όχι οι πραγματικοί φασίστες».⁹ Η θεωρία ότι η συνδικαλιστική γραφειοκρατία γινόταν «φασιστική» οδήγησε λογικά στην επιλογή της συγκρότησης ξεχωριστών «επαναστατικών», «ταξικών» ή «κόκκινων» συνδικάτων.

Αυτές οι επιλογές μπορεί να ταίριαζαν στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική του Στάλιν που ήταν άλλωστε και ο εμπνευστής τους. Όμως, ήταν καταστροφικές για το κίνημα. Απομόνωσαν τα Κομμουνιστικά Κόμματα και παρά τις φλογερές καταγγελίες έλυσαν τα χέ-

ρια των σοσιαλδημοκρατικών ηγεσιών να κάνουν τα ξεπουλήματά τους σχετικά ανενόχλητες.

Το πιο τραγικό παράδειγμα ήταν η Γερμανία. Εκεί το ΚΡΔ έφτασε στα ακρότατα όρια τη λογική ότι ο κύριος εχθρός είναι οι «σοσιαλφασίστες» και όχι ο Χίτλερ. Όταν στις εκλογές του Σεπτεμβρίου του 1930 οι ναζί οκταπλασίασαν την εκλογική τους δύναμη φτάνοντας το 18% η ηγεσία του ΚΚ πανηγύριζε γιατί αύξησε τους βουλευτές του σε βάρος των σοσιαλδημοκρατών. Όσο για τους ναζί: «Αυτό που θα ακολουθήσει θα είναι η παρακμή και η πτώση» έγραφε η εφημερίδα των κόμματος. Με αυτή την πολιτική πορεύτηκε μέχρι τον Γενάρη του 1933 όταν ο Χίτλερ διορίστηκε καγκελάριος και το ισχυρότερο εργατικό κίνημα στον κόσμο συντρίφτηκε χωρίς να δώσει καν μια μάχη.

Αν το ΚΡΔ είχε να πανηγυρίσει για κάποιες χάρτινες εκλογικές επιτυχίες, τα άλλα κομμουνιστικά κόμματα δεν είχαν καν αυτό. Τα μέλη τους μειώνονταν: το γαλλικό κόμμα έπεσε από τα 52.000 μέλη το 1928 στα 30.000 το 1932. Το τσεχοσλοβάκικο κόμμα που ισχυριζόταν ότι είχε 150.000 μέλη το 1928 έπεσε στα 35.000 το 1931. Τα «κόκκινα συνδικάτα» (υπό την αιγίδα μιας σφραγίδας της «Κόκκινης Συνδικαλιστικής Διεθνούς») συσπειρώναν ουσιαστικά τα κομματικά μέλη -τα περισσότερα άνεργοι- χωρίς κανένα αντίτυπο.

Ο Α. Τρότσκι ήταν εκείνος -ίσως ο μοναδικός- που σήκωσε στους ώμους του την υπεράσπιση της πολιτικής του ενιαίου μετώπου προσαρμοσμένης στις νέες συνθήκες. Τα κείμενά του για την κατάσταση στην Γερμανία και την πάλη ενάντια στο φασισμό ανάμεσα στα 1930 και το 1933 είναι πλέον κλασσικά μαρξιστικά κείμενα ανάλυσης. Είναι απαραίτητα και για την κατανόηση του φασιστικού φαινομένου και για το τι σημαίνει ενιαίο μέτωπο.⁷ Όμως, ο Τρότσκι διέθετε μεν τις ιδέες, δεν διέθετε την υλική δύναμη, την οργάνωση για να τις βάλει στην πράξη.

Παρόλα αυτά, έχει σημασία να επισημάνουμε ότι η εγκατάλειψη της πολιτικής της «τρίτης περιόδου» από τα μέσα του 1934 δεν ήταν αποτέλεσμα κάποιας σοφής πρωτοβουλίας του Στάλιν και των ηγεσιών των δυτικών ΚΚ. Η πολιτική αυτή έσπασε κάτω από την πίεση της βάσης και των κομμουνιστικών και των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων.

Η ημερομηνία 12 Φλεβάρη 1934 συμβυκνώνει αυτή την εικόνα. Εκείνη τη

μέρα το σοσιαλιστικό και το κομμουνιστικό κόμμα Γαλλίας -και οι δυο συνδικαλιστικές συνομοσπονδίες- κάλεσαν χωριστές συγκεντρώσεις ενάντια στις προκλήσεις της ακροδεξιάς. Οι πορείες ενώθηκαν στο κέντρο του Παρισιού αυθόρμητα κάτω από το σύνθημα «Ενότητα! Ενότητα!»⁸ Κι η Γαλλία δεν ήταν το μοναδικό παράδειγμα, σε όλες τις χώρες εκτυλίχθηκαν παρόμοια γεγονότα. Ο συνδυασμός του σοκ που είχε προκαλέσει η επικράτηση των ναζί στην Γερμανία με την άνοδο των απεργιών και των αγώνων, δημιούργησε τη δυναμική που γκρέμιζε τα σχετικά ριζικά τείχη που ύψωναν οι κάθε λογής ηγεσίες.

Πρόσφατες εμπειρίες

Το ενιαίο μέτωπο δεν ανήκει στις σελίδες της ιστορίας του '20 και του '30. Είναι μια πολιτική που έχουν εφαρμόσει με επιτυχία οι επαναστάτες και στο κίνημα στην Ελλάδα πρόσφατα. Ένα από τα μεγαλύτερα παραδείγματα είναι το αντιπολεμικό κίνημα το 2002-2003. Στις 15 Φλεβάρη του 2003 το κέντρο της Αθήνας πλημμύρισε από εκατοντάδες χιλιάδες διαδηλωτές που απαιτούσαν να μη ξεκινήσει ο πόλεμος του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού στο Ιράκ.

Η Αθήνα ήταν μια ψηφίδα μόνο σε μια παγκόσμια κινητοποίηση στην οποία συμμετείχαν εκατομμύρια σε όλον τον κόσμο, «η νέα υπερδύναμη το αντιπολεμικό κίνημα» ήταν η έκφραση που χρησιμοποίησε η εφημερίδα Νιου Γιόρκ Τάιμς.

Η 15 Φλεβάρη δεν προέκυψε αυθόρμητα. Ήταν προϊόν της παρέμβασης των επαναστατών που πρωτοστάτησαν στη συγκρότηση ενός πλατιού αντιπολεμικού κινήματος και στην Ελλάδα, με την συγκρότηση της Συμμαχίας Σταματήστε τον Πόλεμο το φθινόπωρο του 2002. Ένας από τους ομιλητές στην ιδρυτική της συνέλευση ήταν ο Τζέρεμι Κόρμπιν, τότε βουλευτής και σήμερα αρχηγός του Εργατικού Κόμματος στην Βρετανία. Η ίδια η απόφαση για τις 15 Φλεβάρη πάρθηκε στο πρώτο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Φόρουμ της Φλωρεντίας εκείνο τον Νοέμβρη.

Αυτή η προσπάθεια δεν απευθύνθηκε απλά στον «κόσμο», αλλά στις ηγεσίες. Ήταν συστηματική η προσπάθεια να βγάλουν αποφάσεις τα συνδικάτα, και η ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ ενάντια στον πόλεμο και την συμμετοχή της Ελλάδας, να καλέσουν σε αντιπολεμικές απεργίες. Στο αντιπολεμικό κίνημα βρήκαν τη θέση τους ολόκληρα κομμάτια του ΠΑΣΟΚ,

σε μια εποχή που η κυβέρνηση Σημίτη ευθυγραμμιζόταν και συμμετείχε σε ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις όπως στο Αφγανιστάν.

Έτσι φτάσαμε να καλεί επίσημα ο Λαλιώτης τότε γραμματέας του ΠΑΣΟΚ, στη διαδήλωση της 15 Φλεβάρη «που οργανώνει η Συμμαχία Σταματήστε τον Πόλεμο», επισύροντας τη μίση του Αμερικάνου πρέσβη που έκανε ανεπίσημο διάβημα στην κυβέρνηση. Το πρόβλημα το είχε ο Σημίτης και η σοσιαλδημοκρατία του, όχι οι επαναστάτες που πρωταγωνίστησαν σε ένα κίνημα που έβαλε την σφραγίδα του στις μετέπειτα εξελίξεις.

Τον Δεκέμβριο του 2009 με την κυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου φρεσκοεκλεγμένη έγινε η πρώτη «ανεπίσημη» γενική απεργία. Σε αυτήν συναντήθηκαν οι δυνάμεις του ΠΑΜΕ, της ΑΔΕΔΥ, της ΟΛΜΕ και άλλων σωματείων που είχαν κηρύξει συμμετοχή στην απεργία, μαζί με τις δυνάμεις της αντικαπιταλιστικής αριστεράς που είχε σπρώξει σε αυτή την κατεύθυνση. Αυτή η απεργία έβαλε με την σειρά της την πίεση στην ηγεσία της ΓΣΕΕ να κηρύξει την κάπως ξεχασμένη σήμερα απεργία της 24 Φλεβάρη 2010 στην οποία συμμετείχαν 2,5 εκατομμύρια εργαζόμενοι. Έτσι άνοιξε ο κύκλος των γενικών απεργιών και των αγώνων που «υποδέχτηκαν» τα μνημόνια και γκρέμισαν, ανάμεσα στα άλλα τις μνημονιακές κυβερνήσεις.

Δεν είναι μόνο οι «οικονομικοί» αγώνες που προσφέρουν πρόσφατα παρα-

δείγματα ενιαίου μετώπου. Το αντιρατσιστικό και αντιφασιστικό κίνημα δεν θα είχε τη δύναμη που έχει σήμερα αν οι επαναστάτες που είναι στη καρδιά του δεν παίρναν τις ανάλογες πρωτοβουλίες από το 2009 κιόλας, όπως η συγρότηση της ΚΕΕΡΦΑ, και δεν διεκδικούσαν την κοινή δράση.

Η σύγχρονη επαναστατική αριστερά έχει άπειρες περισσότερες δυνατότητες να μεγαλώσει σε μια περίοδο σαν τη σημερινή απ' ότι είχε σε προηγούμενες εποχές. Είναι μεγαλύτερη από ποτέ, με περισσότερες εμπειρίες. Ταυτόχρονα, ο ρεφορμισμός είναι πράγματι σε κρίση.

Το γεγονός ότι σήμερα οι ρεφορμιστές είναι «μεταρρυθμιστές χωρίς μεταρρυθμίσεις» δεν ακυρώνει από την μια την υποχρέωση του επαναστατών να εμπλακούν με τις αντιφατικές ιδέες της εργατικής τάξης που παλεύει, από την άλλη όμως τους δίνει τη δυνατότητα να δείξουν στην πράξη τα όρια του κοινοβουλευτικού δρόμου.

Η πορεία του ΣΥΡΙΖΑ από ένα κόμμα που έδειχνε υποτίθεται το δρόμο στη ριζοσπαστική αριστερά της Ευρώπης, σε μια κυβέρνηση που η δεξιά κατρακύλα της είναι βαρέλι δίχως πάτο, προκαλεί σοκ στον κόσμο του, αλλά ταυτόχρονα οξύνει κάθε μέρα την κρίση του. Αυτή η εξέλιξη κάνει ακόμα πιο επιτακτική την πολιτική του ενιαίου μετώπου και προσφέρει ακόμα μεγαλύτερες ευκαιρίες για την πιο πλατιά εφαρμογή της.

Οι επαναστάτες μπορούν να παίρνουν πρωτοβουλίες σε όλα τα μέτωπα

της ταξικής πάλης που θα κερδίζουν ολόκληρα κομμάτια που έχουν αποδυναμωθεί ή απογοητεύονται από το κόμμα τους. Αυτό σημαίνει πάνω απ' όλα ότι η επαναστατική αριστερά πρέπει να ρίξει όλες τις δυνάμεις της στην στήριξη των αγώνων και στη προσπάθεια να οργανωθεί η βάση στους χώρους δουλειάς και να εξοπλιστεί πολιτικά με επιχειρήματα κόντρα στις σειρήνες του «ρεαλισμού». Ο Λένιν στην εποχή του είχε συμπυκνώσει αυτή την πολιτική παρέμβαση στην φράση «χτυπάμε μαζί, βαδίζουμε χωριστά». Διατηρεί όλη την επικαιρότητά της και σήμερα. ■

Σημειώσεις

1. Βλέπε Ντάνκαν Χάλας, Κομιντέρν-Η Τρίτη Διεθνής, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 1999, ιδιαίτερα πρώτο και δεύτερο κεφάλαιο.
2. Pierre Brou, The German Revolution 1917-1924, Haymarket Books 2006, σ.σ. 459-460.
3. Leon Trotsky, On the United Front, <https://www.marxists.org/archive/trotsky/1924/ffyci-2/08.htm#f1>
4. Για παράδειγμα βλέπε Λεάνδρος Μπόλαρης, «1926 - Γενική Απεργία στη Βρετανία», Εργατική Αλληλεγγύη 1221, <http://ergatikoi.gr/article.php?issue=1221&id=13678>
5. Σύμφωνα με την περιодολόγηση της σταλινικής Κομιντέρν η «δεύτερη περίοδος» ήταν η «προσωρινή σταθεροποίηση» του καπιταλισμού ανάμεσα στο 1924-1928 ενώ η «Τρίτη» σηματοδοτούσε την έναρξη της «τελειωτικής» κρίσης του.
6. Χάλας, οπ, σ.σ 138-139.
7. Κυκλοφορούν από το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο (2002) με τίτλο Η Πόλη ενάντια στο Φασισμό στην Γερμανία.
8. Λεάνδρος Μπόλαρης, «1934: Η στροφή προς τα Λαϊκά Μέτωπα», Σοσιαλισμός από τα Κάτω 102, <http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=45>

Μια αποκρυπτογράφηση που δεν τελειώνει ποτέ

Το βιβλίο του Άλεξ Καλλίνικος «Η Αποκρυπτογράφηση του Κεφάλαιου» που κυκλοφόρησε στα ελληνικά φέτος την άνοιξη είναι χωρίς αμφιβολία το βιβλίο της χρονιάς. Και όχι μόνο. Η προσπάθεια να κατανοήσουμε τη μέθοδο και τις κατακτήσεις της σκέψης του Μαρξ για να τις αξιοποιήσουμε στον αγώνα για να αλλάξουμε τον κόσμο συμπυκνώνει τις αναζητήσεις, τις αγωνίες και τα προχωρήματα χιλιάδων και χιλιάδων αγωνιστών της αριστεράς από τον καιρό του Μαρξ και του Ένγκελς μέχρι σήμερα.

Πρόκειται για μια προσπάθεια τόσο μακρόχρονη όσο και η πάλη της εργατικής τάξης για την απελευθέρωση της. Μια προσπάθεια που συμβαδίζει με αυτή την πάλη αλλά δεν περιορίζεται στο να την καθρεφτίζει. Αντίθετα, αγωνίζεται να την εμπλουτίσει με τη γνώση των νόμων κίνησης της κοινωνίας που θέλει να αλλάξει. Σε αυτό τον εμπλουτισμό έρχεται να συμβάλει το βιβλίο.

Έχουμε να κάνουμε, λοιπόν, με ένα φιλόδοξο έργο. Ο ίδιος ο συγγραφέας έχει επίγνωση των δυσκολιών και φροντίζει να προειδοποιήσει τον αναγνώστη λέγοντας «Θα ήθελα, κατ' αρχήν, να ξεκαθαρίσω στους συντρόφους που σκέφτονται να αγοράσουν και να διαβάσουν το βιβλίο μου: δεν πρόκειται για μια εισαγωγή στη Κεφάλαιο. Είμαι βέβαιος ότι υπάρχουν καλές εισαγωγές στο έργο του Μαρξ στα ελληνικά και θα έπρεπε να διαβάσετε αυτές πρώτα. Και ίσως μετά από αυτό θα έπρεπε να προσπαθήσετε να διαβάσετε τον πρώτο τόμο, τουλάχιστον, από το ίδιο το Κεφάλαιο. Το "Αποκρυπτογραφώντας το Κεφάλαιο" είναι, αν το θέλετε, ένα πιο απαιτητικό έργο».¹

Άλλωστε, ο ίδιος ο Καλλίνικος έχει γράψει ένα βιβλίο που παίζει το ρόλο της εισαγωγής στη ζωή και το έργο του Μαρξ.² Τώρα προχωράει πιο πέρα. Τι σημαίνει αυτό συγκεκριμένα;

Πρώτα απ' όλα, τη διερεύνηση της

Ο Πάνος Γκαργκάνας παρουσιάζει το νέο βιβλίο του Άλεξ Καλλίνικος που είναι απαραίτητος εξοπλισμός για την Αριστερά σήμερα

σχέσης ανάμεσα στη μέθοδο του Μαρξ και στη διαλεκτική του Χέγκελ. Όπως είναι γνωστό, ο Μαρξ είχε γράψει ότι

«η δική μου διαλεκτική μέθοδος δεν είναι μόνο διαφορετική από την Χεγκελιανή, μα είναι το κατευθείαν αντίθετό της. Για τον Χέγκελ, η ζωντανή λειτουργία του ανθρώπινου εγκέφαλου, δηλαδή το προτσές της νόησης -που με το όνομα 'Ιδέα' το μετατρέπει μάλιστα σε αυθυ-

πινο μυαλό και μεταφράζεται σε μορφές σκέψης. (...) Δήλωσα ανοιχτά μαθητής αυτού του ισχυρού διανοητή και έφτασα ακόμη, εδώ κι εκεί, στο κεφάλαιο για τη θεωρία της αξίας, να φλερτάρω με τους τρόπους έκφρασής του. Η μυθοποίηση που υφίσταται η διαλεκτική στα χέρια του Χέγκελ δεν τον εμποδίζει καθόλου να είναι ο πρώτος που παρουσίασε με τρόπο συνολικό και συνειδητό τη γενική μορφή με την οποία λειτουργεί. Στον Χέγκελ η διαλεκτική στέκεται με το κεφάλι κάτω. Πρέπει να την γυρίσουμε ώστε να στέκεται σωστά, για να ανακαλύψουμε τον ορθολογικό πυρήνα μέσα στο μυθοποιημένο κέλυφος».³

Μαρξ και διαλεκτική

Πώς, όμως, κατάφερε ο Μαρξ να γυρίσει τη διαλεκτική με τα πόδια κάτω; Την απάντηση δίνει ο ίδιος ο Μαρξ με αυτό που ονόμασε «ανοδική πορεία από το αφηρημένο στο συγκεκριμένο». Ο Καλλίνικος μας βοηθάει να ανακαλύψουμε πώς διαμορφώθηκε αυτή η μεθοδολογία της ανοδικής πορείας και την αξία που έχει. Ως συνοπτική περιγραφή, δανείζεται από τον Ζερόρ Ντυμενίλ την έκφραση "dosed abstraction" («δοσολογημένη αφαιρετική διαδικασία») και από τον Φρεντ Μόσλεϋ την έκφραση "sequential determination of key variables" («διαδοχικός προσδιορισμός των κύριων μεταβλητών»)⁴.

Οι «δόσεις» αυτής της «διαδοχικής» αφαιρετικής διαδικασίας δεν προκύπτουν αυθαίρετα. Ο Μαρξ πατάει πάνω στον Χέγκελ και στον Ρικάρντο και παίρνει σταδιακά τις αποστάσεις του και από τους δυο. Αλλά η αποστασιοποίηση δεν γίνεται απλά μελετώντας τις αντιφάσεις των ιδεών των μεγάλων δια-

πόστατο υποκείμενο- είναι ο δημιουργός του πραγματικού, ενώ ο πραγματικός κόσμος αποτελεί μόνο την εξωτερική, φαινομενική μορφή της 'Ιδέας'. Για μένα, αντίθετα, το ιδεατό δεν αποτελεί τίποτε άλλο παρά το πώς ο υλικός κόσμος αντικατοπτρίζεται από το ανθρώ-

νοητών. Γίνεται μέσα από τα ζητήματα που αναδεικνύουν οι πραγματικές ιστορικές, πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις. Οι θεωρητικές έννοιες με τις οποίες αναλύουμε την πραγματικότητα δεν διαδοχικές αφαιρέσεις που πατάνε στη μελέτη των δεδομένων. Ο Καλλίνικος προσεγγίζει το έργο του Μαρξ από αυτή τη σκοπιά.

Αυτή η αντιμετώπιση δεν είναι καινούργια. Στηρίζεται σε μια μεγάλη παράδοση. Ο Γκράμσι, παραδείγματός χάρι, γράφει στα Τετράδια της Φυλακής, ότι «οι ιδέες δεν γεννιούνται από άλλες ιδέες, ούτε οι φιλοσοφίες από άλλες φιλοσοφίες. Είναι μια συνεχώς ανανεούμενη έκφραση της πραγματικής ιστορικής εξέλιξης».⁵

Ο Τόνι Κλιφ, που υπήρξε ο πολιτικός δάσκαλος του Άλεξ Καλλίνικος, αφιερώνει ένα τμήμα της βιογραφίας που έγραψε για τον Λένιν στην επίδραση που άσκησαν ο Κλαούζεβιτς και ο Ένγκελς πάνω στη διαλεκτική σκέψη του Λένιν. Εκεί θυμίζει συγκεκριμένα την παρομοίωση που κάνει ο Κλαούζεβιτς με την καρποφορία στη φύση:

«Για να ευθυγραμμίσει κανείς τον κόσμο των εννοιών με τον πραγματικό κόσμο, χρειάζεται να καταφύγει στα αντίστοιχα αποτελέσματα της εμπειρίας, διότι, όπως πολλά φυτά καρποφορούν μόνο όταν δεν πετούν ψηλά βλαστάρια, έτσι και στις πρακτικές τέχνες τα θεωρητικά φύλλα και λουλούδια δεν πρέπει να ξεπετιούνται πολύ μακριά, αλλά να κρατιούνται κοντά στην εμπειρία που είναι και το σωστό τους έδαφος».⁶

Αξιοποιώντας αυτή την παράδοση, ο Καλλίνικος συγκροτεί μια γεροδεμένη αφήγηση για το πώς η μελέτη των πραγματικών εξελίξεων γύρω του βοηθούσε τον Μαρξ να διαμορφώνει τις έννοιες με τις οποίες μπορούσε να βαδίζει από το αφηρημένο στο συγκεκριμένο. Τα θεωρητικά προχωρήματα αναδεικνύονται πάντοτε ενταγμένα στη διαλεκτική διαδικασία αντιμετώπισης των προβλημάτων του πραγματικού κόσμου.

Ήδη από το δεύτερο κεφάλαιο του βιβλίου, ο Καλλίνικος συνδέει τη μελέτη των οικονομικών κρίσεων της εποχής του από τον Μαρξ με την διαμόρφωση της θεωρίας του για τις κρίσεις, την οποία παρουσιάζει στο έκτο κεφάλαιο. Γράφει:

«Ποιο ήταν, λοιπόν, το πρόβλημα με το οποίο ήρθε αντιμετώπιος ο Μαρξ, όταν ξεκίνησε το κείμενο που κατέληξε να γίνει γνωστό ως Grundrisse; Όπως

Ο Αντόνιο Γκράμσι έγραψε για την «συνεχώς ανανεούμενη έκφραση της πραγματικής ιστορικής εξέλιξης»

έχουμε δει, το ξέσπασμα μιας παγκόσμιας οικονομικής και χρηματιστικής κρίσης που ξεκίνησε στις Ηνωμένες Πολιτείες και στη συνέχεια απλώθηκε στη Βρετανία και την οικονομία ολόκληρου του υπόλοιπου κόσμου [το 1857], είχε παρακινήσει τον Μαρξ να ασχοληθεί ξανά με τις οικονομικές του μελέτες».⁷

Εκείνη την περίοδο «ο Μαρξ ήταν ένας από τους σημαντικότερους και πιο πολυδιαβασμένους δημοσιογράφους της εποχής του, ένας φημισμένος εμπειρογνώμονας για το σύνολο των οικονομικών και χρηματιστικών θεμάτων».⁸ Και βέβαια συνδύαζε τη δημοσιογραφική παρακολούθηση των οικονομικών εξελίξεων με την πολιτική δράση. Όπως υπογραμμίζει ο Καλλίνικος, ο Μαρξ προτοστάτησε στον αγώνα που έδωσε η Πρώτη Διεθνής ενάντια στη στρατιωτική επέμβαση της Βρετανίας στον αμερικάνικο Εμφύλιο Πόλεμο, και είχε αισιόδοξη αντιμετώπιση ακόμη και όταν τα πράγματα δεν πήγαιναν καλά, γιατί πίστευε ότι η συμμετοχή Μαύρων στο στρατό των Βορείων επαναστατικοποίησε τον πόλεμο.

Μπορεί όλα αυτά να έπαιξαν ρόλο στους αργούς ρυθμούς με τους οποίους ο Μαρξ προχωρούσε τη συγγραφή του Κεφάλαιου με αποτέλεσμα να πέσει στους ώμους του Ένγκελς η ολοκλήρωσή του, αλλά ταυτόχρονα έπαιξαν καθο-

ριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της μεθοδολογίας του και το ξεκαθάρισμα των αναλυτικών εννοιών που χρησιμοποίησε. Όσο για τους αργούς ρυθμούς, δεν είχαν να κάνουν μόνο με την τελειομανία του Μαρξ στο θεωρητικό επίπεδο, αλλά και με τον όγκο των εμπειρικών μελετών που τη συνόδευε: όπως γράφει ο Ένγκελς «ο δεύτερος τόμος θα είχε προ καιρού εκδοθεί [αλλά] μόνο τα βιβλία που αφορούν τα στατιστικά στοιχεία για τη Ρωσία φθάνουν τα δυο κυβικά μέτρα».⁹

Την ίδια προσέγγιση έχει ο Μαρξ στην αντιφατική σχέση του με τον Ρικάρντο. Ο Ντέιβιντ Ρικάρντο δεν ήταν «μόνο» ένας θεωρητικός της Πολιτικής Οικονομίας, αλλά ένας ενεργός μέτοχος στην οικονομική και πολιτική ζωή της Βρετανίας στην ταραχώδη περίοδο των Ναπολεόντιων Πολέμων.¹⁰

Ο Καλλίνικος ανατρέχει με εξαιρετικό τρόπο τόσο στις ιστορικές εξελίξεις όσο και στις θεωρητικές διαμάχες, για να παρουσιάσει την πορεία με την οποία ο Μαρξ κατάφερε να προχωρήσει την εργασιακή θεωρία της αξίας. Θυμίζει την εργατική αναταραχή που ξέσπασε μετά το τέλος των πολέμων και τη φρίκη του Ρικάρντο μετά τη σφαγή των εργατών στο Πιτερλού τον Αύγουστο του 1819. Και παράλληλα διανθίζει αυτό το τμήμα του βιβλίου με συνδέσεις

Ο Ρικάρντο προσπάθησε να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της οικονομίας μετά τους Ναπολεόντιους πολέμους

ντο».¹²

Με τη μετριοφροσύνη που τον χαρακτηρίζει, ο Καλλίνικος δηλώνει σε μια υποσημείωση σε αυτό το σημείο ότι «Εξαιτίας της ανεπάρκειάς μου, απέχω από τις αντιπαραθέσεις που αφορούν στο 'πρόβλημα του μετασχηματισμού' σε αυτό το βιβλίο». Στην πραγματικότητα, ισχύει και σε αυτόν τον τομέα η προειδοποίηση του συγγραφέα που αναφέραμε στην αρχή. Το διάβασμα του βιβλίου του προϋποθέτει μια εξοικείωση με τα ζητήματα και για να είμαστε συγκεκριμένοι, το βιβλίο του Κρις Χάρμαν «Καπιταλισμός Ζόμπι» είναι απαραίτητο για όσους θέλουν να κατανοήσουν τις συνδέσεις ανάμεσα στην εργασιακή θεωρία της αξίας και την μαρξιστική θεωρία για τις κρίσεις. Άλλωστε, ο Καλλίνικος αναφέρεται ρητά στον Χάρμαν και στον διάλογο μαζί του τόσο στο κεφάλαιο για τη Μέθοδο και τον Χέγκελ (σελίδα 228), όσο και στο τελευταίο κεφάλαιο για το Σήμερα (σελίδα 467).

Ένα σημείο στο οποίο αξίζει να σταθούμε, είναι τα όρια των μαθηματικών λύσεων του «προβλήματος του μετασχηματισμού». Έχουν υπάρξει πολλές (και χρήσιμες) τέτοιες απόπειρες. Ο Πιέρο Σράφα, ο οποίος υπήρξε επιμελητής της έκδοσης των έργων του Ρικάρντο, έκανε ίσως την πιο πλούσια συμβολή σε αυτόν τον τομέα με το έργο του «The production of commodities by means of commodities».¹³

Τέτοιες προσεγγίσεις μπορεί να δώσουν κάποιες χρήσιμες ιδέες για το ρόλο διάφορων μεταβλητών στη λειτουργία της καπιταλιστικής οικονομίας (συγκεκριμένα στην περίπτωση του Σράφα

για το ρόλο του τομέα παραγωγής εμπορευμάτων που δεν επανέρχονται ούτε στην παραγωγή ούτε στην κατανάλωση, όπως η πολεμική βιομηχανία), αλλά δεν μπορούν να αναγορευθούν σε «γενικό μοντέλο» που εκφράζεται με ένα σύστημα εξισώσεων. Ο Χάρμαν κάνει τη βασική παρατήρηση ότι τέτοια συστήματα εξισώσεων θεωρούν ως δεδομένη την ταυτόχρονη αλλαγή των μεταβλητών τους, ενώ στην πραγματικότητα οι αλλαγές επέρχονται σε διαφορετικούς χρόνους.¹⁴

Κρίση, ποσοστό κέρδους και "φούσκες"

Ο Καλλίνικος θυμίζει την παρατήρηση του Ρόμαν Ροσντόλσκι ότι «κάθε επανάσταση στις παραγωγικές δυνάμεις που λαμβάνει χώρα σε κοινωνική κλίμακα βάζει τέλος στη δεδομένη κατάσταση ισορροπίας των τομέων παραγωγής και οδηγεί μέσω κρίσεων και αναταράξεων κάθε είδους, σε μια νέα προσωρινή ισορροπία».¹⁵ Ένα σύστημα εξισώσεων δεν μπορεί να αποδώσει αυτές τις βίαιες μεταβάσεις από προσωρινή ισορροπία σε προσωρινή ισορροπία. Αυτή είναι μια προειδοποίηση σε όσους επιχειρούν να μαντέψουν το μέλλον του καπιταλισμού προεκτείνοντας έναν μαθηματικό τύπο σε οριακές τιμές (π.χ. αν τα ρομπότ αντικαταστήσουν την ανθρώπινη εργασία στην παραγωγή).

Ο Καλλίνικος αποφεύγει τις φορμαλιστικές παγίδες και υπερασπίζεται με ουσιαστικό τρόπο τη σπουδαιότητα της πτωτικής τάσης του ποσοστού κέρδους για τη μαρξιστική θεωρία των κρίσεων.

και αναλογίες με το σήμερα, ανάμεσα π.χ. στον Νόμο για τις Τράπεζες του 1844 και στην πολιτική της Θάτσερ, ή ανάμεσα στον Προυντόν και την άποψη του Τζορτζ Μονμπιό για τα αρνητικά επιτόκια.

Εντοπίζει τις επιρροές που δέχθηκε ο Μαρξ από τις διαμάχες εκείνης της περιόδου για το Χρήμα και οι οποίες του επέτρεψαν δημοσιογραφικά «την περίοδο της έξαψης του οικονομικού πανικού, το Νοέμβριο του 1857, [να προβλέπει] με ακρίβεια ότι εφόσον η κρίση θα επιδεινωθεί λόγω των περιορισμών που επέβαλε ο Νόμος στη δυνατότητα της Τράπεζας της Αγγλίας να παράγει πιστωτικό χρήμα, ο Νόμος θα πρέπει να ανασταλεί όπως συνέβη και κατά τη διάρκεια της κρίσης του 1847».¹¹

Μέσα από μια τέτοια πλούσια αναδρομή ο συγγραφέας μάς οδηγεί στο πώς «ο μετασχηματισμός των αξιών σε τιμές παραγωγής επιτρέπει στον Μαρξ ν' αποφυγεί τα σφάλματα του Ρικάρ-

Η ενότητα «Διασπάσεις της κρίσης» στο έκτο κεφάλαιο είναι ίσως το αποκορύφωμα του βιβλίου, όπου σμίγουν οι επεξεργασίες του συγγραφέα για τη μέθοδο του Μαρξ και τη λογική του Κεφάλαιου ανοίγοντας δυνατότητες για την κατανόηση της κρίσης του σύγχρονου καπιταλισμού.

Πιο συγκεκριμένα, ομαδοποιεί τους παράγοντες που εντοπίζει ο Μαρξ ως στοιχεία που οδηγούν τον καπιταλισμό σε κρίσεις σε τρεις κατηγορίες: η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τα στοιχεία που ανοίγουν τη δυνατότητα να υπάρξουν κρίσεις (η διακοπή της κυκλοφορίας χρήμα-εμπόρευμα-χρήμα), η δεύτερη περιλαμβάνει τους παράγοντες που επηρεάζουν την πορεία των κρίσεων (η σχέση μισθών, ανεργίας και επενδύσεων) και η τρίτη τους αποφασιστικούς μηχανισμούς (πτώση του ποσοστού κέρδους και πανικός στις χρηματαγορές).¹⁶

Μέσα από αυτή την επεξεργασία, πετυχαίνει δυο σημαντικά ξεκαθαρίσματα.

Το πρώτο αφορά τις αντιλήψεις που πιστεύουν ότι η κρίση έρχεται μέσα από την άνοδο των μισθών. Μια αντίληψη που έχει τις ρίζες της στον Ρικάρντο αλλά στη σύγχρονη εποχή έχει υιοθετηθεί από εργατίστικα ρεύματα της αριστεράς και ιδιαίτερα της αυτονομίας. Στην πραγματικότητα, το επίπεδο των μισθών είναι μεταβλητή που καθορίζεται από τις άλλες και όχι το αντίθετο. Το σύστημα πάσχει από δικές του αντικειμενικές αντιφάσεις που το ωθούν στην κρίση. Δεν χρειάζεται να «ενοχοποιήσουμε» τους μισθούς για να αποδείξουμε το ρόλο της εργατικής τάξης ως υποκείμενο της ανατροπής του συστήματος.

Για την ακρίβεια, ο ίδιος ο Καλλίνι-

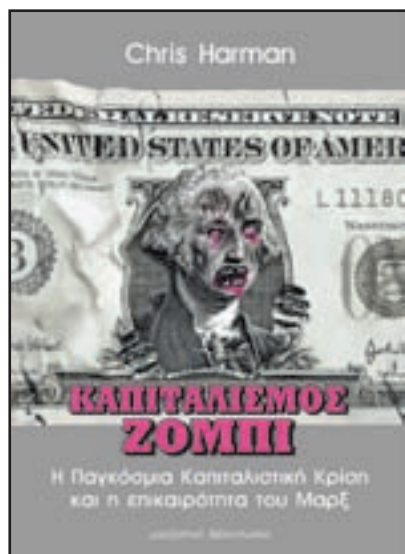
κος προχωράει στη συνέχεια στην υπεράσπιση της εργατικής τάξης από τις αντιλήψεις που τείνουν να την κατακερματίσουν, παραδείγματος χάρη σε προλεταριάτο και «πρεκαριάτο», θυμίζοντας και τα λόγια της Ρόζας Λούξεμπουργκ: «*Το κατώτατο στρώμα των ενδεών και των περιθωριοποιημένων που βρίσκουν δουλειά δύσκολα ή και καθόλου δεν είναι με κανένα τρόπο αποβράσματα εκτός της επίσημης κοινωνίας όπως τους παρουσιάζει η αστική τάξη για εννόητους λόγους, αλλά αντίθετα συνδέονται μέσω μιας ολόκληρης αλυσίδας ενδιάμεσων βημάτων με το ανώτερο, με την καλύτερη θέση, στρώμα των βιομηχανικών εργατών. (...) οι βιοτικές συνθήκες του κατώτατου στρώματος του προλεταριάτου ακολουθούν τους ίδιους νόμους της καπιταλιστικής παραγωγής και το προλεταριάτο αποτελεί ένα οργανικό σύνολο, μια κοινωνική τάξη οι ποικίλες διαβαθμίσεις στέρησης και καταπίεσης της οποίας μπορούν να γίνουν αντιληπτές σωστά μόνο με βάση τον καπιταλιστικό νόμο των μισθών ως σύνολο».¹⁷*

Το ξεκαθάρισμα ότι το επίπεδο των μισθών δεν είναι η καθοριστική μεταβλητή είναι χρήσιμο και απέναντι στις κενσυνανές θεωρίες που βλέπουν το ξεπέρασμα της κρίσης μέσα από την αύξηση της ζήτησης. Όσο οι καπιταλιστές ελέγχουν τις αποφάσεις για τις επενδύσεις με κριτήριο το αναμενόμενο ποσοστό κέρδους, τα όποια κίνητρα μέσα από την αυξημένη ζήτηση πέφτουν σε τσίχλο. Χρειαζόμαστε τη μαρξιστική κατανόηση της λογικής του καπιταλισμού για να υπερβούμε αυτό το φράγμα.

Ένα δεύτερο ξεκαθάρισμα στο οποίο

Η αποσύνδεση του ρόλου των τραπεζών από τη διαδικασία συσσώρευσης κερδών μέσα από την εκμετάλλευση της εργατικής τάξης στην παραγωγική διαδικασία χάνει από τα μάτια της την πραγματική δυναμική του καπιταλισμού σαν σύστημα

επιμένει ο Καλλίνικος είναι η σχέση ανάμεσα στην πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους και τα φαινόμενα της χρηματοπιστωτικής φούσκας. Πολλοί αναλυτές στέκονται στο δεύτερο σκέλος αυτής της σχέσης και το αναγορεύουν σε καθοριστικό ή φτάνουν ακόμη και να το ανεξαρτητοποιούν. Ιδιαίτερα μετά την κρίση του 2008 με τη χρεοκοπία της Λίμαν Μπράδερς, οι θεωρίες για financialisation (χρηματοπιστωτικοποίηση) γνωρίζουν άνθηση. Αλλά, όπως σημειώνει ο Καλλίνικος για την περίπτωση του Κώστα Λαπαβίτσα «η βασική του αδυναμία έγκειται στον ισχυρισμό ότι χρηματοοικονομικό κέρδος δεν προέρχεται μόνο από την απόσπαση υπεραξίας η οποία έχει δημιουργηθεί στη διαδικασία της παραγωγής αλλά επίσης και ‘απαλλοτριώνοντας εισόδημα και χρηματικά αποθέματα άλλων μέσω της λειτουργίας

του χρηματοπιστωτικού συστήματος».¹⁸

Η αποσύνδεση του ρόλου των τραπεζών από τη διαδικασία συσσώρευσης κερδών μέσα από την εκμετάλλευση της εργατικής τάξης στην παραγωγική διαδικασία μπορεί να ικανοποιεί το διαδεδομένο αίσθημα ενάντια στους τραπεζίτες ως αρπακτικά αλλά χάνει από τα μάτια της την πραγματική δυναμική του καπιταλισμού σαν σύστημα. Κοντεύουν δέκα χρόνια από το ξέσπασμα της σημερινής κρίσης και οι τράπεζες δεν έχουν καταφέρει να ξεφύγουν από το ρόλο του αδύναμου κρίκου (βλέπε πχ την τωρινή κρίση της Ντόιτσε Μπανκ). Ο λόγος για αυτό δεν είναι ότι οι τράπεζες έχουν πάψει να ληλατούν πχ τα σπίτια των εργατών, αλλά το γεγονός ότι η οικονομία δεν ανακάμπτει. Χωρίς ανάκαμψη της ευρύτερης κερδοφορίας μέσα από την παραγωγή, οι τραπεζίτες είναι ανίσχυροι.

Ολόκληρο το βιβλίο είναι ένας συνεχής διάλογος με όλο το φάσμα των διανοούμενων που αναφέρονται στον Μαρξ, θετικά ή αρνητικά. Αυτό είναι μια από τις δυσκολίες του βιβλίου καθώς το φάσμα των «συνομιλητών» είναι τεράστιο. Αλλά είναι αναμφίβολα πλούτος. Ο Καλλίνικος είναι ανοιχτός στον εντοπισμό της όποιας χρήσιμης συμβολής του καθένα που μπήκε στον κόπο να δουλέψει πάνω στις ιδέες του Μαρξ, αλλά δεν διστάζει να ξεκαθαρίσει τα λάθη όπου κι αν τα εντοπίζει.

Προφανώς αυτό ισχύει για τον Αλτουσέρ που έχει την τιμητική του, με ξεχωριστό παράρτημα στο τέλος. Όμως ο Καλλίνικος απαντάει εμπειριστωμένα στην «επιστημολογική ρήξη» που επιχειρεί να τοποθετήσει ο Αλτουσέρ ανάμεσα στο νεαρό και τον «ώριμο» Μαρξ.

Πιο επείγουσες είναι οι παρατηρήσεις που κάνει ο Καλλίνικος για τη δουλειά του Ντέιβιντ Χάρβεϊ, ο οποίος ασκεί μαζική επιρροή στους αντικαπιτα-

Έχουμε να κάνουμε με ένα βιβλίο που έχει την ικανότητα να ακουμπάει τα πιο άμεσα ζητήματα που απασχολούν τη σύγχρονη αριστερά

λιστές ακτιβιστές του αγγλοσαξονικού κόσμου και όχι μόνο. Αναγνωρίζει ανεπιφύλακτα τη συμβολή του Χάρβεϊ, παραδείγματος χάρη στην εξαιρετική πρωτοποριακή μελέτη των αλλαγών που πέρασε ο καπιταλισμός την εποχή που έγραφε ο Μαρξ και τη σχέση τους με τη χωροταξία.¹⁹

Αλλά όταν φτάνει στη θεωρία των κρίσεων, αναδεικνύει την αδυναμία του Χάρβεϊ να συλλάβει τη σύνδεση ανάμεσα στην πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους και τις χρηματοπιστωτικές κρίσεις καθώς και την λαθεμένη στάση του να αποδίδει τις κρίσεις σε ένα πλήθος παράγοντες χωρίς συνοχή.²⁰

Έχουμε να κάνουμε, λοιπόν, με ένα βιβλίο που έχει όλα τα δύσκολα γνωρίσματα μιας φιλοσοφικής μελέτης, αλλά ταυτόχρονα έχει την ικανότητα να ακουμπάει τα πιο άμεσα ζητήματα που απασχολούν τη σύγχρονη αριστερά. Όπως γράφει ο ίδιος ο συγγραφέας στον επίλογο «Οι αντιπαράθεσεις για την ερμηνεία του Κεφάλαιου [του Μαρξ] έχουν ως υπόβαθρο πολιτικούς προβληματισμούς (...) αυτό που τις χρωματίζει είναι η εμπειρία του καπιταλισμού στη νεοφιλελεύθερη εποχή του. Η μαρξιστική αριστερά βρέθηκε αντιμέτωπη με δυο σχετιζόμενες ερωτήσεις: κατόρθωσε η νεοφιλελεύθερη αναδιάρθρωση του κα-

πιταλισμού να βάλει το σύστημα σε μια νέα τροχιά ανάπτυξης; Κατόρθωσε επίσης να πολτοποιήσει την εργατική τάξη σε τέτοιο βαθμό ώστε να είναι ανίκανη να δράσει ως συλλογικό υποκείμενο».²¹

Ο Καλλίνικος «αποκρυπτογραφεί» το Κεφάλαιο για να μας προτείνει απαντήσεις ικανές να ξεοπλίσουν τους αντικαπιταλιστές του σήμερα. Και καταφέρει να πάει παραπάνω. Να μας ξεοπλίσει για να συνεχίσουμε την αποκρυπτογράφηση μέχρι να ξεπεράσουμε όλες τις προκλήσεις του καπιταλισμού μέσα στην κρίση του και να φτάσουμε στην ανατροπή του. ■

Σημειώσεις

1. Μιλώντας στις εκδηλώσεις «Μαρξισμός 2016», βλέπε στο περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα κάτω» Νο 117, Ιούνης-Ιουλίου 2016.
2. «Οι επαναστατικές ιδέες του Καρλ Μαρξ», Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, 1η έκδοση στα ελληνικά 1998.
3. Στον επίλογο στη δεύτερη γερμανική έκδοση του Κεφάλαιου (1873). <https://www.marxists.org/archive/marx/works/download/pdf/Capital-Volume-1.pdf>. Αναφέρεται από τον Άλεξ Καλλίνικος στο «Αποκρυπτογράφηση» στη σελίδα 120.
4. Η Αποκρυπτογράφηση του Κεφάλαιου, σελ. 216
5. Antonio Gramsci, Selections from the Prison Notebooks, Lawrence and Wishart, London 1971, σελ.200-1, "Against Byzantinism".
6. Τόνι Κλιφ, Λένιν, τόμος 1 «1893-1914, Τα χρόνια της συγκρότησης των Μπολσεβίκων», εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία, 1995, σελ.262-3. Η παραπομπή στον Κλαούζεβιτς είναι στο βιβλίο του «On War», αγγλική έκδοση 1971, σελ.91.
7. Η Αποκρυπτογράφηση του Κεφάλαιου, σελ. 128
8. Μίκαιλ Κράϊτκε, "The first World Economic Crisis: Marx as an Economic Journalist", αναφέρεται από τον Καλλίνικος στο «Αποκρυπτογράφηση» σελ. 62
9. Η Αποκρυπτογράφηση του Κεφάλαιου, σελ. 59.
10. Βλέπε σχετικά και τη βιογραφία του Ρικάρντο στο βιβλίο του Ισαάκ Ίλντς Ρούμπιν «Ιστορία των Οικονομικών Θεωριών» («A History of Economic Thought»), Κριτική, 1993
11. Η Αποκρυπτογράφηση του Κεφάλαιου, σελ. 138
12. Η Αποκρυπτογράφηση του Κεφάλαιου, σελ. 165
13. Piero Sraffa, Παραγωγή εμπορευμάτων μέσω εμπορευμάτων, Σύγχρονα θέματα, 1985
14. Κρις Χάρμαν, Καπιταλισμός Ζόμπι, σελίδα 74 στην αγγλική έκδοση
15. Roman Rosdolsky, The Making of Marx's Capital, London 1977, σελ. 495-6. Αναφέρεται στο «Αποκρυπτογράφηση» στη σελ. 415
16. Η Αποκρυπτογράφηση του Κεφάλαιου, σελ. 385
17. Rosa Luxemburg, Introduction to Political Economy, The Complete Works of Rosa Luxemburg, σελ. 289. Αναφέρεται από τον Καλλίνικος στο «Αποκρυπτογράφηση» σελ. 497.
18. Κώστας Λαπαβίτσας, Κέρδος χωρίς παραγωγή, σελ. 222. Αναφέρεται από τον Καλλίνικος στο «Αποκρυπτογράφηση» σελ. 471.
19. Η Αποκρυπτογράφηση του Κεφάλαιου, σελ. 390-1
20. Η Αποκρυπτογράφηση του Κεφάλαιου, σελ. 458-9
21. Η Αποκρυπτογράφηση του Κεφάλαιου, σελ. 502

Deutsche Bank

Βιβλιοκριτική

Ποιός γράφει
την ιστορία

Τάσος Κωστόπουλος

Κόκκινος Δεκέμβρης

Το ζήτημα της επαναστατικής βίας

Τιμή 16€, 270 σελίδες

Εκδόσεις Βιβλιόγραμμα, 2016

Το νέο βιβλίο του Τάσου Κωστόπουλου αποτελεί μια εντυπωσιακή ανάλυση ενός δύσκολου θέματος: της επαναστατικής βίας του Δεκέμβρη του 1944. Ο Δεκέμβρης είναι αναμφίβολα η κατεξοχήν στιγμή που η άρχουσα τάξη της Ελλάδας είδε το χάρο με τα μάτια της: μεταξύ 6-18 Δεκέμβρη η εξουσία των αστών στη χώρα περιοριζόταν σε ένα τρίγωνο μεταξύ Ομόνοιας, Συντάγματος και Κολωνακίου, την περίφημη Σκοπιτία.

Δεν είναι φυσικά τυχαίο ότι τα Δεκεμβριανά αποτελούν κόκκινο πανί για την αστική τάξη, από τους επίσημους κρατικούς μηχανισμούς και τις ακροδεξιές και φασιστικές παραφυάδες μέχρι τους ρεβιζιονιστές φιλελεύθερους ιστορικούς τύπου Καλύβα και Μαραντζίδη. Όπως δείχνει διεξοδικά ο Κωστόπουλος στο πρώτο μέρος του βιβλίου, οι εικόνες των αιμοδιψών και βάρβαρων κομμουνιστών, του όχλου που πλιατσικολογεί και τρομοκρατεί, χρησιμοποιήθηκαν ως μπαμπούλας για το τι πραγματικά σημαίνει η προσπάθεια για επαναστατική αλλαγή της κοινωνίας. Αλλά και ένα σημαντικό μέρος της Αριστεράς αντιμετωπίζει τα Δεκεμβριανά με αμηχανία. Για τη ρεφορμιστική αριστερά τα Δεκεμβριανά ήταν μια ατυχής και αποφευκταία εξέλιξη, στην οποία οδήγησαν είτε οι μηχανορραφίες των Άγγλων να δημιουργήσουν εμφύλιο σπαραγμό,

είτε τα πολιτικά λάθη της ηγεσίας του ΚΚΕ. Άλλοι πάλι προσπαθούν είτε να ελαχιστοποιήσουν τη βία των Δεκεμβριανών, είτε να ερμηνεύσουν τις πλευρές που δεν τους αρέσουν μέσω της προβοκατορολογίας. Για όποιον πιστεύει, όπως δήλωνε η Παπαρήγα το Δεκέμβρη του 2008 στη Βουλή, ότι «η πραγματική λαϊκή εξέγερση δεν πρόκειται να σπάσει ούτε ένα τζάμι», η κόκκινη βία των Δεκεμβριανών είναι θέμα προς αποφυγή.

Απέναντι σε αυτές τις προσεγγίσεις, ο Κωστόπουλος παρουσιάζει μια διεξοδική ανάλυση της βίας των Δεκεμβριανών, που επικεντρώνεται σε τρεις βασικούς άξονες. Ο πρώτος είναι οι εκτελέσεις που πραγματοποιήθηκαν από την ΟΠΛΑ και τη μετεξέλιξη της, την Εθνική Πολιτοφυλακή· ο δεύτερος είναι οι καταστροφές που προκάλεσαν οι ανατινάξεις κτηρίων και τα οδοφράγματα, και οι επιτάξεις και λεηλασίες αγαθών και χώρων· ο τρίτος είναι το ζήτημα των ομήρων που συνελήφθησαν και αναλόγως την περίπτωση αφέθηκαν, εκτοπίστηκαν ή εκτελέστηκαν. Ο Κωστόπουλος κά-

νει μια εξαιρετική προσπάθεια να καταγράψει τις πραγματικές διαστάσεις αυτών των φαινομένων, αποφεύγοντας τόσο την «πτωματολογία» της Δεξιάς, όσο και τις ωραιοποιήσεις και τις στρογγυλοποιήσεις.

Αυτό συνιστά αναμφίβολα μια σημαντική ιστορική συνεισφορά, αλλά ακόμα πιο σημαντική είναι η προσπάθεια του να μην παραμείνει στο στάδιο της περιγραφής, αλλά να προσφέρει μια ιστορική ερμηνεία των φαινομένων της επαναστατικής βίας. Αυτό που προκύπτει ξεκάθαρα από τις περιγραφές του βιβλίου είναι ότι η βία των Δεκεμβριανών δεν είναι ένα μονολιθικό φαινόμενο, αλλά μια σύνθετη αλληλουχία από παράγοντες. Δε χωρά αμφιβολία ότι τμήμα της βίας ήταν το ξεκαθάρισμα προσωπικών λογαριασμών και η προσπάθεια να εξασφαλιστεί η βιολογική επιβίωση με κάθε μέσο στις δύσκολες συνθήκες των Δεκεμβριανών. Είναι επίσης σαφές ότι οι εκτελέσεις από την ΟΠΛΑ αρχαιομαρξιστών και τροτσκιστών, που ήταν ακόμα και μέλη του ΕΑΜ, ήταν απόρροια της σταλινικής προσπάθειας να ελέγξουν το κίνημα τσακίζοντας οποιαδήποτε προσπάθεια αριστερής αντιπολίτευσης.

Όμως αυτές οι πλευρές έπαιξαν σχετικά μικρό ρόλο σε σχέση με δυο άλλα φαινόμενα, πολύ μεγαλύτερης έκτασης και σημασίας. Το πρώτο είναι η σύγκρουση μεταξύ της Εαμικής αντίστασης και των αντιπάλων της, του συμπλέγματος των κρατικών μηχανισμών (δικαστές, αστυνομία, στρατός, ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί), των Ταγμάτων Ασφαλείας και των ακροδεξιών οργανώσεων. Όπως δείχνει ο Κωστόπουλος, ένας μεγάλος αριθμός των εκτελεσθέντων και των ομήρων προερχόταν από αυτές τις κατηγορίες. Η Αντίσταση είχε πληρώσει

βαρύ φόρο αίματος από τις εκτελέσεις και τα αντίποινα των Γερμανοτσολιάδων και των φασιστών, και η τιμωρία τους συνιστούσε ένα από τα βασικά αιτήματα της Απελευθέρωσης, το οποίο το αστικό κράτος όπως αποδείχτηκε δεν είχε καμιά πρόθεση να τιμήσει. Οι συνεργάτες των Γερμανών παρέμεναν ατιμώρητοι στα πόστα τους και έπαιξαν νευραλγικό ρόλο στην προσπάθεια των αστών να τσακίσουν το κίνημα στα Δεκεμβριανά. Αν η Αριστερά ήθελε να επικρατήσει στη σύγκρουση, η αναμέτρηση με αυτούς τους μηχανισμούς ήταν αναγκαία.

Ο άλλος παράγοντας που προκύπτει με τόση ευγλωττία από τις περιγραφές του Κωστόπουλου είναι η βαθιά ταξική υφή των Δεκεμβριανών. Ενώ οι λαϊκές μάζες πεινούσαν, υπέφεραν και πέθαιναν στη διάρκεια της Κατοχής, οι αστοί είχαν χρησιμοποιήσει τις ίδιες συνθήκες για να απαλλαγούν από τους μαχητικούς εργάτες τους, να τσακίσουν τα μεροκάματα και τις εργασιακές συνθήκες, να πλουτίσουν μέσω του μαυραγοριτισμού, να ζουν πολυτελώς ανάμεσα στους λιμοκτονούντες. Ο Δεκέμβρης ήταν η στιγμή που η συσσωρευμένη ταξική οργή των από τα κάτω βγήκε στη επιφάνεια. Η εξοργισμένη περιγραφή ενός αστού για το πως το υπηρετικό προσωπικό είχε το «θράσος» να θεωρεί δικιά του και να χρησιμοποιεί τη βίλλα του συλληφθέντος αφεντικού του αποτυπώνει ξεκάθαρα την ταξική διάσταση της επαναστατικής βίας.

Την επαύριο της Απελευθέρωσης τα ΚΚ σε όλη την Ευρώπη προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν τη μαζικότητα και τη δυναμικότητα των κινημάτων της Αντίστασης προκειμένου να διαπραγματευτούν την είσοδο τους στις κυβερνήσεις και το ρόλο τους στο κοινοβουλευτικό παιχνίδι. Η ιδιομορφία της Ελλάδας ήταν ο συνδυασμός της αδυναμίας της αστικής τάξης να ελέγξει την κατάσταση μετά το ρόλο της στην Κατοχή, και της ύπαρξης ενός μαζικού και οργανωμένου κινήματος από τα κάτω, ιδιαίτερα στις πόλεις. Η επιλογή της ηγεσίας του ΚΚΕ στα Δεκεμβριανά για μια ελεγχόμενη σύγκρουση που θα βελτίωνε τη διαπραγματευτική της θέση, συνάντη-

σε την απροθυμία για οποιονδήποτε συμβιβασμό μιας άρχουσας τάξης που είχε δει το χάρο με τα μάτια της, και «εκτροχιάστηκε από την υπόγεια κοινωνική δυναμική του αθηναϊκού ΕΑΜ σε αυθεντικό επαναστατικό ξέσπασμα». Δυστυχώς, όποιος κάνει μισή επανάσταση σκάβει μόνο το δικό του τάφο. Αλλά το βιβλίο του Κωστόπουλου είναι ένα πολύτιμο ντοκουμέντο για τους αγωνιστές που θέλουν οι αγώνες του μέλλοντος να μην καταλήξουν ξανά στην ήττα.

Κώστας Βλασόπουλος

Ο δρόμος για την απελευθέρωση

Αλεξάνδρα Κολοντάι

Το γυναικείο ζήτημα

Από την πρωτόγονη κοινωνία στη σύγχρονη εποχή

Τιμή 14€, 288 σελίδες

Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή 2016

Το βιβλίο «Το γυναικείο ζήτημα – από την πρωτόγονη κοινωνία στη σύγχρονη εποχή» της Αλεξάνδρας Κολοντάι, που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, αποτελεί μία ιστορική αναδρομή στη θέση της γυναίκας από την πρωτόγονη κοινωνία μέχρι το σύγχρονο καπιταλισμό. Το βιβλίο αποτελεί ταυτόχρονα και ένα πανόραμα των μαχών που έδωσε το γυναικείο κίνημα από τα πρώτα του βήματα, την περίοδο της γαλλικής επανάστασης, μέχρι και τις αρχές του 20ου αιώνα.

Η Κολοντάι αφιέρωσε όλη της τη ζωή παλεύοντας ενάντια στη γυναικεία καταπίεση, με στόχο να γίνει το γυναικείο ζήτημα υπόθεση ολόκληρου του εργατικού κινήματος, έχοντας καθαρό ότι η ταξική πάλη κόντρα στο καπιταλιστικό σύστημα για μία σοσιαλιστική κοινωνία θα οδηγήσει στο ξεπέρασμά της. Έδωσε τη μάχη για την οργάνωση των γυναικών μέσα στα συνδικάτα και το επαναστατικό κόμμα. Το 1908, η Κολοντάι, οργάνωσε το Πανρωσικό συνέδριο Γυναικών στην Πετρούπο-

λη. Το 1907, μαζί με την Κλάρα Τσέκιν πήραν την πρωτοβουλία να συγκαλέσουν το πρώτο διεθνές συνέδριο σοσιαλιστριών γυναικών στην Στουτγάρδη. Το 1910 στο δεύτερο συνέδριο στην Κοπεγχάγη, υιοθετήθηκε η 8η Μάρτη ως Διεθνής Ημέρα της Γυναίκας. Ο πρώτος εορτασμός έγινε το 1911 και συνεχίστηκε μέχρι το ξέσπασμα του Α' Παγκόσμιου Πολέμου σε όλες τις μεγάλες πόλεις της Ευρώπης, πριν φτάσει να γίνει η αρχή της Ρώσικης Επανάστασης το 1917.

Μετά την επανάσταση η Κολοντάι έγινε Λαϊκός Κομισάριος για την Κοινωνική Πρόνοια. Αλλά ακόμη και τότε συνέχισε να δίνει τη μάχη κατά της γυναικείας καταπίεσης με την ίδρυση του Ζενοτντέλ ή "Τμήμα Γυναικών" το 1919. Η οργάνωση αυτή δούλευε για την βελτίωση των συνθηκών της ζωής των γυναικών, κυρίως της υπαίθρου, με στόχο την καταπολέμηση του αναλφαριθμισμού, της σεξιστικής συμπεριφοράς των ανδρών και την υπεράσπιση των νέων νόμων περί γάμου, εκπαίδευσης και γυναικείας εργασίας που τέθηκαν σε εφαρμογή μετά την επανάσταση. Το Ζενοτντέλ έκλεισε τελικά το 1930.

Το βιβλίο «Το γυναικείο ζήτημα – από την πρωτόγονη κοινωνία στη σύγχρονη εποχή» αποτελεί κομμάτι αυτής της προσπάθειας. Βασίζεται σε δώδεκα διαλέξεις που έδωσε η ίδια η συγγραφέας την άνοιξη του 1921 στο πανεπιστήμιο Σβερντλόβ του Λένινγκραντ σε φοιτήτριες που

προετοιμάζονταν για να δουλέψουν στους γυναικείους τομείς. Στόχος της Κολοντάι ήταν να αποχτήσουν τα νέα κορίτσια μία γενική άποψη της μαρξιστικής θεωρίας πάνω στο γυναικείο ζήτημα, αναδεικνύοντας ότι η γυναικεία καταπίεση είναι γέννημα θρέμμα της ταξικής κοινωνίας και μπορεί να ξεπεραστεί μέσα από την ανατροπή της, κόντρα στις απόψεις των φεμινιστριών της εποχής που υποστήριζαν ότι η καταπίεση οφείλεται στη σύγκρουση ανάμεσα στα δύο φύλα.

Μέσα από μία εντυπωσιακή ιστορική αναδρομή που ξεκινά από την πρωτόγονη κοινωνία, τη φεουδαρχία, την περίοδο της άνθισης της βιοτεχνικής παραγωγής και την περίοδο του καπιταλισμού, η Κολοντάι επιχειρεί να γκρεμίσει τον αστικό μύθο της «γυναικείας φύσης», με βάση την οποία η γυναικεία ιδιαιτερότητα οδήγησε με φυσικό τρόπο στην υποταγή της στον άντρα «που υπάρχει από καταβολής κόσμου και έτσι δεν γίνεται ν' αλλάξει». Το βασικό σκεπτικό που διαπερνά όλο το βιβλίο είναι ότι ο ρόλος της γυναίκας στην κοινωνία, τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματά της όσο και τα δικαιώματα στο γάμο, καθορίζονται από τη θέση της στην παραγωγή.

Την περίοδο του πρωτόγονου κομμουνισμού η γυναίκα απολάμβανε όχι μόνο την απόλυτη ισότητα δικαιωμάτων μέσα στη φυλή αλλά πολλές φορές κατείχε και ηγετική θέση, ιδιαίτερα στις αγροτικές φυλές. Ο λόγος ήταν γιατί οι γυναίκες ασχολήθηκαν με τη γεωργία που ήταν ζωτικής σημασίας για την επιβίωση της φυλής.

Η θέση της γυναίκας μέσα στην κοινωνία ανατράπηκε όταν ο πρωτόγονος κομμουνισμός αντικαταστάθηκε από ένα κοινωνικό-οικονομικό σύστημα βασισμένο πάνω στην ιδιοκτησία και το εμπόριο και η κοινωνία άρχισε να χωρίζεται σε τάξεις, κάτι που οφείλεται με τη σειρά του στη δυνατότητα συσσώρευσης των αγαθών μέσα από τη ανάπτυξη των εργαλείων και των τεχνών. Η γεωργία έχασε σιγά σιγά την αξία της αφού έγινε δουλειά για σκλάβους. Η συνέπεια της ατομικής ιδιοκτησίας ήταν ότι χρειάζονταν πλέον ένα οικιακό νοικοκυριό σε

αντίθεση με το κοινοτικό νοικοκυριό που υπήρχε στην προηγούμενη περίοδο. Το αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία μιας οικογένειας κλειστής και απομονωμένης όπου η γυναίκα μετατράπηκε σε όργανο τεκνοποίησης και υποδουλώθηκε στην εξουσία του πατέρα και του συζύγου σε όλη τη διάρκεια των αιώνων.

Η περιγραφή της Κολοντάι για τη θέση της γυναίκας στο Μεσαίωνα και το πώς αντιμετωπίστηκε από τη Καθολική Εκκλησία ίσως είναι γροθιά για όλα τα σημερινά ισλαμοφοβικά στερεότυπα, για την καταπίεση της γυναίκας στο Ισλάμ. *“Όσο πιο έξυπνη και καλλιεργημένη ήταν μία γυναίκα τόσο περισσότερο κινδύνευε να χαρακτηριστεί μάγισσα από τον κλήρο”*. Ανάμεσα στον 15ο-17ο αιώνα, χιλιάδες υποτιθέμενες μάγισσες ανέβηκαν στην πυρά, όπου καίγονταν ζωντανές αφού καταδικάζονταν για επαφές με το διάβολο. Όπως εξηγεί, η Κολοντάι ο Χριστιανισμός υποστήριζε την ύπαρξη μιας “αμαρτωλής φύσης” της γυναίκας, με αποτέλεσμα ακόμα και βίαιες διώξεις σε βάρος γυναικών λόγω εγκυμοσύνης εκτός γάμου. Σε όλη τη διάρκεια του 20ου αιώνα (ακόμα και σήμερα στην Πολωνία) οι γυναίκες προσπάθησαν να αποτινάξουν από πάνω τους αυτά τα σεξιστικά στερεότυπα, παλεύοντας για το δικαίωμα στην έκτρωση και στο ελεύθερο διαζύγιο.

Τις πρώτες αρχές του γυναικείου κινήματος η Κολοντάι τις εντοπίζει στην περίοδο της Γαλλικής Επανάστασης. Περιγράφει μάλιστα μία γυναικεία διαδήλωση που οργανώθηκε το 1780 και βάδισε προς τις Βερσαλλίες. Οι τεχνίτριες, οι αγρότισσες, εργάτριες που δούλευαν στο σπίτι, στο εργοστάσιο ή στη βιομηχανία και που υπέφεραν απάνθρωπα από την πείνα και μισούσαν την αριστοκρατία, στρατεύθηκαν στον αγώνα για μία καινούργια Γαλλία.

Όμως η Γαλλική Επανάσταση δεν κατόρθωσε να αλλάξει ριζικά τη ζωή των γυναικών, παρά το γεγονός ότι οι γυναίκες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο. Μπορεί με το Σύνταγμα της Γαλλίας ή της Αμερικής να καταργήθηκε η Δουλεία ωστόσο δεν παραχωρήθηκαν στη γυναίκα ίσα δικαιώματα. Ο αγώνας για το δικαίωμα

της γυναικείας ψήφου και το δικαίωμα εκλογιμότητας ήταν η κυριότερη διεκδίκηση των φεμινιστριών την περίοδο του 19ου αιώνα.

Ο καπιταλισμός ανάγκασε τη γυναίκα στη μαζική είσοδό της στην παραγωγή και δημιούργησε έτσι την απαραίτητη προϋπόθεση για την ανεξαρτητοποίησή της από τον άντρα. Όμως, όπως τονίζει η Κολοντάι παρά το γεγονός αυτό, υπάρχει πάντα μία «αξεπέραστη αντίφαση» ανάμεσα στη σημασία της γυναικείας εργασίας και την εξαρτημένη και χωρίς δικαιώματα θέση της γυναίκας μέσα στην οικογένεια και την κοινωνία. Αυτή η αντίφαση είναι η πηγή της καταπίεσης αλλά ταυτόχρονα και η αιτία που γεννά την αντίσταση των γυναικών ενάντια στις διακρίσεις.

Ακριβώς αυτή η διαδικασία συνέβη στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα, μία περίοδος αποφασιστικής καμπής για τα δικαιώματα της γυναίκας. Μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο ο αριθμός των εργαζόμενων γυναικών εκτινάχθηκε. Στην περίοδο 1914 - 1918 η γυναικεία εργασία αυξήθηκε σε διάφορους κλάδους ανάμεσα στο 70% με 400%. Όμως οι μισθοί των γυναικών εξακολουθούσαν να είναι χαμηλότεροι των αντρών. Αυτή η τεράστια αντίφαση γέννησε τεράστιες αντιτάσεις από την πλευρά των γυναικών.

Ήδη από την άνοιξη του 1915 οι εργάτριες του Βερολίνου οργάνωσαν μία μαζική διαδήλωση προς το Ράιχσταγκ. *«Στις περισσότερες χώρες έγιναν βίαιες στάσεις ενάντια στον πόλεμο και τον πληθωρισμό. Στο Παρίσι το 1916 οι γυναίκες ρίχτηκαν στα μαγαζιά και λεηλάτησαν τις αποθήκες του άνθρακα. Τον Ιούνιο του 1916 η Αυστρία γνώρισε έναν πραγματικό τριήμερο ξεσηκωμό, όταν οι γυναίκες άρχισαν να διαδηλώνουν ενάντια στον πόλεμο και τον πληθωρισμό. Μετά την κήρυξη του πολέμου και στη διάρκεια της επιστράτευσης οι γυναίκες ξάπλωναν στις γραμμές του τρένου για να εμποδίσουν έστω και για μερικές ώρες την αναχώρηση των στρατιωτών για την κόλαση του πολέμου»*. Το αποκορύφωμα ήταν η εξέγερση των γυναικών της Ρωσίας

στις 23 Φλεβάρη του 1917 (ημέρα της γυναίκας) που έμελλε να γίνει η αρχή της Ρώσικης Επανάστασης. Έτσι κάτω από την πίεση των επαναστατικών αναταραχών που συγκλόνισαν την Ευρώπη μετά τον πόλεμο και κυρίως εξ αιτίας της επανάστασης στη Ρωσία, η αστική τάξη αναγκάστηκε να παραχωρήσει σε ορισμένα σημεία δικαιώματα στις γυναίκες.

Στα τελευταία κεφάλαια του βιβλίου η Κολοντάι μιλά για τις τεράστιες αλλαγές που έφερε στη ζωή των γυναικών η εργατική δημοκρατία στη Ρωσία. Από τα δικαιώματα στο ελεύθερο διαζύγιο. Από τη νομοθεσία για την προστασία της μητρότητας, τους παιδικούς σταθμούς αλλά κυρίως τη συμμετοχή των γυναικών όχι μόνο στην παραγωγική διαδικασία αλλά στον εργατικό έλεγχο όλης της κοινωνίας μέσα από το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι στα εργατικά συμβούλια.

Όπως λέει η Κολοντάι στο κλείσιμο του βιβλίου: «αν η δικτατορία της ατομικής ιδιοκτησίας κρατούσε δούλα τη γυναίκα για αιώνες ολόκληρους. Χάρη στη δικτατορία του προλεταριάτου, η γυναίκα μπορεί σήμερα να κατακτήσει την ελευθερία της».

Κατερίνα Θωίδου

Η μάχη συνεχίζεται

Δημήτρης Σκλαβενίτης

Κάτσε καλά Γεράσιμε

**Μαθητικό κίνημα
και καταλήψεις 1974-2000**

Τιμή 22€, 608 σελίδες

Εκδόσεις Ασίνη, 2016

Το βιβλίο «Κάτσε καλά Γεράσιμε-Μαθητικό κίνημα και καταλήψεις 1974-2000» του Δημήτρη Σκλαβενίτη, κυκλοφόρησε στις αρχές του καλοκαιριού από τις εκδόσεις Ασίνη.

Το πρώτο που έχει να επισημάνει κανείς είναι ότι πρόκειται για εξαιρετική επιλογή θέματος. Παρόλο που το μαθητικό κίνημα στην Ελλάδα εδώ και δεκαετίες έχει κάνει όλα τα κυβερνητικά επιτελεία που το

αντιμετώπισαν να βγάζουν σπυράκια ακούγοντας και μόνο τη λέξη «κατάληψη», η σχετική βιβλιογραφία είναι ελάχιστη και περιορισμένη. Το βιβλίο κρατάει ζωηρό το ενδιαφέρον του αναγνώστη, καθώς περιλαμβάνει πλήθος συνεντεύξεων και πλούσιο αρχεακό υλικό.

Το βιβλίο χωρίζεται σε τρία μέρη: Τα κεφάλαια του Α' Μέρους καταπίνουν με το μαθητικό κίνημα στα χρόνια της μεταπολίτευσης μέχρι και τα πρώτα καταγεγραμμένα μαθητικά κύματα καταλήψεων τις χρονιές 1986- '87 και 1988. Τα κεφάλαια του Β' Μέρους αναλύουν τις καταλήψεις του 1990-91 σαν «ορόσημο» και «παρακαταθήκη για τον τρόπο που επιτελείται μια νικηφόρα διαμαρτυρία». Το Γ' Μέρος παρακολουθεί τις μαθητικές κινητοποιήσεις τη δεκαετία του '90 με κορύφωση τις καταλήψεις 1998-99.

Απέναντι στην κυρίαρχη προπαγάνδα που θέλει τους μαθητές «ανώριμους», «χωρίς αιτήματα», ο Δημήτρης Σκλαβενίτης αντιμετωπίζει το μαθητικό κίνημα σαν ένα «ιστορικό συλλογικό υποκείμενο» και αναδεικνύει τον εξέχοντα ρόλο που έπαιξε στη διαμόρφωση αυτού του υποκειμένου η μορφή της κατάληψης: «Για τους μαθητές, μετά και τις μαζικές καταλήψεις των Πολυκλαδικών το 1986 και των ΤΕΛ το 1987, η κατάληψη καθιερώθηκε ως το πιο δυναμικό –και άρα αποτελεσματικότερο- μέσο διεκδίκησης... Η κατάληψη ως οργανωτικός και ηθικός πόρος συντέλεσε αποφασιστικά στην ανάπτυξη του μαθητικού

κινήματος την περίοδο 1990-91...».

Στις σελίδες του βιβλίου μπορεί κανείς να παρακολουθήσει την πλούσια πολιτική αντιπαράθεση μέσα στο μαθητικό κίνημα και τον κρίσιμο ρόλο των άλλοτε οργανωμένων και άλλοτε ανοργάνωτων μαχητικών μειοψηφιών. Έτσι, το 1986 «οι μαθητές των Πολυκλαδικών με επικεφαλής μειοψηφίες του χώρου της ακροαριστεράς και της αναρχίας κατέλαβαν τα σχολεία τους αγνοώντας κομματικές ηγεσίες, οι οποίες σαστισμένες είδαν, έστω και παροδικά τη μαθητική διαμαρτυρία να ξεφεύγει από τον έλεγχό τους».

Ένα υποκεφάλαιο είναι αφιερωμένο στο ρόλο της «Μαθητικής Πρωτοβουλίας» σε αυτό το πρώτο κύμα καταλήψεων. Η «Μαθητική Πρωτοβουλία» είχε συγκροτηθεί ενάμισι-δύο χρόνια νωρίτερα με πρωτοβουλία της Οργάνωσης Σοσιαλιστικής Επανάστασης. Με υπαρκτή παρουσία σε κάποια Πολυκλαδικά και Γενική Λύκεια της Αθήνας και του Πειραιά, με έκδοση αφίσας και προκηρύξεων, με συντονισμένη παρέμβαση στις γενικές συνελεύσεις, μπόρεσε να παίξει τον ρόλο του καταλύτη και να κερδίσει στην πρόταση για κατάληψη τα πιο μαχητικά κομμάτια των μαθητών.

Μια παρόμοια πολιτική αντιπαράθεση ήταν παρούσα μέσα στο εσωτερικό του μαθητικού κινήματος και το 1990-91. Κάτω από την πίεση της βάσης και των ιδίων τους των μελών αυτή τη φορά το ΚΚΕ, μέρος ακόμα του ενιαίου Συνασπισμού, και το ΠΑΣΟΚ υποστήριξαν τις καταλήψεις, αλλά χλιαρά. Διαβάζουμε στο σχετικό κεφάλαιο: «Την επιφυλακτική ως αρνητική στάση των δύο κομμάτων απέναντι στις καταλήψεις τονίζει ο Παντελής Πασπαλάς, οποίος ανήκε στη μαθητική οργάνωση του ΠΑΣΟΚ: «Και το ΠΑΣΟΚ και η σταλινική αριστερά (ΚΚΕ) τη θεωρούσαν (την κατάληψη) ως έσοχατη μορφή αγώνα. Δεν μπορούσαμε, όμως, απέναντι σε αυτά τα κυβερνητικά μέτρα να απαντήσουμε με αποχή».

Για ακόμη μια φορά οι καταλήψεις προέκυψαν με πρωτοβουλία των μαχητικών μειοψηφιών της επαναστατικής αριστεράς, ενισχυμένες από τις δυνάμεις της πλειοψηφίας της «ΚΝΕ Γράψα» (συγκρό-

τησε το ΝΑΡ) που είχε αποχωρήσει από το ΚΚΕ και τον ενιαίο ΣΥΝ μερικούς μήνες νωρίτερα.

Αλλά ο στόχος του τελευταίου ήταν η εκτόνωσή τους. Ο γ.γ. της ΚΕ του ενιαίου τότε ακόμη ΚΚΕ Γ. Φαράκος, αφού συναντήθηκε με τον πρωθυπουργό Μητσοτάκη, πρόε-
τρεψε: «*Τα σχολεία πρέπει να λειτουργούν και επομένως κανείς δεν μπορεί να συμφωνεί να μη γίνονται μαθήματα*» καλώντας ταυτόχρονα την κυβέρνηση να προχωρήσει σε αναστολή των προεδρικών διαταγμάτων. Πιστός στη γραμμή, μέλος της ΚΝΕ τότε, ο Αλέξης Τσίπρας ζήτησε μέσα από το Ριζοσπάστη «να κάνει ο υπουργός κάποια βήματα καλής θέλησης. Δεν νομίζω ότι με το να αποσύρει τα προεδρικά διατάγματα έχουμε πετύχει τους στόχους μας. Αλλά αν το κάνει αυτό θα δείξει πως υπάρχει καλή θέληση από την πλευρά του για να συζητήσει πραγματικά μαζί μας».

Η υποχώρηση δεν έγινε δεκτή στα σχολεία και η «καλή θέληση» της κυβέρνησης φάνηκε στην πράξη με την επιδρομή της ΟΝΝΕΔ στις καταλήψεις και τη δολοφονία του Νίκου Τεμπονέρα δύο βδομάδες αργότερα. Ο Διονύσης Ρόδης, μέλος της ΟΣΕ τότε, θυμάται την αντίδραση του κόσμου στη δολοφονία, αλλά και το ρόλο που έπαιξε το εργατικό κίνημα στην εκδήλωση των καταλήψεων: «*Νομίζω ότι ήμασταν από τις πρώτες πόλεις που ξεκίνησαν και αυτό είχε να κάνει με το ότι το εργατικό κίνημα ήταν ήδη στους δρόμους. Στην Πάτρα εκείνη την εποχή γινόντουσαν σημαντικοί κοινωνικοί αγώνες: Η κατάληψη της Πειραιϊκής Πατραϊκής και των άλλων εργοστασίων είχαν δημιουργήσει ένα έντονο πολιτικό αναβρασμό που έφτανε και στα σχολεία...*».

Δεν είναι τυχαίο ότι αυτά τα μεγάλα κύματα των μαθητικών καταλήψεων κατάφεραν να πετύχουν νέκτες: ανατροπές υπουργών, νομοσχεδίων, πλήρη απόσυρση ή πάγωμα μέτρων ή ακόμη και ετεροχρονισμένη σταδιακή εγκατάλειψή τους. Όπως στην περίπτωση της «μαθητικής διαμαρτυρίας της περιόδου 1998-99 που αποτέλεσε την αμέσως μεγαλύτερη μετά από αυτήν της περιόδου 1990-91. «*Με κοινά χαρακτηριστικά: τη βασική μορφή*

αγώνα (κατάληψη), τη μαζική συμμετοχή (ο αριθμός των κατειλημμένων σχολείων προσέγγισε τα 2000) και την χρονική έκταση (2-3 μήνες)».

Ο Δημήτρης Σκλαβενίτης σταματάει στην πράξη νομοθετικού περιεχομένου που εκδόθηκε τον Δεκέμβρη του '99 και έμεινε γνωστή ως «μαθητικό ιδιώνυμο» καθώς έδωσε στους εισαγγελείς το δικαίωμα να επεμβαίνουν αυτεπαγγέλτως στα κατειλημμένα σχολεία προβλέποντας εξάμηνη ποινή φυλάκισης για τους καταληψίες. Εκατοντάδες είναι οι μαθητές που διώχτηκαν βάσει αυτού του ιδιώνυμου. Αλλά η τρομοκρατία δεν έβαλε ταφόπλακα στο μαθητικό κίνημα.

Το 2003 οι μαθητές υπήρξαν η πρωτοπορία ενός μαζικού και βαθιά πολιτικοποιημένου κινήματος που είπε ΟΧΙ στον πόλεμο στο Ιράκ. Αυτή η γενιά μαθητών λίγο μετά έκανε τις φοιτητικές καταλήψεις του 2006-07. Η μεγάλη απεργία των δασκάλων το 2006 ξεσήκωσε νέο κύμα μαθητικών καταλήψεων, το 70% των σχολείων της Αττικής. Το 2008 μια νέα γενιά μαθητών έφτασε ακόμη και στις πιο απομακρυσμένες κομποπόλεις να πολιορκεί τα αστυνομικά τμήματα μετά τη δολοφονία του Αλέξη Γρηγορόπουλου. Οι μαθητές ήταν παρόντες με καταλήψεις και διαδηλώσεις στο κίνημα κατά των μνημονίων. Ήταν και είναι παρόντες στην αλληλεγγύη στους πρόσφυγες. Γενιές και γενιές μαθητών πολιτικοποιήθηκαν στα σχολεία και τροφοδότησαν με αγωνιστές τους εργατικούς χώρους.

Όσοι αυτοβαυκαλίζονται στο Μαξίμου και τριγύρω ότι αυτά δεν πρόκειται να επαναληφθούν, κούνια που τους κούναγε. Την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές, μαθητές έχουν αρχίσει να καταλαμβάνουν σχολεία ενάντια στη διάλυση που φέρνει η υποχρηματοδότηση στα ΕΠΑΛ αλλά και ενάντια στο ρατσισμό απέναντι στα προσφυγόπουλα. Πόσο επίκαιρο, αλήθεια, το σύνθημα του '90-'91 που θυμηθήκαμε διαβάζοντας ετούτο το βιβλίο: «*Κατάληψη στην εγκατάλειψη*».

Ο Τσίπρας μπορεί να το έχει ξεχάσει προ πολλού αλλά η ζωή η λεχώνια θα του το ξαναθυμίσει.

Γιώργος Πίττας

Συμβολή στη συζήτηση της Αριστεράς

Συλλογικό

Τετράδια Μαρξισμού Τεύχος 01

Τιμή 10€, 288 σελίδες

Εκδόσεις ΚΨΜ, Ιούνιος 2016

Η θεωρητική και πολιτική επιθεώρηση «Τετράδια Μαρξισμού» κυκλοφόρησε τον πρώτο της τόμο το καλοκαίρι. Δεν μπορεί παρά να είναι καλοδεχούμενη οποιαδήποτε προσπάθεια αναφέρεται στο μαρξισμό. Ιδιαίτερα αν αυτή η προσπάθεια γίνεται, όπως δείχνει ο κατάλογος των μελών της συντακτικής επιτροπής και των αρθρογράφων, κύρια (αλλά όχι αποκλειστικά) από μια οργάνωση της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, συγκεκριμένα το ΝΑΡ. Πέρα από τη γνωστή ρήση ότι τα «γραπτά μένουν, τα λόγια φεύγουν», οι συζητήσεις και οι αντιπαραθέσεις γίνονται πιο ουσιαστικές όταν μπαίνουν στα «βαθιά» νερά της θεωρίας και της στρατηγικής.

Το μέγεθος του τόμου (249 σελίδες) και ο αριθμός των άρθρων που φιλοξενεί κάνουν δύσκολη μια συστηματική παρουσίαση και κριτική τους. Ο Αλ. Χρύσης στο κείμενο του «Ο κομμουνισμός του Μαρξ ως κριτική στη 'ριζοσπαστική δημοκρατία' του Ε. Λακλάου» ασκεί μια συστηματική κριτική στις απόψεις του Αργεντίνου διανοούμενου (και της Σ. Μουφ) που κεντρικός τους άξονας ήταν η μετατόπιση το υποκείμενο της αλλαγής από την εργατική τάξη στο «πολλαπλό υποκείμενο λαός». Το άρθρο του Ντανιέλ Μπενσαϊντ «Ένας υποθετικός κομμουνισμός» κινείται στην κατεύθυνση μιας αντίστοιχης αιχμηρής και ορθής κριτικής προς τον Μπαντιού.

Είναι ενδιαφέρουσα επίσης η συνέχιση της συζήτησης για την οικονομική κρίση και τον ελληνικό καπιταλισμό. Το άρθρο του Σ. Μαυρουδέα «Η 'χρηματοπιστικοποίηση', η μετατροπή της εργασίας σε κεφάλαιο και η ελληνική περίπτωση» δίνει εύστοχες και τεκμηριωμένες απαντή-

σεις σε διάφορες θεωρίες της μόδας. Σε ένα άλλο άρθρο οι Γ. Οικονομάκης και Μ. Μάρκαρη εξετάζουν «Το ερώτημα της παρούσας κρίσης της ελληνικής οικονομίας», αλλά δίνουν τη λάθος απάντηση, προβάλλοντας την άποψη ότι η κρίση δεν μπορεί να ερμηνευτεί «ούτε στη βάση του μαρξικού 'νόμου' της πτωτικής τάσης του ποσοστού κέρδους... ούτε ως μια 'κρίση δημόσιου χρέους'». Σύμφωνα με τους συγγραφείς, είναι κρίση «ανισομετρίας» και ανάγεται «στην υποδεέστερη θέση του ελληνικού καπιταλισμού στην ιμπεριαλιστική αλυσίδα της ΕΕ-ΟΝΕ».

Το αφιέρωμα συμπεριλαμβάνει ακόμα συμβολές των Δ. Ταβουλάρη, Κ. Γούση, Γ. Ρούση, Δ. Γρηγορόπουλου, Β. Μηνακάκη Γ. Ευσταθίου και Κ. Παλούκη.

Δυο κείμενα, ωστόσο, έχουν να κάνουν με την παρέμβαση της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς στο εργατικό κίνημα και γι' αυτό το λόγο αξίζουν ένα χωριστό σχολιασμό. Πρόκειται για το σχόλιο των Κική Μένου και Ολυμπίας Τζουβάρρα «Ψηλαφώντας τη νέα εργασιακή πραγματικότητα», που γράφτηκε με αφορμή των αγώνων των 5μηνιτών «ωφελούμενων» στους ΟΤΑ και το άρθρο του Σπύρου Κοντομάρη «Η κοινωνική μήτρα του επίσημου συνδικαλισμού».

Ζούμε σε μια εποχή όπου «επιχειρείται η συνολική καπιταλιστική αναδιάρθρωση στον πυρήνα της εργασίας», με την επικράτηση των «ελαστικών εργασιακών σχέσεων» όπως υποστηρίζει το πρώτο άρθρο; Οι δυο συγγραφείς δηλώνουν ότι «το λαμπρότερο παράδειγμα για το τι σημαίνει επισφάλεια έρχεται από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού». Όμως, τα στοιχεία που καταθέτουν είναι φτωχά, κάτι που μπορεί να εξηγείται από το περιορισμένο χώρο ενός σχολίου.

Παρόλα αυτά, ο ισχυρισμός μοιάζει να επιβεβαιώνεται από τις εικόνες που βλέπουμε γύρω μας στα χρόνια της κρίσης: ανεργία, και οι όποιες νέες θέσεις εργασίας αφορούν «σκατοδουλειές» του ποδαριού. Όμως, αν πάμε πιο βαθιά από αυτή την πρώτη εντύπωση, τότε θα διαπιστώσουμε ότι στις ΗΠΑ, «το λαμπρότερο παράδειγμα», η με-

γάλη πλειοψηφία των μισθωτών εργάζεται σε θέσεις πλήρους απασχόλησης. 121,4 εκατομμύρια το 2015 έναντι 118,7 εκατομμυρίων το 2014 παρά πχ μερικής απασχόλησης 27,5 εκατομμύρια έναντι 27,4. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι ο μέσος όρος χρόνου απασχόλησης στον ίδιο εργοδότη είναι τα 21.4 χρόνια, όσο περίπου ήταν και το ...1969. (Τα στοιχεία από το Bureau of Labor Statistics, <http://www.bls.gov/cps/cpsaat12.pdf> και National Bureau of Economic Research, <http://www.nber.org/papers/w11878>)

Η άποψη ότι οι «καπιταλιστικές αναδιρθρώσεις» των χρόνων του νεοφιλελευθερισμού έχουν κάνει την «επισφάλεια» και τις «ελαστικές σχέσεις εργασίας» τον κανόνα στο σύγχρονο καπιταλισμό, δεν είναι καινούργια: ο Γάλλος ριζοσπάστης κοινωνιολόγος Πιερ Μπουρντιέ υποστήριζε ήδη στα μέσα της δεκαετίας του '90 ότι η επισφάλεια (pre-

carité) είναι η νέα μορφή κυριαρχίας του σύγχρονου καπιταλισμού. Ο Μπουρντιέ είχε πάει να μιλήσει από την ντυντούκα σε απεργιακές συγκεντρώσεις τον Δεκέμβρη του '95 όταν η Γαλλία συγκλονίστηκε από την γενική απεργία στο δημόσιο τομέα ενάντια στην επίθεση στην κοινωνική ασφάλιση.

Όμως, παρόμοιες ιδέες είναι προσφιλείς στους κήρυκες του νεοφιλελευθερισμού που θέλουν να παρουσιάσουν την εικόνα ενός κόσμου

όπου το κεφάλαιο είναι πανίσχυρο και η εργατική τάξη εξατομικοποιημένη και ανίσχυρη. Σαν μαρξιστές που αναφέρονται στην απελευθερωτική δύναμη της εργατικής τάξης, θα πρέπει να είμαστε προσεκτικοί ώστε να μην υιοθετούμε άκριτα κλισέ για τον «κόσμο της εργασίας», και να τα παρουσιάζουμε με ένα τρόπο που θυμίζει «αριστερές συγχορδίες στην νεοφιλελεύθερη χορωδία» όπως εύστοχα έχει περιγράψει τέτοιες απόψεις ο βρετανός πανεπιστημιακός Κέβιν Ντούγκαν (New Capitalism? The Transformation of Work, Polity 2009, σελ. 11).

Η άλλη όψη της ανάλυσης που αντιμετωπίζει την «επισφάλεια» όχι απλά σαν ένα χαρακτηριστικό του καπιταλισμού (ας θυμηθούμε την ανάλυση του Μαρξ για τον εφεδρικό στρατό εργασίας στο Πρώτο Τόμο του Κεφάλαιου) αλλά σαν της κυρίαρχης πραγματικότητάς της, είναι η ανάδειξη των «επισφαλώς εργαζόμενων» σαν το νέο υποκείμενο, σαν την «πραγματική» εργατική τάξη και το ξέγγραμμά από αυτήν ολόκληρων κομματιών της, μαζί με τις οργανώσεις τους. Ένα δείγμα αυτής της αντίληψης, και μάλιστα σε ακραία μορφή είναι το άρθρο του Σ. Κοντομάρη για την «κοινωνική μήτρα του επίσημου συνδικαλισμού».

Σε ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα, ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι:

«Ο «επίσημος συνδικαλισμός» δεν εντοπίζεται μόνο στις εκλεγμένες ηγεσίες των συνδικάτων μισθωτών εργαζομένων, δηλαδή στις παρατάξεις που συνθέτουν τις πλειοψηφίες στα συνδικαλιστικά όργανα. Αποκτά χαρακτηριστικά μιας κοινωνικής πρακτικής, κατά την άσκηση της οποίας συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, προκειμένου να υπερασπιστούν τα συμφέροντά τους, δεν διατάζουν να προσφέρουν πολιτικές υπηρεσίες στο κεφάλαιο και να υπονομεύσουν τα συμφέροντα της ευρύτερης κοινωνικής πλειοψηφίας»

Η συγκεκριμένη ταξικά φορτισμένη κατεύθυνση ορισμένων μερίδων των μισθωτών τάξεων, με απόληξη την εκπροσώπησή τους από τον επίσημο συνδικαλισμό, προφανώς δεν μπορεί να αιτιολογηθεί με το ερ-

μηνευτικό σχήμα της εγγενούς ελλειψης συνείδησης. Έχει σημασία να αναζητηθούν οι πραγματικές πολιτικές αιτίες, μέσα από τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής σύνθεσης των συγκεκριμένων συνδικάτων και επαγγελματικών φορέων και ειδικά εκεί που ο επίσημος συνδικαλισμός εμφανίζει δείγματα σημαντικής πυκνότητας σε μισθωτούς που βρίσκονται σε ενδιάμεση ταξική θέση ανάμεσα στο κεφάλαιο και την εργατική τάξη».

Η γενεαλογία των ρευμάτων που θεωρούσαν τον «επίσημο συνδικαλισμό» ξένο προς την πραγματική εργατική τάξη και μια συμπληρωματική λειτουργία στις ανάγκες του κεφαλαίου πάει πίσω στις αρχές του 20ου αιώνα. Πιο πρόσφατη είναι η περίπτωση της ιταλικής επαναστατικής Αριστεράς στη δεκαετία του '60. Για τη μεγάλη πλειοψηφία της τα «επίσημα» συνδικάτα θεωρούνταν ξεπερασμένα και θεομοί ενσωμάτωσης και πειθάρχησης της εργατικής τάξης. Οι εμπειρίες του «καυτού φθινοπώρου» των απεργιών στην Ιταλία του 1969, έμοιαζαν, πάλι, να επιβεβαιώνουν αυτούς τους ισχυρισμούς. Μεγάλοι εργατικοί αγώνες όπως στην FIAT οργανώθηκαν από επιτροπές βάσης και γενικές συνελεύσεις έξω από τα συνδικάτα.

Για το ρεύμα του εργατισμού (operaismo) αυτή η εξέλιξη επιβεβαίωσε τις επεξεργασίες που είχαν εμφανιστεί από τις αρχές της δεκαετίας του '60. Αυτές εντόπιζαν ως το νέο επαναστατικό υποκείμενο τον «μαζικό εργάτη», τις νέες γενιές ανειδίκευτων ή μισοειδικευμένων εργατών στα μεγάλα εργοστάσια του βορρά. Τα συνδικάτα ανήκαν σε μια άλλη εποχή -του «συλλογικού» ειδικευμένου εργάτη με τις ιδιαίτερες παραδόσεις του. Βασισμένες σε τέτοιες αναλύσεις, επαναστατικές οργανώσεις όπως η Lotta Continua και η Potere Operaio, αρνήθηκαν να παρέμβουν στα νέα εργοστασιακά συμβούλια που είχαν προκύψει από τους αγώνες του «καυτού φθινοπώρου» και να δουλέψουν μέσα στα «επίσημα» συνδικάτα.

Έκαναν τραγικό λάθος. Γιατί το νέο κύμα εργατικών αγώνων αντί να σημάνει το τέλος του «επίσημου συνδικαλισμού» σηματοδότησε την

στροφή εκατομμυρίων εργατών σε αυτά ακριβώς τα συνδικάτα. Με την επιλογή τους αυτές οι επαναστατικές οργανώσεις άφησαν το πεδίο ανοιχτό στο ΚΚ Ιταλίας και την συνδικαλιστική γραφειοκρατία που έλεγχε να «καβαλήσουν τον τίγρη» της εργατικής μαχητικότητας, να ηγεμονεύσει πχ στα εργοστασιακά συμβούλια που είχαν διαμορφωθεί το '69-'70. και να το οδηγήσει στην ήττα και την υποχώρηση που έγινε ακόμα πιο σκληρή σε συνδυασμό με τα χτυπήματα της οικονομικής κρίσης.

Μια από τις αιτίες τέτοιων επιλογών είναι η αντίληψη ότι η ταξική συνείδηση αντιστοιχεί σε συγκεκριμένες μορφές ένταξης εργατικής δύναμης στην παραγωγική διαδικασία και σε ένα σύνολο συμπεριφορών που τις συνοδεύουν, αυτό που οι Ιταλοί εργατιστές ονόμαζαν «ταξική σύνθεση της εργατικής τάξης». Όμως, όλη η ιστορία του εργατικού κινήματος και της ταξικής πάλης είναι απόδειξη κόντρα σε αυτές τις απλουστευτικές γενικεύσεις. Κάθε μεγάλος «σταθμός» των αγώνων της εργατικής τάξης συνδύαζε την είσοδο της «νέας» εργατικής τάξης στο στίβο της ταξικής πάλης και την αναζωογόνηση της «παλιάς», τη δημιουργία νέων συνδικάτων και τη ριζοσπαστικοποίηση «παλιών».

Όλα τα τελευταία χρόνια έχουμε ζήσει τέτοιους αγώνες. Από τους «αριστοκράτες» του λιμανιού του Πειραιά, στο κάτεργο της Cosco και τους μετανάστες εργάτες της Μανωλάδας και του Ασπρόπυργου, από τους «παραδοσιακούς» εργάτες της Χαλυβουργίας μέχρι τους «χαρτογιακάδες» του δημοσίου τομέα. Η αντικαπιταλιστική Αριστερά συμμετείχε και πρωτοστάτησε σε αυτές τις μάχες που ανάγκασαν τις συνδικαλιστικές ηγεσίες να κηρύττουν τη μια γενική απεργία μετά την άλλη. Σε αυτή την εμπειρία χρειάζεται να βασιστούμε σήμερα για τις σκληρές μάχες που έχουμε μπροστά μας.

Λέανδρος Μπόλαρης

Το απεργιακό κίνημα στις ΗΠΑ

Φάρελ Ντομπς

Η εξέγερση των Τίμστερς

Τιμή 12.7€, 356 σελίδες

Εκδόσεις Διεθνές Βήμα, 2016

Στα τέλη Μάη του 1934, ζητωκραυγές ξεσπούσαν στις κινηματογραφικές αίθουσες σε ολόκληρες τις ΗΠΑ. Στα επίκαιρα, τις σύντομες δημοσιογραφικές ειδήσεις πριν ξεκινήσει η προβολή, περιλαμβάνονταν σκηνές από συμπλοκές μεταξύ απεργών και αστυνομικών, στις οποίες οι πρώτοι, αντίθετα με ό, τι συνέβαινε συνήθως, έσπαγαν στο ξύλο τους δεύτερους. Αυτοί που ξυλοφόρτωναν τους μπάτσους και προκαλούσαν τον γενικό ενθουσιασμό στους θεατές ήταν οι Τίμστερς της Μινεάπολις, οι οδηγοί φορτηγών της πόλης, που έδιναν έναν σκληρό απεργιακό αγώνα για την αναγνώριση του τοπικού σωματίου τους, του Παραρτήματος 574. Θα το πετύχαιναν λίγες βδομάδες αργότερα, τσακίζοντας τα πιο αδιέστακτα αφεντικά και σπάζοντας, στην καρδιά της Μεγάλης Ύφεσης, την για δεκαετίες βασική αρχή των εργοδοτών για «επιχειρήσεις χωρίς συνδικάτα».

Τη συγκλονιστική ιστορία τους, κομμάτι των εκπληκτικών αγώνων

που έδωσε η εργατική τάξη των ΗΠΑ τη δεκαετία του '30, αφηγείται ένας από τους απεργούς και πρωταγωνιστές του αγώνα, ο Φάρνελ Ντομπς, στο βιβλίο του «Η εξέγερση των Τίμστερς» που πρόσφατα κυκλοφόρησε στα ελληνικά. Ήταν μια μάχη που μαζί με δύο ακόμα νικηφόρες απεργιακές κινητοποιήσεις την ίδια χρονιά -των λιμενεργατών του Σαν Φρανσίσκο και των εργατών στην αυτοκινητοβιομηχανία του Τολέδο- σημάδεψαν το εργατικό κίνημα των ΗΠΑ. Και άνοιξαν το δρόμο για τις πιο θελλώδεις απεργιακές συγκρούσεις με τη συμμετοχή εκατομμυρίων εργατών και εργατριών τα επόμενα χρόνια σε όλη τη χώρα για το δικαίωμα στο συνδικαλισμό.

Χωρίς καμία δόση υπερβολής από τη μεριά του Ντομπς «*σπάνια υπήρξε, οπουδήποτε, μια τόσο καλά προετοιμασμένη απεργία*». Αυτός ήταν και ο λόγος που κανένας από τους αντιπάλους της δεν στάθηκε ικανός να τη σπάσει. Ούτε η Συμμαχία των Πολιτών, η περίφημη οργάνωση των εργοδοτών που «*διατηρούσε ένα γραφείο με προσωπικό πλήρους απασχόλησης, είχε τους χαφιέδες της στα συνδικάτα, διέθετε την αμέριστη συμπαράσταση της δημαρχίας και είχε την αστυνομία στην υπηρεσία της*». Ούτε οι γραφειοκράτες των συνδικάτων με τα υψηλά εισοδήματα και τα δεκάδες προνόμια που τα διατηρούσαν έχοντας τις καλύτερες σχέσεις με τα αφεντικά, αποφεύγοντας τις απεργίες σα το διάολο και κρατώντας ένα απίστευτα ελιτίστικο και διασπαστικό σύστημα συνδικαλιστικής οργάνωσης. Ούτε η συνεχής άγρια καταστολή της αστυνομίας και των οπλισμένων τραμπουκών των εργοδοτών που έφτασαν στη δολοφονία δύο απεργών την «Αιματοβαμμένη Παρασκευή». Ούτε τα ΜΜΕ, τα δικαστήρια, οι «ανεξάρτητοι» διαμεσολαβητές της κυβέρνησης Ρούζβελτ ή στο τέλος ο ίδιος ο στρατός.

Δύο παράγοντες ήταν οι καθοριστικοί για να μην καταφέρουν όλες αυτές οι δυνάμεις μαζί να λυγίσουν την απεργία. Ο πρώτος ήταν ο ενεργός ρόλος της βάσης των εργαζόμενων στις αποφάσεις, το σχεδιασμό, την εκτέλεσή της. «*Ένα*

εξαιρετικό παράδειγμα της ευφύιας αυτών των απλών μελών» γράφει για παράδειγμα ο Ντομπς, ήταν ο τρόπος που επιλέχτηκε ως ο πιο αποτελεσματικός για την περιφρούρηση της απεργίας. Ήταν οι «*κινητές απεργιακές φρουρές*», τα κινητά συνεργεία απεργών που περιπολούσαν στους δρόμους ακινητοποιώντας τα απεργοσπαστικά φορτηγά. Το βιβλίο είναι γεμάτο με ιστορίες απεργών –πολλοί εκ των οποίων μετανάστες- που εντυπωσιάζουν για το πως αντιμετώπισαν τις απεργοσπαστικές προκλήσεις, απάντησαν με άγρια αποφασιστικότητα στην καταστολή, συγκρούστηκαν με τους γραφειοκράτες, συνόδευσαν τους νεκρούς τους και επέμειναν μέχρι τη νίκη.

Ο δεύτερος παράγοντας ήταν η ύπαρξη μιας μικρής μεν αλλά σταθερά προσανατολισμένης στην οργάνωση από τα κάτω ομάδας σοσιαλιστών επαναστατών στο δυναμικό του σωματείου. Τα μέλη της τροτσκιστικής Κομμουνιστικής Ένωσης –μέλος και στέλεχος της οποίας αναδείχτηκε ο νεαρός εργάτης σε ανθρακαποθήκη τότε Ντομπς- έγιναν, στηριγμένοι στη δύναμη της βάσης, ηγεσία του αγώνα. Με τη δική τους επιμονή έφτασε το Παράρτημα 574 που το φθινόπωρο του 1933 αριθμούσε «*μόλις εβδομήντα πέντε μέλη*» να γίνει ένα μαζικό σωματείο με 3000 μέλη τον Απρίλη του 1934 πριν ακόμα ξεκινήσει η μεγάλη σύγκρουση, 6000 μέλη τον επόμενο μήνα και πολλά περισσότερα στη συνέχεια. Με τη δική τους καθοδήγηση, που ξεδιπλώνεται βήμα βήμα στο βιβλίο, σημειώθηκε μια ιστορική ήττα των αφεντικών όταν μέχρι τότε, με ευθύνη της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας, «*δεν είχε κερδηθεί ούτε μία απεργία των Τίμστερς στην πόλη σε πάνω από είκοσι χρόνια*».

Δεν υπάρχει αγωνιστής ή αγωνίστρια σήμερα που δεν θα ενθουσιαστεί από το πώς οι Τίμστερς έβαλαν κυριολεκτικά όλη την πόλη στη μάχη. Από τους ανέργους που, αντί να γίνουν απεργοσπαστές όπως έλπιζαν οι εργοδότες, «*πολέμησαν σαν τίγρεις στις μάχες*» μέχρι τις γυναίκες που συγκρότησαν την Επικουρική Οργάνωση Γυναικών προσφέροντας στην υπηρεσία της

απεργίας «*τις ιδιαίτερες δεξιότητες τις οποίες κατείχαν ως μαγειρίσες, σερβιτόρες, νοσοκόμες ή ως υπάλληλοι γραφείων*».

Λειτουργώντας με τον πιο δημοκρατικό τρόπο, οι τακτικές συναντήσεις της απεργιακής επιτροπής διαμόρφωναν την απεργιακή πολιτική, ενώ οι καθημερινές γενικές συνελεύσεις, στις οποίες «*το πλήθος συχνά απαριθμούμε δύο με τρεις χιλιάδες άτομα*», εξασφάλιζαν τη συνεχή ενημέρωση των απεργών. Στο μηχανισμό στήριξης της απεργίας προστέθηκε η εφημερίδα του σωματείου, *The Organizer*, που ξεκίνησε ως εβδομαδιαία με 5.000 αντίτυπα και που στη δεύτερη φάση της απεργίας έγινε καθημερινή με 10.000 αντίτυπα.

Ανοίγοντας τις πόρτες του σε όλους τους εργαζόμενους των οδικών μεταφορών και όχι απλά στους οδηγούς φορτηγών δίνοντας μάλιστα σκληρή μάχη γι' αυτό με τα αφεντικά και τους γραφειοκράτες, το σωματείο κατάφερε να απλώσει την απεργία μέχρι τους οδηγούς ταξί. Όπως γράφει ο Ντομπς, μετά τη δεύτερη μέρα της απεργίας, «*δεν υπήρχε όχημα με τροχούς σε κίνηση, χωρίς να φέρει την άδεια του σωματείου*». Ενώ δεν ήταν λίγες οι απεργίες συμπαράστασης από άλλους κλάδους ειδικά μετά τις επιθέσεις της αστυνομίας.

«*Θα κάνω τη Μινεάπολις τόσο ήσυχη, όσο το κατχητικό της Κυριακής*» διακήρυξε ο τοπικός κυβερνήτης πριν κινητοποιήσει τις στρατιωτικές δυνάμεις. Δε τα κατάφερε. Οι απεργοί και οι συμπαράστατες τους μετέτρεψαν τη Μινεάπολις σε πόλη εξεγερμένη και τελικά συνδικαλισμένη. Δυο χρόνια αργότερα, ο συνδυασμός της απεργίας και της κατάληψης θα επέβαλε το συνδικαλισμό σε κάθε χώρο δουλειάς, από τα εργοστάσια της General Motors στο Ντιτρόιτ μέχρι τα πολυκαταστήματα και τα θέατρα της Νέας Υόρκης.

Λένα Βερδέ